

Рим, юли 2014 г.

Република България
Министерство на регионалното развитие - Главна
дирекция „Управление на териториалното
сътрудничество“
**ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА И СЕО НА ПРОГРАМАТА ЗА
ТРАНСГРАНИЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО ИПП БЪЛГАРИЯ -
ТУРЦИЯ 2014-2020 г.**
Доклад за екологична оценка

СЪДЪРЖАНИЕ

1	НЕТЕХНИЧЕСКО РЕЗЮМЕ	3
2	ВЪВЕДЕНИЕ	8
2.1	ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ЦЕЛИ НА СЕО	9
2.2	МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ ПОДХОД КЪМ ОЦЕНКАТА	10
2.3	МЕТОД ЗА ОЦЕНКА НА ОКОЛНАТА СРЕДА	10
2.4	КОНСУЛТАЦИИ ПО ДОКЛАДА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ ОБХВАТА НА ОЦЕНКАТА	12
2.5	КОНСУЛТАЦИЯ ПО ЕКОЛОГИЧНИЯ ДОКЛАД.....	12
3	ОПИСАНИЕ НА ПРОГРАМАТА ЗА ТГС БЪЛГАРИЯ-ТУРЦИЯ 2014-2020 Г.	13
3.1	ОПРЕДЕЛЕН ГЕОГРАФСКИ РАЙОН	13
3.2	СЪОТВЕТСТВАЩ ПЕРИОД ОТ ВРЕМЕ	14
3.3	ОСНОВНО СЪДЪРЖАНИЕ НА ПРОГРАМАТА	14
3.3.1	<i>Обща рамка и съдържание на Програмата</i>	<i>14</i>
3.3.2	<i>Основни цели и приоритети на Програмата</i>	<i>16</i>
3.4	ВРЪЗКА С ДРУГИ ПРОГРАМИ И СТРАТЕГИИ В ОБЛАСТТА.....	25
4	ПОЛИТИЧЕСКА РАМКА ПО ОКОЛНАТА СРЕДА: ИМАЩИ ОТНОШЕНИЕ ПЛАНОВЕ, ПРОГРАМИ И ЦЕЛИ ПО ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА, КОИТО ИМАТ ОТНОШЕНИЕ КЪМ ПРОГРАМАТА И ИЗЯСНЯВАНЕ НА ЦЕЛИТЕ НА СЕО. 27	
5	ТЕКУЩО СЪСТОЯНИЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВЕРОЯТНОТО МУ РАЗВИТИЕ, АКО ПРОГРАМАТА НЕ БЪДЕ ИЗПЪЛНЕНА (СЦЕНАРИЙ С НУЛЕВА ОПЦИЯ).....	60
5.1	ВЪЗДУХ И КЛИМАТ	61
5.2	БИОЛОГИЧНО РАЗНООБРАЗИЕ, ФАУНА И ФЛОРА.....	67
5.3	ВОДИ.....	73
5.4	ПОЧВИ.....	82
5.5	КУЛТУРНО/ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО И ЛАНДШАФТ.....	89
6	ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ОКОЛНАТА СРЕДА ЗА ТЕРИТОРИИ, КОИТО ВЕРОЯТНО ЩЕ БЪДАТ ЗНАЧИТЕЛНО ЗАСЕГНАТИ.....	91
7	СЪЩЕСТВУВАЩИ ЕКОЛОГИЧНИ ПРОБЛЕМИ, УСТАНОВЕНИ НА РАЗЛИЧНИ РАВНИЩА И ИМАЩИ ОТНОШЕНИЕ КЪМ ПРОГРАМАТА ВКЛЮЧИТЕЛНО ПО-КОНКРЕТНО ТЕЗИ, СВЪРЗАНИ С ОБЛАСТИ ОТ КОНКРЕТНА ЕКОЛОГИЧНА ВАЖНОСТ.....	91
8	ЕВЕНТУАЛНИ ПОСЛЕДИЦИ И ВЪЗДЕЙСТВИЯ ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА, ПРОИЗТИЧАЩИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА И ПРЕПОРЪКИ ЗА СМЕКЧАВАНЕ НА ЗНАЧИМИТЕ ОТРИЦАТЕЛНИ ПОСЛЕДИЦИ	93
8.1	ОЧАКВАНИ ПОСЛЕДИЦИ И ВЪЗДЕЙСТВИЯ ОТ ПРЕДВИЖДАНИТЕ ДЕЙСТВИЯ ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА	93
8.1.1	<i>Кумулативни въздействия.....</i>	<i>100</i>
9	СЪОБРАЖЕНИЯ ЗА ИЗБОР НА АЛТЕРНАТИВИТЕ	101
10	ОПИСАНИЕ НА ПРЕДВИДЕНИТЕ МЕРКИ ЗА МОНИТОРИНГ	101
11	ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ	105
	Приложение 1 - Междудисциплинарни теми.....	106
	<i>Обзор на енергетиката в трансграничната област</i>	<i>106</i>
	<i>Текущо състояние на системата за мобилност и транспорт</i>	<i>109</i>
	<i>Състояние на системата за отпадъци в трансграничния регион</i>	<i>111</i>

1 Нетехническо резюме

Съгласно Директива 2001/42/ЕС за СЕО като част от процедурата по планиране за Програмата за ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г. трябва да бъде проведена Стратегическа екологична оценка (СЕО). Екологичната оценка на Програмата за ТГС ИПП България- Турция 2014-2020 г. следва стъпките от процеса на СЕО, отговарящи на обичайните етапи на програмиране в рамките на Политиката за сближаване, както е определено в „Насоките за предварителна оценка (2014-2020 г.)“. СЕО има за цел оценка на възможните въздействия на Програмата за ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г. върху околната среда. Предназначението на СЕО е да предвиди високо равнище на защита на околната среда и да допринесе за интегрирането на екологичните съображения в подготовката и приемането на някои планове и програми с цел насърчаване на устойчиво развитие.

Версия 1 на проекта (юни 2014 г.) се явява основа за оценка на възможните въздействия върху околната среда, които биха последвали от изпълнението на Програмата.

Основно съдържание на Програмата за ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г.

Програмата за ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г. е европейска програма за сътрудничество, която цели подобряване и опазване на околната среда за да се подпомогне устойчивостта (във всички измерения) и качеството на живот (Приоритетна ос 1) и да бъде укрепен туристическият сектор чрез използване на културното и природното наследство в географския район на ТГС България Турция (Приоритетна ос 2). Общата стратегия на Програмата за ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г. е заложена в целите и стратегиите на ЕС от по-висок порядък, по-конкретно в Стратегията „Европа 2020“.

2-те избрани тематични приоритета (от списъка, даден в Приложение III към регламента ИПП II) са структурирани в две **Приоритетни оси** (ПО), които отразяват нуждите и предизвикателствата, както са определени чрез анализ на положението в географския район на Програмата:

ТЕМАТИЧЕН ПРИОРИТЕТ	ПРИОРИТЕТНА ОС	СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ
2. Опазване на околната среда и подпомагане на приспособяването към изменението на климата, предотвратяване и управление на рискове.	1. Околна среда	СЦ-1.1. Да се предотвратяват рисковете и смекчават последиците от природните и предизвикани от човека опасности и бедствия в географския район на ТГС СЦ-1.2. Подобряване на капацитета за опазване на природата и устойчиво използване на общите природни ресурси в географския район на ТГС
4. Насърчаване на туризма и културното и природното наследство	2. Устойчив туризъм	СЦ-2.1. Повишаване привлекателността за туризъм на пограничния район чрез по-добро използване на природното и културното наследство СЦ-2.2.

ТЕМАТИЧЕН ПРИОРИТЕТ	ПРИОРИТЕТНА ОС	СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ
		<p>Подобряване на възможностите за устойчиви туристически услуги в географския район на ТГС</p> <p>СЦ-2.3.</p> <p>Използване на мрежи за обмен за устойчиво развитие на потенциала за туризъм</p>

Текущо състояние на околната среда

Колкото до текущото състояние на разглежданите екологични проблеми (Въздух и климат, Води, Биологично разнообразие, флора и фауна, Води, Почви и Културно/историческо наследство и ландшафт) изпъкват въпроси като Води, Почви или Въздух и климат, които са изложени на различни видове натиск (напр. от транспорта или управлението на отпадъци), който може да има отрицателно влияние върху тези проблеми. Условиата на атмосферния въздух в географския район на ТГС са сравнително добри. Основните причини за замърсяването на въздуха са емисиите от горивата, използвани в промишлеността и за отопление в бита и отработените газове от МПС. Заедно с отличното качество на въздуха в планинския район се регистрират и „горещи точки“. Географският район на трансграничното сътрудничество е богат от гледна точка наличие на елементи на биологично разнообразие, дължащо се на различните типологии ландшафти - от средно високи планини до крайбрежието на Черно море. По-конкретно за Черно море е важно да се отбележат заплахите за крайбрежното и морското биологично разнообразие, сред които могат да се изброят навлизането на инвазивни видове, прекомерният улов, незаконният улов, замърсяването, унищожаването на местообитания, туристическите дейности и влиянието на водния режим. Относно качеството на водите основните замърсители на повърхностните води са битово-фекалните води от градските канализационни системи на големите населени места и промишлените отпадъчни води, зауствани непречистени в реките. По отношение на почвите основните предизвикателства идват от водната ерозия на почвите и от замърсители. Колкото до привлекателността на географския район на ТГС макар големите туристически дестинации да са на българското черноморско крайбрежие, напоследък се наблюдават някои нови форми на „целогодишни туристически дестинации/атракции“, като СПА туризъм, културен, исторически, селски и спортен туризъм.

Методи на оценка

Екологичната оценка е извършена с определяне на възможните последици и въздействия, които биха били резултат от изпълнението на Програмата, отчитайки тяхната вероятност, мащаб, честота/времетраене, обратимост, трансгранично измерение и степен на неопределеност.

Оценката на вероятните последици и въздействия, които биха били резултат от изпълнението на Програмата, е проведена на равнище Приоритетни оси и отговарящите им Специфични цели, вземайки предвид трансграничните дейности, които могат да бъдат подкрепени.

Екологичната оценка се е ръководела от следния централен въпрос: „Специфичните цели (и отговарящите им трансгранични дейности) свързани с Приоритетните оси, определени в Програмата за ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г. имат ли

значителни положителни или отрицателни последици за екологичните проблеми (въздух и климат; биологично разнообразие, фауна и флора; води; почви; население и човешко здраве; културно/историческо наследство и ландшафт) в географския район на Програмата?“, който е допълнен от насочващи **Въпроси за оценка**, обобщени по редица определени Цели на CEO.

Докладът за околната среда дава **качествено описание на възможните положителни или отрицателни последици (преки, косвени и кумулативни)** на Специфичните цели и дейностите по Програмата върху съответните екологични проблеми („констатации“ на анализа), с препоръки за **предотвратяване, намаляване** и възможно най-пълно **неутрализиране** на значимите **неблагоприятни последици** за околната среда от прилагането на Програмата. Тези препоръки са съобразени също с критериите, които се използват при подбора на проекти, в т.ч. критериите за допустимост и качество от гледна точка на въздействие върху околната среда.

Възможни последици от Програмата за околната среда

Оценката на равнище програма може да даде само общите очертания на възможните последици за околната среда. Това се дължи на факта, че по-подробна информация за вероятните последици ще има във фазата на изпълнение на проектите. Следва да се отбележи, че вероятните значими последици и въздействия върху околната среда, които са резултат от изпълнението на Програмата са както косвени (свързани основно с „меки мерки“), така и в някои случаи по-директни („инвестиционни мерки“). На фигурата се дава обзор на възможните последици върху екологичните проблеми, произтичащи от Програмата.

	Екологичен проблем					
	Въздух и климат	Биологично разнообразие, флора и фауна	Води	Почва	Население и човешко здраве	Културно/природно наследство и ландшафт
Приоритетна ос 1: Околна среда						
СЦ 1.1. Да се предотвратяват рисковете и смекчават последиците от природните и предизвикани от човека опасности и бедствия	+	+	+	+	+	+
СЦ 1.2 Подобряване на капацитета за опазване на природата и устойчиво използване на общите природни ресурси	+	+	+	+	+	+
Приоритетна ос 2: Устойчив туризъм						
СЦ 2.1 Повишаване привлекателността	+/-	+/-	+/-	+/-	0	+/-

	Екологичен проблем					
	Въздух и климат	Биологично разнообразие, флора и фауна	Вод и	Почва	Население и човешко здраве	Културно/природно наследство и ландшафт
<i>а за туризъм на пограничния район чрез по-добро използване на природното и културното наследство</i>						
<i>СЦ 2.2. Подобряване на възможностите за устойчиви туристически услуги</i>	0	0	0	0	0	0
<i>СЦ 2.3. Използване на мрежи за обмен за устойчиво развитие на потенциала за туризъм</i>	+	+	+	+	+	+
Нагрупуване на въздействия	+	+	+	+	+	+

Не се очаква значително отрицателно кумулативно въздействие от дейностите, финансирани по Програмата. Вместо това се очакват положителни кумулативни последици за всички разгледани екологични проблеми, тъй като в Програмата в цялост опазването на околната среда и устойчивото развитие на производствените дейности е възприето като стратегически подход, на който се основават всички дейности, в съответствие също така с европейските и вътрешните политики.

Най-важните положителни резултати се очаква да бъдат постигнати в опазването на природните ресурси в географския район на проекта благодарение на подобрен капацитет за справяне с критични ситуации (горски пожари и други природни бедствия), но също и на дейности по информация/обучение, ориентирани към местните органи и местните общности, относно важността на управлението/опазването на природното, културното и историческото наследство на Региона.

Очаква се също запазване и подобряване на водните ресурси. Развитието на туристическия сектор може да бъде сметнато за „устойчиво“ само ако се съпътства от успоредно подобряване на наличните системи за ВиК, като и местното население ще може да се ползва от тези конструкции.

Потенциалните рискове за околната среда могат да бъдат свързани най-вече със същото, а именно с неконтролното развитие на инициативи в туристическия сектор: строеж на места за настаняване без подходящи инфраструктури за подаване и пречистване на води, липса на обществен транспорт, увеличаване на броя съоръжения с отрицателно въздействие върху ландшафта.

мерки за наблюдение;

Съгласно чл. 10 от Директивата за СЕО възможните съществени екологични последици от изпълнението на Програмата са обект на мониторинг, за да бъдат

идентифицирани на ранен етап непредвидени неблагоприятни последици и да се позволи на Управляващия орган на Програмата да предприеме подходящи оздравителни действия.

Предлаганата система за мониторинг е разработена въз основа на възможните значими екологични последици от прилагането на Програмата, установени при екологичната оценка и представени, както на ниво програма, така и на ниво проект, различните видове показатели, които могат да спомогнат за изясняването и мониторинга на възможни значими последици за околната среда, произтичащи от прилагането на Програмата за ТГС ИПП България -Турция 2014-2020 г.

Предлаганата система за мониторинг определя подходящи екологични показатели („показатели за СЕО“), които вече са включени в рамката за мониторинг и оценка на Програмата, за да няма дублиране на мониторинга, както се изисква от правото по СЕО.

На равнище проект се препоръчва предварителна оценка на въздействието по екологични проблеми: кандидатите ще направят Екологична самооценка на екологичните аспекти на предлаганите проекти, следвайки списъка на предложените Въпроси за оценка.

2 Въведение

Регулаторната рамка за периода 2014-2020 г. насочва европейските политики, напр. Политиката за сближаване към резултати, които да допринесат за Стратегията „Европа 2020“ за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. За тази цел Регламентът за общи разпоредби (1303/2013) утвърждава ролята на добре подготвените програми, които да отчитат в пълна степен европейските, националните и регионалните потребности, както и очакваните резултати. В тази рамка се утвърждава ролята на предварителната оценка като съществена опора за програмиращите органи при избора на архитектурата на Оперативните програми (за ясно организиране на логиката на действията им и определяйки приноса им към Стратегия „Европа 2020“) и набелязвайки подходящи средства за изпълнение и контрол, които да отговорят на изискванията на оценката.

Когато е целесъобразно предварителната оценка се съчетава със **Стратегическа екологична оценка (СЕО)**, извършена съгласно европейска Директива 2001/42/ЕО относно оценката на последиците на някои планове и програми върху околната среда, известна като Директива за СЕО. Целта на настоящата директива е да *предостави високо равнище на защита на околната среда и да допринесе за интегрирането на екологичните съображения в подготовката и приемането на планове и програми, с оглед съдействие за устойчиво развитие* чрез осигуряване, че в съответствие с настоящата директива, се изготвя екологична оценка на определени планове и програми, които е вероятно да имат съществени последици върху околната среда.

В този контекст тъй като не може да се изключи, че бъдещата Програмата за трансгранично сътрудничество ИПП България - Турция 2014-2020 г. може да има положителни и/или отрицателни последици за околната среда, е необходима Стратегическа екологична оценка (СЕО).

Поради това подготовеният **Екологичен доклад** - основният документ в СЕО - оценява възможните въздействия върху околната среда, свързани с Приоритетните оси и Специфичните цели на Програмата и дава препоръки как да се подобри качеството на Програмата по отношение на екологичните аспекти.

Екологичната оценка на Програмата за ТГС ИПП България- Турция 2014-2020 г. следва стъпките от процеса на СЕО, отговарящи на обичайните етапи на програмиране в рамките на Политиката за сближаване, както е определено в *„Насоките за предварителна оценка (2014-2020 г.)“*.

Трябва да се отбележи, че Програмата за ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г. е европейска програма за трансгранично сътрудничество, която има за цел да подпомогне, чрез Инструмент за предприсъединителна помощ (ИПП) реформите в „страните, обхванати от процеса на разширяване“ с финансова и техническа помощ. Програмата ИПП подкрепя политическите реформи и икономическото, социалното и териториалното развитие - за постигане на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж - и насърчава регионалната интеграция и териториалното сътрудничество.

¹ Това означава, че Програмата за ТГС ИПП България -Турция 2014-2020 г. подпомага т.нар. „меки фактори“ (като изграждане и подобряване на капацитет, в т.ч. обмен на знания и добри практики сред участващите страни) при ограничени преки последици за

¹ В същото време Програмата осигурява подкрепа и за инфраструктурите с малък мащаб.

околната среда, които са предмет на процеса на СЕО². При все това подпомагането на „меките фактори“ е основа за последващите инвестиционни дейности.

След процедурата по СЕО и в съответствие с българското и турското законодателство относно екологична оценка настоящият Доклад за СЕО (Екологичен доклад) се внася от Управляващия орган на програмата и трябва да бъде предоставен, заедно с Оперативната програма (ОП), на съответните органи и обществеността в двете участващи държави в процеса на консултации с обществеността (вж. параграф 2.5).

2.1 Предназначение и цели на СЕО

Съгласно изискванията на Директива 2001/42/ЕО и местната българска уредба³ СЕО има за цел оценка на възможните въздействия върху околната среда от изпълнението на Програмата за ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г. Предназначението на СЕО е да предвиди високо равнище на защита на околната среда и да допринесе за интегрирането на екологичните съображения в подготовката и приемането на някои планове и програми с цел насърчаване на устойчиво развитие. СЕО се провежда в хода на подготовката на програмата и ще бъде завършена преди представянето на програмата на Комисията.

Първата стъпка от СЕО, **процесът на определяне на обхвата**, е предприета за да се вземе решение относно обхвата и нивото на подробност на информацията, която трябва да бъде включена в Доклада за екологична оценка. Съответно е разработен и съгласуван със съответните органи Доклад за обхвата.

За да се установят взаимодействията между Програмата и околната среда посоченият **Доклад за СЕО** включва обзор на текущото състояние на околната среда, който се обсъжда по отделни компоненти (биологично разнообразие, почви, води, въздух и др.) в Раздел 5 и описание на основното съдържание на Програмата, по-конкретно Логиката на действието (обща цел, тематични приоритети, приоритетни оси, дейности, които ще бъдат подкрепени).

Екологичният доклад дава, наред с другите неща, **оценка на вероятните значителни последици от Програмата**, в т.ч. вторични, кумулативни, краткосрочни и дългосрочни, положителни и отрицателни последици от дейностите по Приоритетните оси, вземайки под внимание съгласуваните на етап процес на определяне на обхвата цели и географски обхват. Друга важна част от Екологичния доклад са препоръките как да се засили екологичното въздействие на Програмата и да се предотвратят, намалят и компенсират неблагоприятните последици. Разглеждат се също така алтернативи,

² В този контекст следва да се отбележи, че Програмата въвежда рамка за трансгранично сътрудничество с малък бюджет и дейности по проекти за „мрежи за обмен“, при които екологичните съображения са силно застъпени. Това не може да доведе до значителни непосредствени неблагоприятни екологични въздействия. В този контекст предмет на анализ е най-вече дали Програмата създава за рамка за развитие, която има косвени дългосрочни отрицателни въздействия. В същото време дългосрочните ползи за околната среда са изведени и подчертани.

³ България транспонира Директивата за СЕО чрез Закона за опазване на околната среда (ДВ, бр.91/2002 г.) и Наредбата за условията и реда за подготовка на екологични оценки на планове и програми (Приета с Решение на МС № 139 от 24.06.2004 г., последно изменена с ДВ, бр. 94 от 30.11.2012 г.);

включително нулева опция, която се определя като „изходна точка“ за целия процес на оценка. Най-накрая Екологичният доклад представя различните видове мерки, които могат да спомогнат за мониторинга на възможни значими последици за околната среда които биха могли да произтекат от прилагането на Програмата за ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г.

Екологичният доклад се основава на проекта на Програмата от юни 2014 г., версия 1, който заедно с Екологичния доклад ще стане предмет на консултации с обществеността.

2.2 Методологически подход към оценката

Що се отнася до **методологията на оценката** SEO на Програмата е проведена като **повтарящ се процес**, основан на междинни резултати от процеса на програмиране и в тясно сътрудничество с екипа за програмирането и предварителната оценка. Оценката се основава *in primis* [преди всичко] на един **качествен подход**⁴.

По-конкретно, **методите и техниките**, използвани за екологичната оценка и съставянето на този Екологичен доклад са изброени в документите с указания на Комисията и докладите за прилагането на Директивата за SEO, по-конкретно в следните документи:

- „Ръководство по SEO за Политиката за сближаване 2007-2013 г.“ (Наръчник по SEO) – м. януари 2006 г., “Зелени/екосъобразни програми за регионално развитие”;
- Указания за „Прилагане на Директива 2001/42/ЕО относно оценката на последиците на някои планове и програми върху околната среда“;
- Ръководство за интегриране на изменението на климата и биологичното разнообразие в стратегическа екологична оценка – ЕО, 2013 г.

Взети са под внимание също специфичното национално законодателство, ръководства и указания, разработени от България и Турция.

2.3 Метод за оценка на околната среда

Екологичната оценка е извършена с определяне на възможните последици и въздействия, произтичащи от изпълнението на Програмата, отчитайки тяхната вероятност, мащаб, честота/времетраене, обратимост, трансгранично измерение и степен на неопределеност.

Оценката на вероятните последици и въздействия, които биха били резултат от изпълнението на Програмата, е проведена на равнище Приоритетни оси и отговарящите им Специфични цели, вземайки предвид трансграничните дейности, които могат да бъдат подкрепени.

В този контекст оценката на равнище програма може да даде само общите очертания на възможните последици за околната среда. Това се дължи на факта, че по-подробна информация за вероятните последици ще има във фазата на изпълнение на финансираните проекти.

⁴ Използваният инструментариум включва както качествени (контролни списъци, матрици и др.), така и количествени (показатели, прости или съставни индекси) средства, както и междинни средства.

Екологичната оценка се е ръководела от следния **централен въпрос**:

„Специфичните цели (и отговарящите им трансгранични дейности) свързани с Приоритетните оси, определени в Програмата за ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г. имат ли значителни положителни или отрицателни последици за екологичните въпроси (въздух и климат; биологично разнообразие, фауна и флора; води; почви; население и човешко здраве; културно/историческо наследство и ландшафт) в географския район на Програмата?“

За да се отговори на централния въпрос оценката е допълнена с насочващи **Въпроси за оценка**, обобщени чрез определените Цели на CEO (вж. § 4.7)

Екологичната оценка е извършена въз основа на следната скала от 5 точки.

СКАЛА НА ТОЧКИТЕ	ОПИСАНИЕ
+	Възможни положителни екологични последици
-	Възможни отрицателни екологични последици
+/-	Възможни са и положителни, и отрицателни последици за околната среда
0	Няма значими екологични последици
/	Оценка не е възможна (наличната информация е ограничена)

Резултатите от оценката са дадени в **матрица за екологична оценка**. Междудисциплинарните теми са разгледани при оценката на съответните екологични проблеми. Съответно, темите „използване на възобновяеми енергийни източници“, „енергийна ефективност“ и „мобилност и транспорт“ са разгледани при „въздух и климат“; темата „управление на риска“ е разгледана при проблемите „население и човешко здраве“, „въздух и климат“, „почви“ и „води“; темата „устойчиво използване на природните ресурси“ е разгледана при проблемите „води“ и „почви“; темата „управление и превенция на отпадъците“ е разгледана при „почви“ и „население и човешко здраве“; темата „приспособяване към изменението на климата“ е разгледана при проблемите „въздух и климат“, „биологично разнообразие, фауна и флора“ и „води“; темата „устойчив туризъм“ е разгледана при проблемите „биологично разнообразие, фауна и флора“, „води“, „въздух и климат“, „почви“ и „културно/историческо наследство и ландшафт“; и най-накрая общата тема „екологично образование и информиране по въпроси на околната среда“ е засегната при оценката на всички избрани проблеми.

В контекста на матрицата за екологична оценка Докладът за околната среда дава **качествено описание на възможните положителни или отрицателни последици (преки, косвени и кумулативни)** на Специфичните цели и дейностите по Програмата върху съответните екологични въпроси („констатации“ на анализа), с препоръки за **предотвратяване, намаляване** и възможно най-пълно **неутрализиране** на значимите **отрицателни последици** за околната среда от прилагането на Програмата. Тези препоръки са съобразени също с критериите, които се използват при подбора на

проекти, в т.ч. критериите за допустимост и качество от гледна точка на въздействие върху околната среда.

2.4 Консултации по Доклада за определяне обхвата на оценката

Съгласно българския регламент за СЕО за реда и условията за екологична оценка на планове и програми (Регламент за ЕО, чл. 19а) провеждането на консултации с обществеността по Доклада за обхвата на оценката е задължително.

Докладът за обхвата на оценката е предоставен на съответните държавни органи⁵, които по силата на конкретните си отговорности по околната среда е вероятно да са заинтересовани от екологичните последици на прилаганите планове и програми, за да бъдат получени професионалните им бележки.

Органите по околната среда и компетентните органи на двете участващи страни, чието мнение беше потърсено за Доклада за обхвата на оценката, **имаха 14 дни** за представяне на **бележките си**. През посочения срок получихме бележки от:

- Басейнова дирекция за управление на водите в Черноморски район - Варна
- Министерство на околната среда и водите
- Българско дружество за защита на птиците/партньор на Бърдлайф в България

Всички получени бележки бяха отразени при провеждането на оценката на екологичните последици на Програмата и изготвянето на Екологичния доклад.

2.5 Консултация по Екологичния доклад

Съгласно Директивата за СЕО и местните закони относно СЕО **Екологичният доклад**, неговото **Нетехническо резюме** и проектът на Оперативната програма (ОП) трябва да бъдат предоставени на съответните органи и обществеността в двете участващи държави за фаза на консултации от **30 дни**.

Директивата за СЕО поставя следните изисквания относно консултацията по Екологичния доклад:

- *„2. На органите, упоменати в ал. 3 и обществеността упомената в ал. 4, се предоставя ранна и ефективна възможност в рамките на подходящи срокове, да изразят своето становище по проекта на програмата и придружаващият го екологичен доклад преди приемането на програмата, или нейното внасяне в законодателна процедура.*
- *3. Държавите-членки определят консултиращите органи, които с оглед на техните специфични екологични отговорности, е вероятно да бъдат заинтересовани от резултатите от прилагането на програмите по отношение на околната среда.*
- *4. Държавите-членки определят обществеността, за целите на параграф 2, включително засегнатата общественост, или която е вероятно да бъде засегната, или има интерес при вземането на решения, които са предмет на настоящата Директива, включително съответните неправителствени организации, като тези, които насърчават опазването на околната среда и други заинтересовани организации.*

⁵ Както е установено в Доклада за обхвата.

- 5. *Подробните условия за информиране и консултации с органите и обществеността се определят от държавите-членки*“.

В процедурата на консултации с обществеността по изготвяне на СЕО на Програмата за ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г. следва да участват най-малкото:

- компетентният орган и другите заинтересовани и имащи отношение органи по околната среда⁶;
- областните управи от определения географски район на Програмата;
- представители на обществеността и трети страни, които могат да бъдат засегнати от изпълнението на Програмата;
- неправителствени организации (НПО);
- ведомства по околната среда, браншови сдружения, организации на работодателите, професионални съюзи, сдружения на местното самоуправление, фондации, независими изследователски институции, организации с нестопанска цел, медии и др.

Консултациите ще бъдат официални и (евентуално) неофициални. Официалните консултации ще се провеждат чрез: официални писма (с обикновена или електронна поща), обяви в медиите и/или на уебсайта на Управляващия орган на Програмата; официални писма и публикации в пресата и по Интернет за допитване до обществеността, заинтересованите органи и трети страни, които е вероятно да бъдат засегнати от Програмата. Неофициални консултации могат да се провеждат чрез неофициални срещи между експерти по СЕО и представители на Управляващия орган, представители на компетентни органи и централни органи.

След процеса на консултации всички отговори ще бъдат събрани и ще се даде обяснение, показващо как Екологичният доклад и отговорите от консултацията са били взети под внимание в окончателната Програма.

3 Описание на Програмата за ТГС България-Турция 2014-2020 г.

3.1 Определен географски район

От географска гледна точка изпълнението на Програмата за ТГС ИПП между България и Турция обхваща определения географски район на Програмата, който се намира в Югоизточна Европа и включва **областите Бургас, Ямбол и Хасково в България и вилаетите Едирне и Къркларели в Турция**. Общата допустима площ е около 29 000 км², които обхващат 14,99% от територията на България и 1,58% от общата територия на Турция. Общото население е 1,5 млн. души (784 480 в българската част и 742 000 в турската част) която се явява много ниска гъстота на населението от 39,7 жители на км² в Ямбол до 64,7 жители на км² в Едирне. Ядрото на територията на Програмата остава същото, както през периода 2007-2013 г.

⁶ Както е установено в Доклада за обхвата **Министерството на околната среда и водите; Министерството на здравеопазването; Регионалните инспекции по околната среда и водите (Стара Загора, Бургас и Хасково); Басейнови дирекции Черноморски район и Източноромански район**. В Турция **Министерството на околната среда и горите**.

Определен географски район на Програмата

Източник: Описание на района на програмата за ТГС

3.2 Съответстващ период от време

Екологичните тенденции и последиците от Програмата ще бъдат оценявани през целия програмен период 2014-2020 г. до края на изпълнението на програмата и, ако последиците от Програмата бъдат сметнати за дългосрочни, дори и след това (съответстващ период за тенденции и последици).

3.3 Основно съдържание на Програмата

3.3.1 Обща рамка и съдържание на Програмата

Програмата за ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г. е европейска програма за сътрудничество, която цели подобряване и опазване на околната среда за да се подпомогне устойчивостта (във всички измерения) и качеството на живот (Приоритетна ос 1) и да бъде укрепен туристическият сектор чрез използване на културното и природното наследство в географския район на ТГС България Турция (Приоритетна ос 2).

Стратегическата насоченост на Програмата отчита както политиките и регулаторната рамка на ЕС, така и конкретното положение и потребности в района на Програмата⁷.

Що се отнася до стратегическите и регулаторните документи на ЕС, най-относитими към Програмата са⁸:

- Стратегия „Европа 2020“⁹;

⁷ Стратегическата насоченост допълнително отразява връзката на възможните дейности с ТГС.

⁸ Вж. параграф 3.4 за повече документи.

⁹ В тази стратегия на Съюза са заложили три взаимно допълващи се приоритета:

- Рамковият регламент за изпълнение на **инициативите по ЕТС**¹⁰;
- Регламент ИПП II;¹¹
- Работен документ на службите на Комисията „**Елементи за обща стратегическа рамка 2014-2020 г.**“¹²;
- (проект) на ЕК за **Споразумение за партньорство на Република България**¹³;
- **Документ на ЕК за стратегия за страната за 2014-2020 г. за помощта от ЕС за Турция**¹⁴;

Програмата за ТГС ИПП България-Турция (2014-2020 г.) също изследва как би могла да допринесе за изпълнението на дейностите, предвидени от „*Черноморско взаимодействие - Нова инициатива за регионално сътрудничество*“, която е насочена към **13 сектора за сътрудничество, в т.ч. демокрация и добро управление, управление на движението и подобряване на сигурността, „замразени конфликти“, енергетика, транспорт, околна среда, морска политика, рибарство, търговия, мрежи за изследвания и образование, наука и технологии, заетост и социални въпроси и регионално развитие**¹⁵.

Освен това, за стратегическата ориентация на Програмата се вземат предвид следните **хоризонтални принципи**:

- **Устойчиво развитие;**
- Равни възможности и недискриминация и
- Равенство между мъжете и жените.

По-конкретно, устойчивото развитие е един от основните стълбове на Програмата за ТГС ИПП България - Турция (2014-2020 г.), на който се опират няколко специфични цели, които са насочени изцяло към устойчивото развитие.

- Интелигентен растеж — изграждане на икономика, основаваща се на знания и иновации;
- Устойчив растеж — насърчаване на по-екологична и по-конкурентоспособна икономика с по-ефективно използване на ресурсите;
- Приобщаващ растеж — насърчаване на икономика с високи нива на заетост, която да създава условия за социално и териториално сближаване.

¹⁰ Регламент (ЕС) №1299/2013 на ЕП и на Съвета от 17 декември 2013 г.

¹¹ Регламент (ЕС) №231/2014 на ЕП и на Съвета от 11 март 2014 г.

¹² Документът посочва, в Приложение II, редица характеристики на трансционалното и трансграничното сътрудничество. Трансграничното сътрудничество, по-конкретно, се отличава с някои черти, които могат да бъдат обобщени така: обхваща големи територии с много разнородни региони и често противоречиви интереси; ограничени бюджети по отношение на обхвата на територия, население и срокове, които често противоречат на обхвата и целите на инициативите за сътрудничество; ограничена способност за преки инвестиционни въздействия, действие в допълнение към основни програми; предимно неосезаеми резултати.

¹³ Проект на Споразумение за партньорство на Република България, очертаващо помощта от европейските структурни и инвестиционни фондове за периода 2014-2020 г., представено на ЕК през април 2014 г. Споразумението за партньорство между България и Европейската комисия определя като основни приоритетни области за сътрудничество: опазването на околната среда, насърчаването и развитието на природното и културното наследство, туризъм и образование и социална инфраструктура, със специален акцент върху насърчаването на заетостта, мобилността на работната ръка и намаляването на бедността.

¹⁴ [Проектът на документа е на разположение на адрес:www.ipa.gov.tr/.../document/IPA%20II%20CSP%](http://www.ipa.gov.tr/.../document/IPA%20II%20CSP%20en.pdf)

¹⁵ http://eeas.europa.eu/blacksea/index_en.htm

3.3.2 Основни цели и приоритети на Програмата

Процесите, приложени за определяне на приоритетите на Програмата, се характеризират с разработка на Регионален анализ и Анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите (SWOT) и Потребностите/Предизвикателствата в територията на действие на Програмата.

На последния аналитичен етап резултатите, *in primis*, за положението в територията и тези от анализа SWOT и оценката на потребностите са „преведени“ като „избор на приоритети“ и списък от 2 от 8 **Тематични приоритета** за съдействие за териториалното сътрудничество за периода 2014-2020 г., както е посочено в Приложение III към Регламента ИПП II:

- Тематичен приоритет 2: **Опазване на околната среда и подпомагане на приспособяването към изменението на климата, предотвратяване и управление на рискове.**
- Тематичен приоритет 4: **Насърчаване на туризма и културното и природното наследство;**

Избраните тематични приоритети са структурирани в **две Приоритетни оси (ПО)**, които отразяват нуждите и предизвикателствата, както са определени чрез анализа на положението в географския район на програмата:

Табл. 1. Определяне на Приоритетните оси

ТЕМАТИЧЕН ПРИОРИТЕТ	ПРИОРИТЕТНА ОС
2. Опазване на околната среда и подпомагане на приспособяването към изменението на климата, предотвратяване и управление на рискове	3. Околна среда
4. Насърчаване на туризма и културното и природното наследство	4. Устойчив туризъм

Ориентировъчният бюджет на Програмата е определен на максимум 25 млн. евро (принос от ЕС). Екипът по програмирането предложи следното пропорционално разпределение на наличните финансови ресурси между 2-те Приоритетни оси:

Табл. 2. Разпределение на финансовите ресурси на Програмата

ПРИОРИТЕТНИ ОСИ	% ¹⁶
1. Околна среда	45%
2. Устойчив туризъм	45%

Предложената **Логика на действието за Програмата за ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г.**¹⁷ (вж. таблиците по-долу) е структурирана в Специфични цели (СЦ) за всяка (ПО), резултати, които трябва да бъдат постигнати с Програмата и индикативни действия, които трябва да бъдат подпомогнати по всяка специфична цел.

¹⁶ 10% от общата сума ще се предостави като „Техническа помощ“.

¹⁷ Както е представено в Проекта на програмата, Версия 1.0 - юни 2014 г.

Операциите по Програмата за трансгранично сътрудничество се избират от СМК¹⁸ (Съвместен мониторингов комитет). Изборът на операциите са ръководи от следните общи принципи:

a) Характер на ТГС

- Включване на бенефициентите от двете участващи страни
- Ясно определяне на трансграничното предимство /въздействие, ако операция се прилага в една страна

b) Партньорство

- Участващите в проекта партньори са допустими съгласно правилата на Програмата
- Участващите в проекта партньори имат капацитет за управление на проекта

c) Регионално значение

- Операциите са в съответствие с установените потребности и предизвикателства в географския район на ТГС
- Операциите допринасят за икономическото, териториалното и социалното сближаване (съгласно Стратегия „Европа 2020“)

d) Стратегическо значение

- Операциите са в съответствие със специфичните цели на приоритетните оси
- Операциите са съгласувани със стратегиите и концепциите на регионално и национално равнище

e) Качество на операциите

- Операциите/проектите са ясни и структурирани (логика на действието)
- Разходите по операциите са ефикасни
- Проектите се основават на схващането за устойчивост

f) Хоризонтални принципи

- Операциите вземат под внимание равенството между мъжете и жените
- Операциите се основават на принципите на недопускане на дискриминация
- Операциите следват разбирането за устойчиво развитие

Логика на действието за Приоритетна ос 1

Тематичен приоритет: Опазване на околната среда и подпомагане на приспособяването към изменението на климата, предотвратяване и управление на рискове

Приоритетна ос 1 Околна среда		
Специфична цел	Резултати	Примерни дейности, които ще бъдат подпомогнати
СЦ-1.1. Да се предотвратяват рисковете и смекчават последиците от природните и предизвикани от човека опасности и	R-1.1.1 По-добра подготвеност на региона за природни и предизвикани от човека опасности и бедствия R-1.1.2	<u>Инвестиционни мерки</u> • Развитие на системи за ранно предупреждение и управление при бедствия • Инвестиции в оборудване, свързано с устойчивостта на бедствия: съвременни решения от ИКТ за действие преди, по време на и след пожар; доставка на специализирано противопожарно оборудване; доставка на специализирано

¹⁸ Съгласно член 39(1), Подбор на операции, от Регламент за изпълнение (ЕС) № 447/214 на Комисията от 2 май 2014 година относно специфичните правила за изпълнение на Регламент (ЕС) № 231/2014 на Европейския парламент и на Съвета за създаване на Инструмент за предприсъединителна помощ (ИПП II).

<p>бедствия в географския район на ТГС</p>	<p>R-1.1.2 Подобрен капацитет за общо взаимодействие при пожари, наводнения и други извънредни ситуации</p>	<p>оборудване за борба с наводнения и за дейности по издирване и спасяване; доставка на система за въздушно наблюдение на терена и предаване на данни в реално време и др.;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Подпомагане на дейности/инвестиции от малък мащаб: саниране и залесяване на брегове на реки, строеж на диги, канали и др. за борба с наводнения; залесяване на временно уязвими земи; разчистване при извънредни ситуации; • Други подходящи инвестиционни дейности по защита от наводнения и пожари и разработка и въвеждане на системи за ранно предупреждение • Меки мерки • Съвместно обучение и подобряване осведомеността на публичните служби и населението относно устойчивостта на бедствия. • Разработка на съвместни стратегии/общии указания за предотвратяване на рискове при природни и предизвикани от човека бедствия (за политики и механизми за защита от и предотвратяване на бедствия, за превенция и борба срещу пожари и др.); • Информационни кампании в областта на ефективното предотвратяване и управление на рискове. • Провеждане на общи теоретико-тактически учения и обучение по места за управление на извънредни ситуации • Обучение в използването на ИКТ, в т .ч. въвеждане на новаторски начини на учене (учене по електронен път); • Обмен на опит и добри практики (посещения с учебна цел, кръгли маси, конференции и др.); • Съвместно обучение и подобряване осведомеността на публичните служби, младежта, доброволците и населението относно устойчивостта на бедствия.
<p>СЦ-1.2. Подобряване на капацитета за опазване на природата и устойчиво</p>	<p>R-1.2.1 Подобрени условия в защитените природни местности</p>	<p><u>Инвестиционни мерки</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Малки по мащаб инвестиции за подобряване на достъпността на/до защитените природни местности • Малки по мащаб инвестиции (зелена инфраструктура и др.)

<p>използване на общите природни ресурси в географския район на ТГС</p>	<p>R-1.2.2 Подобрен капацитет за опазване на природата и устойчиво използване на общите природни ресурси в географския район на ТГС</p>	<p><u>Меки мерки</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Съвместни инициативи за сътрудничество, насочени към ефикасно управление на защитените територии; • Съвместни инициативи за защита на природата в Черно море и крайбрежните зони • Съвместни инициативи за опазване и възстановяване на екосистеми и застрашени/защитени видове • Опазване и подобряване на качеството на природните ресурси (въздух, почви, води) • Изграждане на капацитет у местните власти по въпроси, свързани с околната среда • Сътрудничество, обмен на опит и знания между институции; • Сътрудничество между органи и НПО за безопасна и устойчива икономика с ниска въглеродна интензивност, преминаваща през границите • Мерки за сътрудничество на образователните и учебните институции в областта на околната среда и икономиката с ниска въглеродна интензивност • Разработка и провеждане на съвместни дейности, в т.ч. информационни и разяснителни кампании и обмен на ноу-хау в областите на опазване на околната среда и природата • Съвместни инициативи на тема устойчиво използване на ресурси, рециклиране и др.
--	--	---

В таблицата по-долу за всяка СЦ са показани целевите групи и възможните бенефициенти на индивидуално пригодените индикативни действия, които ще бъдат подкрепени по ПО 1.

Целеви групи и възможни бенефициенти за действията по Приоритетна ос 1

Приоритетна ос 1	Специфични цели	
	<u>СЦ-1.1.</u>	<u>СЦ-1.2.</u>
<u>Целеви групи</u>		
Всички равнища на местни/регионални органи на властта	x	x
Сдружения на местни/регионални органи и на други организации	x	x
Регионални служби и структури на централни държавни институции/администрации	x	x
Еврорегиони и други общи трансгранични структури и институции	x	x
Администрации на защитени територии	x	x
Засегнато население от географския район на ТГС	x	

Млади хора (на възраст до 29 г.)	x	
Групи от населението на географския район на ТГС	x	x
Младежки организации		x
Образователни и учебни институции и организации		x
Институции и организации, подкрепящи бизнеса - търговско-промишлени палати, сдружения на занаяти и др.		x
Възможни бенефициенти		
Всички равнища на местни/регионални органи на властта	x	x
Сдружения на местни/регионални органи и на други организации		x
Ведомства за развитие на региони и сектори	x	
Централни и регионални служби и структури на компетентни държавни институции/администрации	x	x
Администрации на защитени територии		x
Еврорегиони и други общи трансгранични структури и институции		x
Възможни бенефициенти за изпълнение на меки мерки¹⁹		
Образователни и учебни институции и организации		x
Младежки организации		x
Институции и организации, подкрепящи бизнеса - търговско-промишлени палати, сдружения на занаяти и др.		x
НПО		x

Логика на действието за Приоритетна ос 2

Тематичен приоритет: Насърчаване на туризма и културното и природното наследство

Приоритетна Ос 2 - Устойчив туризъм		
Специфична цел	Резултати	Примерни дейности, които ще бъдат подпомогнати
СЦ-2.1. Повишаване привлекателността за туризъм на пограничния район чрез по-добро използване на природното и културното наследство	R-2.1.1 Повишена привлекателност за туризъм на трансграничния регион	<u>Инвестиционни мерки</u> <ul style="list-style-type: none"> Рехабилитация на пътищата за достъп до природни, културни и исторически туристически обекти; Подобряване на комуналните услуги (електроснабдяване, ВиК и др.) Малки туристически гранични преходи и свързани с тях съоръжения Развитие/надграждане на съоръжения от ИКТ Възстановяване и поддържане на обекти от историческо и културно значение

¹⁹ Потенциалните бенефициенти за прилагане на меките мерки са посочени само за Специфична цел 1.2.

		<ul style="list-style-type: none"> • Съхраняване и опазване на природното, историческото и културното наследство (материално и нематериално) • Велосипедни трасета • Пешеходни пътеки • Развитие на информационни центрове и/или пунктове за насочване на евентуалните посетители <p><u>Меки мерки</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Разработка на общи платформи за ГИС • Разработка на общи платформи за резервации и плащане онлайн и др. • Разработка на схеми за превоз на туристи и свързани с това дейности в крайбрежните зони на Черно море
<p>СЦ-2.2. Подобряване на възможностите за устойчиви туристически услуги в географския район на ТГС</p>	<p>R-2.2.1 Подобряване на възможностите за устойчиви туристически услуги в географския район на ТГС</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Съвместни проучвания на потенциални ниши за туристическа дейност и/или търсене на нови туристически дестинации и занимания • Проучвания за създаване на туристически продукти с потенциал за предлагане под трансгранични марки • Развитие на местна(и) марка(и) въз основа на природното, историческото и културното наследство на региона • Съдействие за разработването на нови изделия и услуги • Многоезични платформи, достъпни онлайн, представящи готови за стартиране туристически проекти, насочени към възлови инвеститори • Създаване на мрежи за знания за туристическите иновации в пограничния регион • Услуги по обучение и консултантска помощ за туристически предприятия/заведения за подобряване на уменията и резултатите в работата • Онагледяване на местните марки, в т.ч. триизмерно представяне, мобилни приложения, социални мрежи, платформи в интернет, разработени за индивидуални нужди и други новаторски средства • Организиране (и участие в) панаири и свързани с тях дейности (напр. изложби, конференции, семинари, кръгли маси, представяния и др.) • Избор и прилагане на най-добри практики в рекламата на туризма • Разработка и реклама на алтернативни форми на туризъм, напр. „гурме“, „еко“, „СПА“, „селски“ и др.

<p>СЦ-2.3. Използване на мрежи за обмен за устойчиво развитие на потенциала за туризъм</p>	<p>R-2.3.1 Засилено сътрудничество сред участниците от региона, свързано с устойчивия туризъм</p>	<p><u>Меки мерки</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Организиране на прояви, учебни курсове, възможности за работа в мрежа за обмен на добри практики в устойчивото управление на туризма, в т.ч. онлайн форуми • Организиране на прояви за общуване в мрежи, в т.ч. инициативи за укрепване на съществуващите и изграждане на нови партньорства в областта на устойчивия туризъм; • Проучване на вътрешното и международното търсене на трансграничен туристически занимания, проучване на качеството на съществуващите услуги, проекти за наблюдение на устойчивото развитие на туризма и свързаните с това услуги и др. • Организиране на съвместни прояви за реклама на трансграничното природно и културно наследство, като едномедийни фестивали, изложения, представления и др. • Реклама и развитие на общите традиции от двата погранични района • Кампании за подобряване на осведомеността за ценностите на регионалното и природното наследство, в т.ч. сред младите хора • Съвместни дейности за регионално и местно трансгранично сътрудничество и изграждане на капацитет в областта на туризма - обучения, обмен на най-добри практики и общуване в мрежи, анкети, проучвания на правната рамка в областта на туризма, онлайн форуми, конференции, семинари, кръгли маси, представяния и други • Съвместни инициативи за местно развитие за конкретни целеви групи (младежи, мигранти и др.) • Съвместни дейности по маркетинг и общуване в мрежи
---	--	---

В таблицата по-долу за всяка СЦ са показани целевите групи и възможните бенефициенти на индивидуално пригледените индикативни действия, които ще бъдат подкрепени по ПО 2.

Целеви групи и възможни бенефициенти за действията по Приоритетна ос 2

Приоритетна ос 2	Специфични цели		
	<u>СЦ-2.1.</u>	<u>СЦ-2.2.</u>	<u>СЦ-3.2.</u>
<u>Целеви групи</u>			
Всички равнища на регионални/местни органи на властта	x	x	x
Сдружения на местни/регионални			x

органи и на други организации			
Централни и регионални служби и структури на компетентни държавни институции/администрации		x	x
Администрации на защитени територии	x	x	x
Туристически организации и сдружения	x		
Жители и посетители (туристи) на пограничния регион	x		x
Регистрирани НПО в областта на туризма		x	x
Институции и организации, подкрепящи бизнеса - търговско-промишлени палати, сдружения на занаяти и др.		x	x
Туристически съвети и сдружения		x	x
НПО		x	
Образователни и учебни институции и организации			x
Организации и институции в общностите, занимаващи се с развитие на гражданското общество и/или подпомагането на образованието, културата и спорта			x
Младежки организации		x	x
Възможни бенефициенти			
Всички равнища на регионални/местни органи на властта	x	x	x
Ведомства за развитие на региони и сектори	x		
Централни и регионални служби и структури на компетентни държавни институции/администрации	x	x	x
Администрации на защитени територии		x	x
Регистрирани НПО в областта на туризма		x	
Публични културни институции (музеи, библиотеки, читалища и др.)	x		
Регистрирани регионални туристически сдружения	x		
Регистрирани НПО			x
Институции и организации, подкрепящи бизнеса - търговско-промишлени палати, сдружения на занаяти и др.	x	x	x
Туристически съвети и сдружения		x	x
НПО	x		
Образователни и учебни	x	x	x

институции и организации			
Организации и институции в общностите, занимаващи се с развитие на гражданското общество и/или подпомагането на образованието, културата и спорта			x
Младежки организации			x
Публични културни институции (музеи, библиотеки, читалища и др.)		x	

И по двете ПО могат да бъдат определяни **стратегически проекти** извън поканите за представяне на оферти за постигане на целите на Програмата и приоритетните специфични цели. Стратегическите проекти помагат за постигане на по-голямо въздействие чрез реално и силно трансгранично въздействие и дългосрочни резултати по отношение на целите на Програмата. Стратегическите проекти трябва да бъдат ефикасни, да отговарят на потребностите на територията, както е предвидено в Програмата и да водят до значими и трайни промени или подобрения в цялата или в големи части от територията на Програмата. Основните принципи за допустимостта на един стратегически проект могат да бъдат следните

- да е насочен към възлови специфични цели, които могат да бъдат постигнати само с участие на големи сдружения и/или важни заинтересовани страни от двете страни на границата;
- да се основават на по-голямо финансиране от обикновените проекти, съразмерно на значението на целите и резултатите;
- да имат трайни последици и да катализират последващи действия.

Що се отнася до „**устойчивото развитие**“ в текста на Програмата е посочено:

Общо казано и трите измерения на устойчивостта, а именно екологичното, икономическото и социалното, ще бъдат взети под внимание в рамките на Програма ИПП България-Турция; поради това програмата допринася пряко за компонентите на стратегия „Европа 2020“ за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж.

По всички оси от стратегията на програмата на устойчивия растеж се гледа като на междудисциплинарна тема, обща за всичките три стълба (икономически, социален и екологичен), която е еднакво застъпена в двете приоритетни оси на Програмата. По-специално Приоритетна ос 1 на Програмата, която е насочена към сътрудничество по природните и културните ресурси за устойчив растеж, взема под внимание опазването на околната среда, ресурсната ефективност, изменението на климата (което включва смекчаване и приспособяване) както и природните опасности, устойчивостта, превенцията и управлението на бедствия и рискове. В тези области Програмата допринася най-вече за придобиване и разпространяване на знания и капацитет за опазване и устойчиво използване на природните ресурси и разглежда въпроси свързани с управление на ресурсите. Приоритетна ос 2, чиито предмет е устойчивият туризъм, е насочена към създаване на устойчиви туристически услуги, като за привлекателността на туризма ще допринесат наличните природни и културни ресурси, които ще се управляват и опазват по устойчив начин.

Освен действията в рамките на приоритетите на Програмата, които могат да подпомогнат устойчивото развитие, са определени и редица дейности, които могат да бъдат приложени в проекти, предоставени по всяка избрана Приоритетна ос.

Всички проекти и действия на Програма ИПП България-Турция могат да възприемат мерки за намаляване на емисиите от техните действия, напр. чрез:

- активна работа върху по-широки екологични проблеми
- активна работа по конкретни екологични проблеми, в т.ч. изменението на климата, както и поддържането на биологичното разнообразие и екосистемите
- извършване на екологично управление (структуриран обмен на опит, развитие на капацитет и др.)
- активна работа по въпроси на устойчивостта, в т.ч. екологични, икономически и социални аспекти
- приемане на мерки за организиране и провеждане на конференции и мероприятия по устойчив начин

Освен това всички проекти, финансирани от Програмата, следва:

- да допринасят за прилагането на преработената Стратегия на ЕС за устойчиво развитие (2009 г.), което се доказва от всеки заявител по проект по убедителен и прозрачен начин и ще се оценява като критерий в избора на проекти
- да отчитат принципите на политиката на Общността относно опазването и подобряването на природното наследство и биологичното разнообразие, както и свързаните с това изменения, като Директивата по флората-фауната-местообитанията и Директивата за птиците, които са „крайъгълният камък на политиката на Европа по опазване на природата“ (Европейска комисия, 2013 г., онлайн)²⁰.
- да се стремят към по-широко използване на възобновяеми видове енергия.

3.4 Връзка с други програми и стратегии в областта

Програмата за ТГС ИПП България - Турция (2014-2020 г.) е създадена в рамките на европейската стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж и Общата стратегическа рамка за 2014-2020 г. в която заетостта, демографските промени и образованието се разглеждат като въпроси от трансгранично значение. Освен това устойчивото развитие, смекчаването на изменението на климата и природните бедствия (развитие на комплексно трансгранично управление на природния риск), както и биологичното разнообразие, са очертани като релевантни проблеми.

Рамката на Програмата включва още стратегията за Европейско териториално сътрудничество (ЕТС), която в цялост - и при Трансграничното сътрудничество, по-конкретно - допринася съгласно целта на ЕТС²¹ „за тематичните цели за развитие на икономика на основа на знанието, изследванията и иновациите, в т.ч. чрез насърчаване на сътрудничество между предприятията, особено между МСП и чрез насърчаване на създаването на системи за трансграничен обмен на информация в областта на ИКТ; насърчаване на по-„зелена“, по-ефективна в ресурсно отношение и

²⁰ Вж. EU COM(2013): Директива за местообитанията URL: <http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/> (юни 2014 г.)

²¹ Съгласно **определението от регламент 1299/2013.**

конкурентоспособна икономика, в т.ч. чрез подпомагане на устойчива трансгранична мобилност; насърчаване на висока заетост, водеща до социално и териториално сближаване, в т.ч. чрез дейности, подпомагащи устойчивия туризъм, културното и природното наследство като част от териториална стратегия за постигане на растеж благоприятен за заетостта; и развитие на административен капацитет“.

В този контекст Инструментът за предприсъединителна помощ (ИПП), като инструмент за прилагане на политиката на ЕС за сближаване, съдейства за трансграничното сътрудничество по външните граници на Съюза и за общата му цел да подпомага *„бенефициентите [...] за въвеждане и прилагане на политическите, институционалните, правните, административните, социалните и икономическите реформи, изисквани от тези бенефициенти, за да бъдат спазени ценностите на Съюза и да се постигне постепенно сближаване с правилата, стандартите, политиките и практиките на Съюза, с оглед членството в Съюза.“*

Общият контекст за програмите за сътрудничество и стратегическата опора за ТГС ИПП е политическата рамка за сближаване на ЕС, която е в помощ на целите на Стратегия „Европа 2020“.

Програмата за ТГС ИПП България - Турция (2014-2020 г.), също е пряко свързана с други политически документи на ЕС, които са разработени в подкрепа на Стратегия „Европа 2020“. Предварителната оценка взема под внимание последователността (вж. раздел 2.2.1: *Външна последователност, в т.ч. принос към “Европа 2020”²²*) на Програмата с изброените по-долу документи:

- Стратегия на ЕС за Растеж и работни места в сектора на крайбрежния и морския туризъм;
- Програма за действия в областта на околната среда и климата (Програма LIFE) за периода 2014-2020 г.;
- Механизъм на общността за гражданска защита (СМСР);
- Стратегия на ЕС за региона на Черно море;
- Стратегически план за действие за опазване на околната среда и възстановяване на Черно море
- Черноморско взаимодействие - Нова инициатива за регионално сътрудничество;
- Стратегия на ЕС за Дунавския регион (СЕСДР);

Програмата е свързана и с редица стратегии/програми за планиране на централно/регионално равнище и с документи на двете страни. Предварителната оценка важи също и за сравнение на външната последователност със следните документи:

- Национална програма за развитие (НПР): България 2020;
- Националната програма за реформи на Република България за изпълнение на Стратегия „Европа 2020“, 2014 г.
- Националната стратегия за регионално развитие на България (НСРР) 2012 – 2022 г.;

²² Предварителна оценка на Програмата за ТГС ИПП България - Турция, Окончателен доклад - ПРОЕКТ, 30 юни 2014 г.

- (проектът) на ЕК за Споразумение за партньорство (СП) на Република България;²³
- Българският позиционен материал (ПМ);
- Българската ОП „Околна среда“ 2014-2020 г.;
- Българската ОП „Регионално развитие“ 2014-2020 г.;
- Българската ОП „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г.;
- Българската ОП „Административен капацитет“ 2014-2020 г.;
- Проект на Документ на ЕК за стратегия за Турция 2014-2020 г.
- Десети план за развитие 2014-2018 г.;
- Проект на план за регион Тракия 2014-2023 г.;
- Турската ОП „Околна среда“
- Турската ОП „Регионална конкурентоспособност“;
- Турската ОП „Развитие на човешките ресурси“;

4 Политическа рамка по околната среда: имащи отношение планове, програми и цели по опазване на околната среда, които имат отношение към Програмата и изясняване на Целите на СЕО.

За всеки от определените екологични проблеми (**1) въздух и климат; 2) биологично разнообразие, фауна и флора; 3) води; 4) почви; 5) население и човешко здраве; 6) културно/историческо наследство и ландшафт**) и междудисциплинарни теми в тази глава се дава обзор на политическата рамка по околната среда, която е взета под внимание при изясняване на всички относими цели по ²⁴опазване на околната среда, за да се прецени последователността на Програма ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г. спрямо целите по околната среда в световен мащаб, на равнище ЕС, на регионално и национално равнище. Изборът на политиките по околната среда се основава на относимостта на техните цели към всеки от определените екологични проблеми и междудисциплинарни теми.

Освен специфичните политики за всеки от определените екологични проблеми, ще бъдат разгледани и стратегиите и програмите от по-висш порядък, на равнище ЕС и на регионално равнище. За пример:

- **7-та програма на ЕС за действие за околната среда (ПДОС) „Благоденствие в рамките на нашата планета“**, която ще бъде водеща в европейската политика по околната среда до 2020 г. и нейните основни цели са:
 - Опазване, съхраняване и увеличаване на природния капитал на ЕС;
 - Превръщане на ЕС в ресурсно ефективна, „зелена“ и конкурентоспособна икономика с ниска въглеродна интензивност;
 - Предпазване на гражданите на ЕС от влияния и рисковете, свързани със здравето и благоденствието, свързани с околната среда;

²³ Проект на Споразумение за партньорство на Република България, очертаващо помощта от европейските структурни и инвестиционни фондове за периода 2014-2020 г., представено на ЕК през април 2014 г.

²⁴ Проблеми като „използване на възобновяеми енергийни източници“, „енергийна ефективност“, „приспособяване към изменението на климата“, „мобилност и транспорт“, „управление и превенция на отпадъците“, „управление на риска“, „устойчив туризъм“, „устойчиво използване на природните ресурси“ и „екологично образование и информиране по въпроси на околната среда“.

- Увеличаване до максимум на ползите от правото на ЕС по околната среда;
 - Подобряване на научната основа за политиката по околната среда;
 - Осигуряване на инвестиции за политиката по околната среда и климата и определяне на реални цени;
 - Подобряване интеграцията на околната среда и съгласуваността на политиката;
 - Подобряване устойчивостта на градовете на ЕС;
 - Повишаване на ефикасността на ЕС при справяне с регионални и глобални предизвикателства от гледна точка на околната среда и климата.
- **Стратегията „Европа 2020“** с нейните три приоритета: интелигентен растеж: развитие на икономика, основана на знанията и иновациите; устойчив растеж: насърчаване на икономика, която е в по-голяма степен ресурсно ефективна, „зелена“ и конкурентоспособна; приобщаващ растеж: насърчаване на икономика с високо равнище на заетост, позволяваща социално и териториално сближаване;
 - включително основната **водеща инициатива „Европа за ефективно използване на ресурсите“** (целяща отвързване на икономическия растеж от използването на ресурсите, чрез намаляване въглеродната интензивност на икономиката, увеличаване използването на възобновяеми източници, модернизирани на транспортния сектор и насърчаване на енергийната ефективност);
 - **Стратегията на ЕС за устойчиво развитие**, с общата цел за разработване на действия, позволяващи на ЕС да постигне постоянно трайно подобряване на качеството на живот чрез създаване на устойчиви общности, способни ефективно да управляват и използват ресурсите и да впрегнат екологичния потенциал и потенциала за социални иновации на икономиката и в крайна сметка да осигурят благоденствие, опазване на околната среда социално сближаване.
 - Програмата **„Черноморско взаимодействие - Нова инициатива за регионално сътрудничество“**, която е насочена към 13 сектора за сътрудничество, в т.ч. демокрация и добро управление, управление на движението и подобряване на сигурността, „замразени конфликти“, **енергетика, транспорт, околна среда, морска политика, рибарство**, търговия, мрежи за изследвания и образование, наука и технологии, заетост и социални въпроси и регионално развитие и **Стратегическия план за действие за опазване на околната среда и възстановяване на Черно море.**

Също на национално равнище има редица стратегии и политики, които могат да имат отношение към определянето на целите по опазването на околната среда.

В този контекст за България имащата отношение към околната среда правна и политическа рамка включва, наред с другите:

- **Националната програма за развитие „България 2020“** (приета от МС на 19.12.2012 г.) - водещ стратегически и програмен документ, който определя целите и политиките за развитие на страната до 2020 г. Главната цел е да се постигне качествен и балансиран дългосрочен икономически растеж. Определени са три основни цели:
 1. повишаване на стандарта на живот чрез конкурентно образование и обучение, създаване на условия за качествена заетост и социално включване и осигуряване на достъпно и качествено здравеопазване.
 2. изграждане на инфраструктурни мрежи, осигуряване на оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението.

3. повишаване на конкурентоспособността на икономиката чрез осигуряване на благоприятна среда за бизнеса, насърчаване на инвестициите, прилагане на иновативни решения и подобряване на ефективността на ресурсите.

- **Националната стратегия за регионално развитие (НСРР) за периода 2012 – 2022 г.** е основополагащ документ, определящ стратегическата рамка на държавната политика за постигане на балансирано и устойчиво развитие на регионите в страната и за преодоляване на между- и вътрешнорегионалните различия/неравенства в контекста на общеевропейската политика за сближаване и постигане на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. Главната стратегическа цел на НСРР е да се постигне устойчиво интегрирано регионално развитие на основата на използване на местния потенциал и сближаване между регионите в икономическо, социално и териториално отношение.
- **„Насоки за интеграция на политиката по околна среда (ПОС) и политиката по изменение на климата (ПИК) във фондовете за КП, ОСП и ОПР за периода 2014-2020 г.“**, разработени от Министерството на околната среда и водите, България (одобрени от Министерския съвет на 01.03.2013 г.);

За Турция екологичната стратегическа рамка се основава на **Интегрираната стратегия на ЕС за сближаване в областта на околната среда за 2007-2023 г.** - стратегията, чрез която Турция уеднаквява своето законодателство, институционални структури и практики на работа с изискванията на европейското право по околната среда (Глава 27 от *Постиженията на правото на ЕС*). Рамката включва още:

- **Десетият план за развитие (2014-2018 г.)** на Република Турция има за цел, наред с другите, създаване на годни за живот места и устойчива околна среда; основните му цели включват изграждане на места за живеене, устойчиви на бедствия и разширяване на екосъобразните практики и устойчиво използване на природните ресурси;

В главите по-долу за всеки от определените екологични проблеми и междудисциплинарни теми са дадени съответното **относимо екологично законодателство и политики** и отговарящите им качествени **цели по околната среда**, както и произтичащите от това **насочващи въпроси**, които ще бъдат използвани като валиден инструмент в екологичната оценка (глава 8).

4.1 Въздух и климат

При екологичния проблем **Въздух и климат** основната трудност идва от замърсяването на въздуха, което трябва да бъде намалено, за да има успех борбата с изменението на климата и да се предотврати подкисляването, еутрофикацията и замърсяването с озон в приземния слой. На международно равнище изменението на климата е предмет на Рамковата конвенция на Обединените нации по изменение на климата (РКОНИК). Дългосрочната цел е да бъдат стабилизирани концентрациите на парникови газове в атмосферата на равнища, които да не доведат до опасна човешка намеса в системата на климата. **Протоколът от Киото** определя международни обвързващи показатели относно ЕПГ [емисиите на парникови газове]. Първият период на ангажимент изтича през 2012 г., като последвалият протокол **Киото II** определя втория от 2013 до 2020 г.

Също така секторите на енергетиката и транспорта са взаимно свързани и имат пряко отношение към този проблем, където са разгледани. Всъщност

междудисциплинарните теми, застъпени при екологичния проблем Въздух и климат, са: „използване на възобновяеми енергийни източници“, „енергийна ефективност“, „приспособяване към изменението на климата“, „управление на риска“, „екологично образование и информирание по въпроси на околната среда“ и „мобилност и транспорт“.

В таблицата по-долу е показан списък на имащата отношение правна и политическа рамка на ЕС и на двете страни, от която са изведени свързаните цели по околната среда и съответните въпроси за оценка:

Приложимо право и политики на ЕС	Приложимо право и политики на България	Приложимо право и политики на Турция	Екологични цели	Въпроси за оценка
<p>Директива на ЕС относно качеството на атмосферния въздух и за почистване на въздуха за Европа (2008/50/ЕО)</p> <p>Тематична стратегия за замърсяването на въздуха (COM(2005) 446):</p> <p>Пакет на ЕС „Климат-енергетика 2020“</p> <p>Директива на ЕС относно енергийната ефективност (2012/27/ЕС)</p> <p>Директива на ЕС за възобновяеми източници (ДВИ) (2009/28/ЕО)</p> <p>Стратегия на ЕС за адаптация към изменението на климата COM(2013) 216</p> <p>Бяла книга на</p>	<p>Закон за ограничаване изменението на климата</p> <p>Енергийна стратегия на Република България до 2020 г.</p> <p>Закон за енергетиката</p> <p>Национален план за действие за енергията от възобновяеми източници 2020 г.</p> <p>Закон за енергията от възобновяеми източници</p> <p>Трети национален план за действие по изменение на климата 2013-2020 г.</p> <p>Закон за чистотата на атмосферния въздух</p> <p>Стратегия за развитие на транспортната</p>	<p>Закон за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух</p> <p>Стратегия по изменението на климата за периода 2010-2020 г.</p> <p>ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ по изменението на климата за периода 2011-2023 г.</p> <p>Национална стратегия за приспособяване към изменението на климата и план за действие</p>	<p><i>Намаляване на замърсяването на въздуха</i></p>	<p>Специфичната цел ще способства ли за намаляване на замърсяването на въздуха?</p>
			<p><i>Намаляване на емисиите на парникови газове</i></p>	<p>Специфичната цел ще способства ли за намаляване на емисиите на парникови газове?</p>
			<p><i>Подобряване на енергийната ефективност и повишено използване на възобновяеми енергийни източници</i></p>	<p>Специфичната цел ще способства ли за подобряване на енергийната ефективност и повишено използване на възобновяеми енергийни източници?</p>
			<p><i>Подпомагане на екосъобразни видове транспорт</i></p>	<p>Специфичната цел ще способства ли за подпомагане на екосъобразни видове транспорт?</p>
			<p><i>Подпомагане на управлението на противопожарната дейност и превенция</i></p>	<p>Специфичната цел ще способства ли за подпомагане на управлението на борбата с горските пожари и превенцията?</p>
			<p><i>Насърчаване на устойчивостта на</i></p>	<p>Специфичната цел ще</p>

ЕС за транспорта (COM(2011)144)	система на Република България до 2020 г. Национална стратегия за развитие на горския отрасъл		<i>изменението на климата и бедствията, свързани с климата</i>	способства ли за насърчаване на устойчивостта на изменението на климата и бедствията, свързани с климата?
			<i>Насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в борбата с изменението на климата</i>	Специфичната цел ще способва ли за насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в борбата с изменението на климата?

Опазването на въздуха и климата е отразено в няколко регламента на равнище ЕС. На първо място е **Директивата на ЕС относно качеството на атмосферния въздух и за по-чист въздух за Европа (2008/50/ЕО)**, с цел постигане на „равнища на качество на въздуха, които да нямат значително вредно въздействие или рискове за човешкото здраве и околната среда“, определя конкретни дългосрочни цели във връзка със замърсяването на въздуха и предлага мерки за постигането им до 2020 г.:

- намаляване на загубата на средната продължителност на живота в резултат на излагане на прахови частици с 47 %;
- намаляване на острите случаи на смъртност в резултат на излагане на озон с 10 %;
- намаляване на наднорменото отлагане на киселини в горски територии и териториите с повърхностни сладководни басейни съответно с 74 % и 39 %;
- намаляване на териториите или екосистемите, изложени на еутрофикация, с 43 %.

Освен това в **Тематичната стратегия на ЕС за замърсяването на въздуха (COM(2005) 446)** са поставени цели за намаляване на определени замърсители на въздуха (напр. SO₂, NH₃, ЛОС, NO_x и ПЧ_{2,5}).

В светлината на Протокола от Киото, който е ратифициран от държавите членки, ЕС прие пакета „**Климат-енергетика 2020**“: набор от обвързващи законодателни мерки, които цели Европейският съюз да постигне амбициозните си цели във връзка с климата и енергетиката за 2020 г.:

- Намаляване с 20 % на емисиите на парникови газове спрямо равнищата от 1990 г. и подобряване с 20% на енергийната ефективност на ЕС, които са основни цели във връзка с **Директивата на ЕС относно енергийната ефективност (2012/27/ЕС)**;
- Повишаване до 20% на дела на потреблението в ЕС на енергия от възобновяеми източници, която цел е поставена от **Директивата на ЕС за енергията от възобновяеми източници (ДВИ) (2009/28/ЕО)**;

Не на последно място, в политическата рамка по климата и енергетиката за 2030 г. Европейската комисия предлага ЕС да си постави за цел до 2030 г. емисиите да бъдат намалени с 40% спрямо равнищата от 1990 г.

В контекста на политиката по климата общата цел на **Стратегия на ЕС за адаптация към изменението на климата** (COM(2013) 216) е да допринесе за една Европа, устойчива на изменението на климата. Това означава повишаване на степента на способност да се реагира на последиците от изменението на климата на местно, регионално, национално и европейско равнище, разработване на съгласуван подход и подобряване на координацията.

„Мобилност и транспорт“ се разглежда като междудисциплинарна тема и е свързана също с проблема Въздух и климат, поради големия му принос за изменението на климата. Свързаните с транспорта въглеродни емисии трябва да бъдат намалени, а съгласно пътната карта за постигането на Единно европейско транспортно пространство – към конкурентоспособна транспортна система с ефективно използване на ресурсите (**Бяла книга на ЕС за транспорта** (COM(2011)144), трябва да се насърчава устойчива мобилност. В пътната карта, съдържаща 40 конкретни инициативи за следващото десетилетие, се предлага да се ограничи зависимостта на Европа от вноския петрол и до 2050 г. въглеродните емисии в транспорта да бъдат намалени с 60%).

В България:

Основните приоритети на **Енергийната стратегия на България до 2020 г.** може да бъдат сумирани в следните пет направления: да се гарантира сигурността на енергийното предлагане; да се постигнат целите за възобновяема енергия; да се повиши енергийната ефективност; да се развие конкурентен енергиен пазар и политика с цел да се задоволят нуждите от енергия и да се защитават интересите на потребителите.

Основните цели на **Закона за енергетиката** са създаване на предпоставки за:

- качествено и сигурно задоволяване потребностите на обществото от електрическа и топлинна енергия и природен газ;
- енергийно развитие и енергийна сигурност на страната при ефективно използване на енергията и енергийните ресурси;
- производството, вносът, износът, преносът, транзитният пренос, разпределението и търговията с електрическа и топлинна енергия, природен газ, нефт и нефтопродукти се извършват при гарантиране защитата на живота и здравето на гражданите, собствеността, околната среда, сигурността на доставките, и др.

Националният план за действие за енергията от възобновяеми източници до 2020 г. има следните цели:

- насърчаване развитието и използването на технологии за производство и потребление на: енергия от възобновяеми и алтернативни енергийни източници; биогорива и други възобновяеми горива;
- диверсификация на енергийните доставки;
- повишаване на капацитета на малките и средните производители на енергия от възобновяеми и алтернативни енергийни източници и производителите на биогорива и други възобновяеми горива;
- опазване на околната среда;

- създаване на условия за постигане на устойчиво развитие на местно и регионално ниво.

Целите на **Закона за енергията от възобновяеми източници** включват, наред с другите:

- насърчаване на производството и потреблението на енергия, произведена от възобновяеми източници;
- създаване на условия за постигане на устойчива и конкурентна енергийна политика и икономически растеж чрез иновации, внедряване на нови продукти и технологии;
- създаване на условия за постигане на устойчиво развитие на регионално и местно ниво;
- опазване на околната среда и ограничаване изменението на климата.

Законът за ограничаване изменението на климата (обнародван през март 2014 г.) обединява цялата уредба в областта на ограничаването на изменението на климата и изцяло транспонира актуалното европейско законодателство относно изменението на климата.

Главната стратегическа цел на **Третия национален план за действие по изменение на климата за периода 2013-2020 г.** е да очертае рамката за действие в борбата срещу измененията на климата за периода 2013-2020 г. и да превърне усилията на страната в действия, намаляващи отрицателното въздействие на измененията на климата и изпълнението на задълженията. Главната цел на плана е да се намалят парниковите газове в България и прилагането на съществуващото законодателство на ЕС в областта на измененията на климата.

Основната цел на **Закона за чистотата на атмосферния въздух** (в съчетание със Закона за опазване на околната среда) е да защити здравето на хората и на тяхното потомство, животните и растенията, техните съобщества и местообитания, природните и културните ценности от вредни въздействия, както и да предотврати настъпването на опасности и щети за обществото при изменение в качеството на атмосферния въздух в резултат на различни дейности.

Замисълът на **Националната стратегия за развитие на горския сектор за периода 2013 - 2020 г.** е а има жизнени, продуктивни и мултифункционални гори, устойчив, конкурентен и иновативен горски сектор и биоразнообразие и запазени количествено и качествено водни ресурси в горските местности. Секторът ще дава допринос в максимална степен за ограничаване на последиците от изменението на климата и за поддържане на здравословна околна среда. Една от стратегическите цели е да се повиши приносът на горския сектор към „зелената“ икономика.

По отношение на междудисциплинарната тема за мобилността и транспорта една от стратегическите цели на **Стратегия за развитие на транспортната система на Република България до 2020 г.** е развитието на устойчив транспортен сектор чрез: Намаляване на отрицателното въздействие на транспорта върху околната среда и промените; интегриране на българската транспортна система в Европа; осигуряване на висока степен на сигурност и безопасност на транспортните системи.

В Турция:

Законът за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух съдържа график за изпълнение относно 13 различни замърсители, определени в рамковата директива и директивите на нейно основание и обхваща необходимите средства, като чистия въздух и планове за действие за подобряване на качеството на въздуха, като в

същото време урежда наблюдението, санкционирането и институционалното укрепване в сферата на контрола на замърсяването и качеството на въздуха.

Стратегия по изменението на климата за периода 2010-2020 г. и ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ по изменението на климата за периода 2011-2023 г. В Стратегическия документ стратегическите цели на Турция в рамките на основните принципи са изброени, както следва:

- включване на политиките и мерките за смекчаване и приспособяване към изменението на климата в националните планове за развитие, отговарящи на принципа на РКОНИК за „обща, но разграничени отговорности“ и специфичните условия в страната,
- даване на принос към световните политики и мерки за намаляване на емисиите на парникови газове, в собствено качество, като ограничава темпа на нарастване на местните емисии на парникови газове, без да нарушава своята програма за развитие, съобразена с принципите на устойчивото развитие,
- засилване на националната подготвеност и способност с цел избягване на неблагоприятните последици от глобалното изменение на климата и приспособяване към тези въздействия; да споделя натрупвания опит и знания от тези усилия с други страни от региона; и да развива двустранни и многостранни проекти за съвместни изследвания на смекчаването и приспособяването,
- съответствие със съдържанието и изпълнението на глобалните стратегически цели за смекчаване, приспособяване, трансфер на технологии и финансиране, които определят отговорностите на страните и да играе активна роля в международните дейности,
- повишаване на достъпа до финансовите ресурси, необходими за предприемане на дейности по смекчаване и приспособяване,
- развитие на национален капацитет за научни изследвания и развойна дейност (НИРД) и иновации за чисто производство и изнамиране на местни и международни финансови ресурси и механизми за стимулиране, насочени към засилване на конкурентоспособността и производството в тази област, отчитайки моментното равнище на технологиите и развитието,
- съдействие за дейностите по приспособяване и смекчаване на изменението на климата чрез осигуряване на ефективна и постоянна координация и процеси на вземане на решения, основани на прозрачност, включване на заинтересованите страни и основаване на научни факти,
- подобряване информираността на обществото за постигане на промени в моделите на потребление по щадящ околната среда начин чрез общи усилия на всички страни, като публичния сектор, частния сектор, университетите и НПО,
- създаване на интегрирана система за управление на информацията, с цел засилване на потока и обмена на знания в националните усилия по изменението на климата.

Националната стратегия за приспособяване към изменението на климата и Планът за действие на Турция са съсредоточени в пет важни области: Управление на водните ресурси, Земеделие и хранителна сигурност, Екосистемни услуги, биологично разнообразие и гори, Управление на риска от природни бедствия и Обществено здраве.

4.2 Биологично разнообразие, фауна и флора

Една от областите на политиката по околна среда, която Програмата не би могла да подмине, засяга проблема Биологично разнообразие, фауна и флора.

На международно равнище Конвенцията на ООН по биологичното разнообразие (КБР, 1992 г.), с нейните ангажименти (Протокол от Нагоя, 2010 г. и Протокол от Картахена по биологична безопасност - 2000 г.) има за цел опазване на биологичното разнообразие и устойчиво използване на неговите компоненти.

Междудисциплинарните теми, включени към този екологичен проблем, са „устойчив туризъм“ и „екологично образование и информиране по въпроси на околната среда“.

В таблицата по-долу е показан списък на имащата отношение правна и политическа рамка на ЕС и на двете страни, от която са изведени свързаните цели по околната среда и съответните въпроси за оценка:

Приложимо право и политики на ЕС	Приложимо право и политики на България	Приложимо право и политики на Турция	Екологични цели	Въпроси за оценка
Стратегия на ЕС за биологичното разнообразие до 2020 г.	Закон за опазване на околната среда	Национална стратегия за приспособяване към изменението на климата и план за действие	<i>Опазване на биологичното разнообразие, местообитанията и екосистемите и техните услуги</i>	Специфичната цел ще способна ли за опазване на биологичното разнообразие, местообитанията и екосистемите и техните услуги?
Директива на ЕС за местообитанията (92/43/ЕИО)	Закон за защитените територии	Регламент за опазване на влажните зони	<i>Опазване на природното разнообразие на фауната, флората и местообитанията в защитените територии и обектите от „Натура 2000“</i>	Специфичната цел ще способна ли за опазване на природното разнообразие на фауната, флората и местообитанията в защитените територии и обектите от „Натура 2000“?
Директива на ЕС за птиците (2009/147/ЕО)	Закон за биологичното разнообразие	Закона за околната среда		Специфичната цел ще способна ли за опазване на природното разнообразие на фауната, флората и местообитанията в защитените територии и обектите от „Натура 2000“?
Тематична стратегия на ЕС за устойчиво използване на природните ресурси (COM (2005) 670)	Национална приоритетна рамка за действие по Натура 2000			Специфичната цел ще способна ли за опазване на природното разнообразие на фауната, флората и местообитанията в защитените територии и обектите от „Натура 2000“?
	Закон за защита при бедствия			Специфичната цел ще способна ли за опазване на природното разнообразие на фауната, флората и местообитанията в защитените територии и обектите от „Натура 2000“?
	Национална стратегия за развитие на горския отрасъл		<i>Защита на застрашени видове (растения и животни)</i>	Специфичната цел ще способна ли за защитата на застрашените видове (растения и животни)?
	Национален план за опазване на влажните зони - 2013-2020 г.		<i>Намаляване загубата на биологично разнообразие</i>	Специфичната цел ще способна ли за намаляване загубата на биологично разнообразие?
	Закон за туризма		<i>Насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в</i>	Специфичната цел ще способна ли за насърчаване на отговорно поведение на

			<i>опазването на биологичното разнообразие и природните територии</i>	обществеността чрез включване на гражданите в опазването на биологичното разнообразие и природните територии?
			<i>Насърчаване на туризма, което да осигури висока степен на опазване на природата</i>	Специфичната цел ще способна ли за насърчаване на туризма, което да осигури висока степен на опазване на природата?

Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие, приета през 2012 г. „Нашата застраховка живот, нашият природен капитал: Стратегия на ЕС за биологичното разнообразие до 2020 г.“, призовава към спиране на загубата на биологично разнообразие и екосистемни услуги в ЕС към 2020 г. Планирани са шест основни резултата и 20 дейности, които да помогнат на Европа да постигне целта си. Шестте основни резултата обхващат:

- Пълно прилагане на законодателството на ЕС във връзка с природата, за опазване на биологичното разнообразие;
- По-добра защита на екосистемите и по-широко използване на „зелената“ инфраструктура;
- По-устойчиво земеделие и горско стопанство;
- По-добро управление на запасите от риба;
- По-строг контрол върху инвазивните чужди видове
- По-голям принос на ЕС за предотвратяване на загубата на биологично разнообразие в световен мащаб.

Опазването на застрашените видове спада към друга цел. В тази връзка е уместно да се отбележат Глобалната програма за видовете на МСЗП, която съставя „червения списък на застрашените видове“, за да бъде оценен природозащитният им статус и степента, до която са заплашени от изчезване.

Опазването на биологичното разнообразие и защитата на дивите птици и естествените местообитания са в сърцевината на две директиви на ЕС: **за местообитанията и птиците**. По-конкретно с Директивата за местообитанията се създава мрежата от защитени територии „Натура 2000“, която има за цел насърчаване и дългосрочно опазване на застрашени видове и местообитания.

В България:

Националната рамка за приоритетно действие по „Натура 2000“ поставя конкретни стратегически приоритети за периода 2014-2020 г., които трябва да се приложат на териториите, защитени по „Натура 2000“. Тези стратегически приоритети са следните:

- 1) Планиране на управлението на териториите, защитени по Натура 2000;
- 2) Устойчиво управление на териториите, защитени по Натура 2000;
- 3) Устойчиво използване на екосистемни услуги за оптимална обществена полза и други фактори за социалноикономическо развитие на регионите;
- 4) Разработване, развиване и

поддържане на обща визия за екологичната мрежа Натура 2000 в България; 5) Техническа помощ.

Целта на **Закона за защитените територии** е да бъдат опазени и съхранени защитените територии като национално и общочовешко богатство и актив и като особена форма за опазване на българската природа, способстваща за напредъка на културата и науката и за благоденствието на обществото.

Законът за биологичното разнообразие има следните цели:

- опазване на представителни за Република България и за Европа типове природни местообитания и местообитания на застрашени, редки и ендемични растителни и животински видове в рамките на Национална екологична мрежа;
- опазване на защитените растителни и животински видове от флората и фауната на Република България, както и на тези, които са обект на ползване и търговия;
- опазване на генетичните ресурси и разнообразието на растителни и животински видове извън естествената им среда;
- регулиране на въвеждането на неместни и повторното въвеждане на местни растителни и животински видове в природата;
- регулиране на търговията с екземпляри от застрашени видове от дивата флора и фауна;
- опазване на вековни и забележителни дървета.

Замисълът на **Националната стратегия за развитие на горския сектор** е: към 2020 г. България да има жизнени, продуктивни и мултифункционални гори, устойчив, конкурентен и иновативен горски сектор и биоразнообразие и запазени количествено и качествено водни ресурси в горските местности. Секторът ще дава принос за икономическото развитие на страната, ограничаване на последиците от изменението на климата и за поддържане на здравословна околна среда. Замисълът ще бъде изпълнен с постигане на стратегическите цели в средносрочен план, като се осигури устойчиво развитие на горския сектор чрез постигане на оптимален баланс между екологичните функции и способността му да носи осезаеми ползи и изгоди в дългосрочен план.

В Турция:

Целта на **Регламент за опазване на влажните зони** е да бъдат определени принципите и правилата за опазване на влажните зони и местообитанията в тях и рационалното им използване и управление.

Целта на **Закона за околната среда** е защита и подобряване на околната среда, която е общо достояние на всички граждани; по-добро използване и опазване на земните и природните ресурси в селските и градските райони; предотвратяване на замърсявания на водите, земите и въздуха; чрез опазване на растителните и животинските видове в страната и нейното природно и историческо богатство да бъдат приложени всички устройствени и предпазни мерки за подобряване и осигуряване на здравето, цивилизацията и условията на живот на сегашното и идните поколения съгласно на икономическото и социалното развитие и въз основа на определени правни и технически принципи.

4.3 Води

Основната обща цел за този проблем е опазването на всички различни видове водни обекти (повърхностни, преходни, крайбрежни и подземни води). Във връзка с проблема Води анализът отчита също следните междудисциплинарни теми:

„управление на риска“, „устойчиво използване на природните ресурси“, „устойчив туризъм“, „екологично образование и информиране по въпроси на околната среда“ и „приспособяване към изменението на климата“.

В таблицата по-долу е показан списък на имащата отношение правна и политическа рамка на ЕС и на двете страни, от която са изведени свързаните цели по околната среда и съответните въпроси за оценка:

Приложимо право и политики на ЕС	Приложимо право и политики на България	Приложимо право и политики на Турция	Екологични цели	Въпроси за оценка
Рамкова Директива на ЕС за водите (2000/60/ЕО)	Закон за опазване на околната среда Закон за водите	Национална стратегия за приспособяване към изменението на климата и план за действие	<i>Намаляване на замърсяването на водите от организирани и неорганизиран източници</i>	Специфичната цел ще способна ли за намаляване на замърсяването на водите от организирани и неорганизиран източници?
Директива на ЕС за подземните води (2006/118/ЕО)	Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор	Наредба за управление на качеството на повърхностните води		<i>Намаляване на еутрофикацията</i>
Директива на ЕС за наводненията (2007/60/ЕО)	Стратегия за управление и развитие на водоснабдяването и канализацията	Закона за околната среда	<i>Постигане на добро екологично състояние и добро химично състояние на водните обекти</i>	Специфичната цел ще способна ли за подобряване на екологичното и химичното състояние на водните обекти?
Директива на ЕС за градските отпадъчни води (91/271/ЕО)	Национален план за опазване на влажните зони - 2013-2020 г. Закон за туризма			<i>Насърчаване на устойчивото използване на водните ресурси</i>
Тематична стратегия на ЕС за устойчиво използване на природните ресурси (COM (2005) 670)	План за управление на речните басейни в Източноевропейския район (2010-2015 г.)		<i>Намаляване на рисковете от наводнения</i>	Специфичната цел ще способна ли за намаляване на рисковете от наводнения?
Директива на ЕС за нитратите (91/676/ЕО)	План за управление на речните басейни в Черноморския район (2010-2015 г.)			<i>Насърчаване на устойчив туризъм с оглед опазване на водните ресурси</i>
Директива на ЕС за сметищата	Стратегически план за действие за опазване на околната среда в морските води в Черно море			

(99/31/ЕО) Рамкова директива на ЕС за отпадъците (2008/98/ЕО) Рамкова директива за морска стратегия на ЕС (Директива 2008/75/ЕО): Тематична Стратегия на ЕС за Растеж и работни места в сектора на крайбрежния и морския туризъм;	Планове за управление на речните басейни за периода 2016-2021 г. Планове за управление на риска от наводнения (ПУРН)			опазване на водните ресурси?	
				<i>Насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в устойчиво ползване на водите</i>	Специфичната цел ще способна ли за насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в устойчиво ползване на водите?
				<i>Насърчаване на добро екологично състояние на морските води</i>	Специфичната цел ще способна ли за насърчаване на добро екологично състояние на морските води?

Рамковата директива на ЕС за водите (РДВ) определя основната политика на ЕС по проблема Води. Директивата е насочена към различни аспекти:

- Подобряване на екологичното и химичното състояние на всички водни обекти за постигане на добро количествено и качествено състояние към 2015 г.;
- Предотвратяване и намаляване на замърсяването на водите;
- Насърчаване на устойчивото използване на водните ресурси;
- Принос за ограничаване последиците от наводнения и суши.

За да се постигне добро състояние държавите членки трябва да приемат и постоянно да осъвременяват планове за управление на районите на басейновите дирекции.

В допълнение към РДВ **Директивата на ЕС за подземните води (2006/118/ЕО)** включва стандарти за качество за химическото състояние на подземните води и има за цел да намали и предотврати косвеното замърсяване, причинявано от проникване на замърсители в почвата.

Към водния сектор имат отношение и други директиви на ЕС и те са основа за няколко от целите на дейностите по опазване, упоменати по-горе. **Директивата на ЕС за градските отпадъчни води** е насочена към по-добро управление на отпадъчните води и предвижда ограничаване на отрицателните последици от изпусканията на градски отпадъчни води. **Директивата на ЕС за нитратите** насърчава опазването на водите от замърсяване, причинено по-конкретно от нитрати от селскостопански източници.

Директивата на ЕС за наводненията (2007/60/ЕО) цели предотвратяване и ограничаване на наводненията, възможните рискове и произтичащите от това неблагоприятни въздействия върху човешкото здраве, околната среда, културното наследство, инфраструктурата и стопанските дейности след преминали наводнения.

Целта на **Директивата на ЕС за сметищата** е да предотврати или намали доколкото е възможно отрицателните последици за околната среда от депонирането на отпадъци

чрез въвеждане на строги технически изисквания към отпадъците и сметищата. Директивата е предназначена да предотврати или намали отрицателните последици от натрупването на отпадъци за околната среда, по-конкретно за почвите, водите и човешкото здраве. Също така в увода на **Рамковата директива на ЕС за отпадъците** за екологичния проблем Води е упоменато, че изхвърляните вредни вещества (отпадъци) замърсяват водните обекти и почвите.

Рамковата директива за морска стратегия има за цел постигане на добро екологично състояние на морските води на ЕС към 2020 г. и опазване на основата от ресурси, от които зависят свързаните с морето икономически и социални дейности.

В България:

Целта на **Закона за водите** е да осигури интегрирано управление на водите в интерес на обществото и за опазване на здравето на населението, както и да създаде условия за:

- осигуряване на достатъчно количество и добро качество на повърхностните и подземните води за устойчиво, балансирано и справедливо водоползване;
- намаляване на замърсяването на водите;
- опазване на повърхностните и подземните води и водите на Черно море;
- прекратяване на замърсяването на морската среда с естествени или синтетични вещества;
- намаляване на заустванията, емисиите и изпусканията на приоритетни вещества;
- предотвратяване или намаляване на вредните последици за човешкия живот и здраве, околната среда, културното наследство и стопанската дейност, свързани с вредното въздействие на водите.

Дългосрочната стратегическа цел на страната във водния сектор е „Устойчиво използване на водните ресурси, осигуряване на оптимални равнища за настоящите и бъдещите нужди на населението и икономиката и на водните екосистеми“. Основните цели на **Националната стратегия за управление и развитие на водния сектор** (до 2037 г.) са: 1) Осигуряване на доставката на вода за домакинствата и бизнеса от гледна точка на измененията на климата, водещи до суша; 2) Поддържане и подобряване на състоянието на повърхностните и подземните води; 3) Подобряване на резултатите в интегрираното управление на водите като икономически ресурс; 4) Намаляване на риска от щети от наводнения.

Главната цел на **Стратегията за управлението и развитието на ВиК сектора** е да се подобри управлението на водите и да се повиши качеството на водоснабдителните и канализационните услуги. Тя се основава на следните четири спомагателни цели: 1) Създаване на условия за ефективно управление на сектора и интегриран подход към решаването на проблемите; 2) Създаване на условия за участие на частния сектор в интерес на обществото; 3) Прилагане на структуриран подход на управление, като се вземе под внимание регионалното планиране и осигуряване на икономии на мащаб; 4) Подобряване на качеството на водоснабдителните и канализационните услуги и достигане на равнищата на тези услуги в Европейския съюз.

Основната цел на **Плана за управление на речните басейни в Дунавски район** (2010-2015 г.) е да се оптимизира управлението водите чрез интегриран подход на басейново равнище, устойчиво използване на водните ресурси и постигане на добро състояние на всички води. Всички води и водни басейни трябва да бъдат защитени от изчерпване, замърсяване и увреждане, за да се поддържа необходимото качество и количество на водата и здравословна околна среда, запазване на екосистемите, съхраняване на ландшафта и предотвратяване на икономически щети, включително:

- постигане на добро екологично състояние на повърхностните води;
- добро количествено и качествено състояние на подземните води;
- намаляване на нуждата от пречистване на водата преди използване;
- осигуряване развитието на водните екосистеми и свързаните с тях земни екосистеми.

Главната цел на **ПУРБ за Черноморски район (2010-2015 г.)** е всички води, включително крайбрежните морски води и свързаните екосистеми, да достигнат „добро състояние“ до 2010-2015 г. Конкретни цели на плана са свързани с предотвратяването на влошаването и подобряване на качеството на водите и водните екосистеми; осигуряване на устойчиво използване на водите, намаляване на замърсяването и смекчаване на последствията от наводнения и засушавания; изменения на климата.

Стратегическият план за действие за опазване на околната среда и рехабилитация в Черно море 2007 г. (СПДООСРЧМ) има три ключови принципа на управление на околната среда. Те са: Интегрирано управление на крайбрежната зона (ИУКЗ); Екосистемен подход; и Интегрирано управление на речните басейни (ИУРБ).

В Турция:

Наредбата за управление на качеството на повърхностните води въвежда правилата и процедурите за определяне и класификация на биологичното, химичното, физико-химичното и хидро-морфологичното качество на повърхностните води, крайбрежните и преходните води. Тя въвежда също правила и процедури за наблюдение на качеството и количеството на водите. Наредбата също въвежда разпоредби относно устойчивото използване на водите и мерките, които трябва да бъдат взети за поддържане или постигане на добро състояние на повърхностните води.

Целта на **Закона за околната среда** е защита и подобряване на околната среда, която е общо достояние на всички граждани; по-добро използване и опазване на земните и природните ресурси в селските и градските райони; предотвратяване на замърсявания на водите, земите и въздуха; чрез опазване на растителните и животинските видове в страната и нейното природно и историческо богатство да бъдат приложени всички устройствени и предпазни мерки за подобряване и осигуряване на здравето, цивилизацията и условията на живот на сегашното и идните поколения съгласно на икономическото и социалното развитие и въз основа на определени правни и технически принципи.

4.4 Почви

В Седмата програма за действие по околната среда се отчита, че деградацията на почвите е сериозно предизвикателство. Тя предвижда, че към 2020 г. земите в Съюза ще се управляват устойчиво, почвите ще бъдат подходящо защитени и възстановяването на замърсените терени ще е много напреднало, като ангажира ЕС и неговите държави членки да активизират усилията си за намаляване на ерозията на почвите и увеличаване на органичните вещества в тях, както и да възстановят замърсените терени.

Във връзка с проблема Почви анализът взема под внимание също следните междудисциплинарни теми: „управление на риска“, „устойчиво използване на природните ресурси“, „управление и превенция на отпадъците“, „екологично образование и информироване по въпроси на околната среда“ и „устойчив туризъм“.

В таблицата по-долу е показан списък на имащата отношение правна и политическа рамка на ЕС и на двете страни, от която са изведени свързаните цели по околната среда и съответните въпроси за оценка:

Приложимо право и политики на ЕС	Приложимо право и политики на България	Приложимо право и политики на Турция	Екологични цели	Въпроси за оценка	
<p>Тематична стратегия на ЕС за опазване на почвите COM(2006) 231</p> <p>Тематична стратегия на ЕС за устойчиво използване на природните ресурси (COM (2005) 670)</p> <p>Директива на ЕС за сметищата (99/31/ЕО)</p> <p>Рамкова директива на ЕС за отпадъците (2008/98/ЕО)</p>	<p>Закон за опазване на околната среда</p> <p>Закон за почвите</p>	<p>Национална стратегия за приспособяване към изменението на климата и план за действие</p>	<p>Опазване на функционалността на почвите</p>	<p>Специфичната цел ще способна ли за опазване на функционалността на почвите</p>	
	<p>Закон за защита при бедствия</p> <p>Закон за туризма</p>	<p>Наредба относно замърсяването на земи от организирани източници и контрол на замърсеността на почвите</p>	<p>Намаляване на деградацията и замърсяването на почвите</p>	<p>Специфичната цел ще способна ли за намаляване на деградацията и замърсяването на почвите</p>	
	<p>Национален план за управление на отпадъците</p>	<p>Закон за намаляване на биоразградимите отпадъци, предназначени за депониране</p>	<p>Закон за околната среда</p>	<p>Насърчаване на устойчивото използване на почвените ресурси</p>	<p>Специфичната цел ще способна ли за насърчаване на устойчивото използване на почвените ресурси</p>
				<p>Намаляване образуването на отпадъци, по-добро оползотворяване на отпадъците и рециклиране на всички отпадъци</p>	<p>Специфичната цел ще способна ли за намаляване образуването на отпадъци, по-добро оползотворяване на отпадъците и рециклиране на всички отпадъци</p>
				<p>Насърчаване на устойчив туризъм с оглед опазване на земите</p>	<p>Специфичната цел ще способна ли за насърчаване на устойчив туризъм с оглед опазване на земите?</p>
				<p>Насърчаване на устойчиво управление на земите, избягващо рискове и опасности</p>	<p>Специфичната цел ще способна ли за насърчаване на устойчивото управление на земите, избягващо рискове и опасности?</p>

			<p>Насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез подобряване на обучението и информираността за опазването на почвите</p>	<p>Специфичната цел ще способва ли за насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез подобряване на обучението и информираността за опазването на земите?</p>
			<p>Насърчаване на по-добро управление на отпадъците в крайбрежните зони</p>	<p>Специфичната цел ще способва ли за по-добро управление на отпадъците в крайбрежните зони?</p>

Общата цел на Тематична стратегия на ЕС за опазване на почвите е опазването, съхраняването на способността им да изпълняват функциите си и устойчивото използване на почвите, въз основа на следните ръководни принципи:

(1) Предотвратяване на по-нататъшна деградация на почвите и опазване на техните функции:

- когато почвата се използва и нейните функции се оползотворяват, трябва да се предприемат действия във връзка с режимите на използване и управление на почвата, и
- когато почвата действа като хранилище/получател на последиците на човешките дейности или екологични явления, действия трябва да бъдат предприети при източника.

(2) Възстановяване на деградирани почви до равнище на функционалност, съответстващо най-малко на сегашното и предвиданото ползване, като в същото време се вземат предвид разходите за възстановяването на почвите.

Стратегията призовава към опазване на почвите чрез избягване и намаляване на процесите на замърсяване и деградация, като опустиняване, ерозия или затлачване: целите са заложили също в Предложението за Рамкова директива за почвите (COM (2006) 232).

Освен това стратегията е в съответствие с общата разпоредба на **Конвенцията на ООН за борба с опустиняването** (КООНБО, 1994 г.), която цели предотвратяване и намаляване на опустиняването на почвите чрез подготовка на национални и регионални програми за действие за нейното изпълнение.

При поставянето на екологичните цели по проблема Почви се взема предвид също общата цел на Тематичната стратегия за устойчиво използване на природните ресурси - да бъдат намалени отрицателните въздействия върху околната среда от използването на природните ресурси.

Целта на **Директивата на ЕС за сметищата** е да предотврати или намали доколкото е възможно отрицателните последици за околната среда от депонирането на отпадъци, по-конкретно върху почвите, водите и човешкото здраве. Също така в увода на **Рамковата директива на ЕС за отпадъците** за екологичния проблем Почви е

упоменато, че изхвърляните вредни вещества (отпадъци) замърсяват почвите и водните обекти.

В България:

Целите на **Закона за почвите** са:

- предотвратяване увреждането на почвите и нарушаването на техните функции;
- трайно запазване на функциите на почвите;
- възстановяване на нарушените функции на почвите.

Същият Закон постановява, че опазването, ползването и възстановяването на почвите се основават на следните принципи:

- екосистемен и интегриран подход;
- устойчиво ползване на почвите;
- приоритет на превантивния контрол за предотвратяване или ограничаване увреждането на почвите и на техните функции;
- прилагане на добри практики при ползването на почвите;
- замърсителят плаща за причинените вреди;
- информираност на обществеността за екологичните и икономическите ползи от опазването на почвите от увреждане и за мерките за опазването им.

Главната цел на **Националния план за управление на отпадъците за програмен период 2014-2020 г.** е да се прекъсне връзката между икономическия растеж и отпадъците, да се подобри йерархията на управлението на отпадъците чрез разработване на първата подпрограма и мерки за предотвратяване на образуването на отпадъци, да се поставят конкретни цели за подготовка за повторно използване, рециклиране и друг вид извличане на конкретни потоци отпадъци. Планът определя десет стратегически цели, включително предотвратяване и намаляване на отпадъците, увеличаване на количествата на рециклирани и възстановени отпадъци, обезвреждане на отпадъците по щадящ околната среда начин и др.

В Турция:

Целта на **Закона за околната среда** е защита и подобряване на околната среда, която е общо достояние на всички граждани; по-добро използване и опазване на земните и природните ресурси в селските и градските райони; **предотвратяване на замърсявания** на водите, земите и въздуха; чрез опазване на растителните и животинските видове в страната и нейното природно и историческо богатство да бъдат приложени всички устройствени и предпазни мерки за подобряване и осигуряване на здравето, цивилизацията и условията на живот на сегашното и идните поколения съгласно на икономическото и социалното развитие и въз основа на определени правни и технически принципи.

4.5 Население и човешко здраве

Околната среда е значим определящ фактор за човешкото здраве и избягването и намаляването на вредните въздействия върху него е основна цел на международно равнище и на равнище ЕС. През 2010 г. е подписана **Декларацията от Парма за околната среда и здравето** (СЗО, Световна здравна организация) с ангажимент за намаляване на вредните въздействия върху здравето на опасностите в околната среда. В Европа основните опасения за здравето във връзка с околната среда са свързани със замърсяването на въздуха на открито и закрито, лошото качество на водата, лошите санитарни условия, управлението на отпадъците и опасните химикали. В този контекст междудисциплинарните теми, разгледани по този проблем, са

„управление на риска“, „екологично образование и информиране по въпроси на околната среда“ и „управление и превенция на отпадъците“.

В таблицата по-долу е показан списък на имащата отношение правна и политическа рамка на ЕС и на двете страни, от която са изведени свързаните цели по околната среда и съответните въпроси за оценка:

Приложимо право и политики на ЕС	Приложимо право и политики на България	Приложимо право и политики на Турция	Екологични цели	Въпроси за оценка
Здравна стратегия на ЕС „Заедно за здраве“	Закон за опазване на околната среда	Национална стратегия за приспособяване към изменението на климата и план за действие	Намаляване на заболяванията, причинени от рискове свързани с околната среда	Специфичната цел ще способва ли за намаляване на заболяванията, причинени от рискове свързани с околната среда?
Трета програма за действие на ЕС в областта на здравето (2014-2020 г.)	Закон за защита при бедствия	Закон за околната среда		Специфичната цел ще способва ли за предотвратяване на излагането на шум от околната среда?
Директива на ЕС за шума в околната среда (2002/49/ЕО)	Национален план за управление на отпадъците	Регламент относно оценката и управлението на шума в околната среда	Предотвратяване на излагането на шум от околната среда	Специфичната цел ще способва ли за предотвратяване на излагането на шум от околната среда?
Рамкова директива на ЕС за отпадъците (2008/98/ЕО)	Национален план за намаляване на биоразградимите отпадъци, предназначени за депониране	Регламент относно съхранението на отпадъци		Специфичната цел ще способва ли за укрепване на мерките за контрол на рисковете и опасностите за здравето, свързани с околната среда?
Директива на ЕС за сметищата (99/31/ЕО)	Закон за водите	Закон за контрола върху твърдите отпадъци	Укрепване на мерките за контрол на рисковете и опасностите за здравето, свързани с околната среда	Специфичната цел ще способва ли за подобряване превенцията на рискове и управлението на природни и предизвикани от човека бедствия?
Директива на ЕС за наводненията (2007/60/ЕО)		Правилник за контрол върху отпадъците от опаковки		Специфичната цел ще способва ли за насърчаване на устойчивото управление на отпадъци с цел опазване на човешкото здраве?
Директива на ЕС за пречистване на градските отпадъчни води (91/271/ЕО)			Подобряване превенцията на рискове и управлението на природни и предизвикани от човека бедствия	
			Насърчаване на устойчивото управление на отпадъци с цел опазване на човешкото здраве	

			<p>Насърчаване на екосъобразно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в решаването на проблемите във връзка с околната среда</p>	<p>Специфичната цел ще способна ли за насърчаване на екосъобразно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в решаването на проблемите във връзка с околната среда?</p>
--	--	--	---	--

Здравната стратегия на ЕС „Заедно за здраве“ подпомага общата Стратегия „Европа 2020“, една от предпоставките за която е населението да бъде в добро здраве. Здравната стратегия на ЕС има 3 основни цели:

- подпомагане на доброто здраве в една застаряваща Европа;
- предпазване на гражданите от опасностите за здравето;
- поддържане на динамична здравна система и нови технологии.

и отразява и необходимостта от опазване на човешкото здраве чрез действия във връзка с рисковете и определящите фактори за здравето, в т.ч. околната среда.

Третата програма на ЕС по здравето (2014-2020 г.)²⁵ е основният инструмент, който ЕС използва в прилагането на своята здравна стратегия. Програмата има 4 първостепенни цели. Тя се стреми да:

1. Укрепва здравето, предпазва от заболявания и насърчава благоприятни условия за здравословен начин на живот, вземайки предвид принципа „здраве във всички политики“;
2. Предпазва гражданите на Съюза от сериозни трансгранични опасности за здравето;
3. Допринася за наличието на новаторски, ефективни и устойчиви здравни системи;
4. Улеснява достъпа до по-добро и безопасно здравеопазване за гражданите на Съюза.

Седмата програма за действие за околната среда отчита, че човешкото здраве и благосъстояние трябва да бъдат предпазени от въздействията на околната среда. В този контекст в редица Директиви на ЕС (Директивата за шума, Директивата за сметищата, Директивата за наводненията, Рамковата директива за отпадъците и др.) опазването на човешкото здраве е основна цел.

По-конкретно **Директивата за шума в околната среда** е свързана с оценката и управлението на шума в околната среда. Като част от усилията за борба със замърсяването с шум Европейският съюз е възприел общ подход към избягване, предотвратяване или намаляване на приоритетна основа на вредните последици за човешкото здраве от шума в околната среда.

По-конкретно тази **Рамковата директива на ЕС за отпадъците** има за цел намаляване на количеството получени отпадъци и насърчаване на приноса на устойчивото управление на отпадъци за опазването на околната среда и човешкото здраве от вредни последици. Тя въвежда принципа „замърсителят плаща“ и „разширена отговорност на производителя и включва два нови показателя за

²⁵ Прието с Регламент (ЕС) № 282/2014 от 11 март 2014 г.

рециклиране и оползотворяване, които да бъдат постигнати към 2020 г.: 50 % подготовка за повторно използване и рециклиране на определени отпадъци от бита и други източници, подобни на битовите и 70 % подготовка за повторно използване, рециклиране и друго възстановяване на строителни отпадъци и отломки.

Директивата на ЕС за наводненията (2007/60/ЕО) цели предотвратяване и ограничаване на наводненията, възможните рискове и произтичащите от това неблагоприятни въздействия върху човешкото здраве, околната среда, културното наследство и стопанските дейности след преминали наводнения.

Целта на **Директивата на ЕС за сметищата** е да предотврати или намали доколкото е възможно отрицателните последици за околната среда от депонирането на отпадъци, по-конкретно върху човешкото здраве, почвите и водите.

В България:

Законът за защита при бедствия урежда осигуряването на защита при бедствия, предизвикани от природни явления и/или от човешка дейност и водещи до негативни последици за живота или здравето на населението, имуществото, икономиката и за околната среда, предотвратяването, овладяването и преодоляването на които надхвърля капацитета на системата за обслужване на обичайните дейности по защита на обществото.

Законът за управление на отпадъците предвижда, че управлението на отпадъците се осъществява с цел да се предотврати, намали или ограничи вредното им въздействие върху човешкото здраве и околната среда. Главната цел на Националния план за управление на отпадъците за програмен период 2014-2020 г. е да се прекъсне връзката между икономическия растеж и отпадъците, да се подобри йерархията на управлението на отпадъците чрез разработване на първата подпрограма и мерки за предотвратяване на образуването на отпадъци, да се поставят конкретни цели за подготовка за повторно използване, рециклиране и друг вид извличане на конкретни потоци отпадъци. Планът определя десет стратегически цели, включително предотвратяване и намаляване на отпадъците, увеличаване на количествата на рециклирани и възстановени отпадъци, обезвреждане на отпадъците по щадящ околната среда начин и др. Освен това, основната цел на **Националния план за намаляване на биоразградимите отпадъци, предназначени за депониране** е намаляване на обема на биоразградимите отпадъци, постъпващи за депониране

Целта на **Закона за водите** е да осигури интегрирано управление на водите в интерес на обществото и за опазване на здравето на населението, както и да създаде условия за:

- предотвратяване или намаляване на вредните последици за човешкия живот и здраве, околната среда, културното наследство и стопанската дейност, свързани с вредното въздействие на водите.

В Турция:

Регламентът относно оценката и управлението на шума в околната среда въвежда превантивни мерки спрямо отрицателните последици от замърсяването с шум върху спокойствието и комфорта, физическото и психическото здраве на обществото. Регламентът съдържа също теми като: информиране на обществото за отрицателните последици от шума в околната среда, разработване на план за действие за предотвратяване и намаляване на високите нива на шум и за определяне степените на изложеност съгласно докладите и шумовите карти.

Целта на **Правилник за контрол върху отпадъците от опаковки** е да се сведе до минимум образуването на отпадъци от опаковки и да се увеличи процентът на рециклиране на отпадъците от опаковки, които не могат да бъдат избегнати при метода на производство. Регламентът включва също принципи и стандарти за отпадъците от опаковки, които да бъдат събирани разделно при източника им, след това сортирани и превозвани с дадена система.

4.6 Културно/природно наследство и ландшафт

Опазването и съхраняването на културното наследство (обекти, паметници и групи от сгради) и на природното наследство (естествени характеристики, геоложки и морфологични образувания и природни обекти) е осигурено на международно равнище от **Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на световното културно и природно наследство от 1972 г.** С Конвенцията се поставя началото на Програмата за световно наследство, която насърчава опазването на няколко значими материални и нематериални обекта. Опазването на ландшафта е взаимосвързано и често може да се разглежда като включено в опазването на природното и културното наследство. Разгледаните по-долу междудисциплинарни теми са „устойчив туризъм“ и „екологично образование и информирание по въпроси на околната среда“.

В таблицата по-долу е показан списък на имащата отношение правна и политическа рамка на ЕС и на двете страни, от която са изведени свързаните цели по околната среда и съответните въпроси за оценка:

Приложимо право и политики на ЕС	Приложимо право и политики на България	Приложимо право и политики на Турция	Екологични цели	Въпроси за оценка
Конвенция на ЕС за ландшафта от 2000 г.	Закон за опазване на околната среда	Стратегия на Турция за туризма до 2023 г.	Опазване и възстановяване на културното и природното наследство	Специфичната цел ще способна ли за опазване и възстановяване на културното и природното наследство?
Съобщение относно туризма от 2010 г.	Закон за биологичното разнообразие	Закон за опазване на увредени недвижими исторически и културни ценности чрез подновяване и повторно използване		Насърчаване на устойчиво управление и планиране на културния и природния ландшафт
Директива на ЕС за наводненията (2007/60/ЕО)	Закон за защитените територии	Законодателство за опазване на културното и природното наследство	Насърчаване на устойчивото използване на природните ресурси с цел устойчив туризъм	Специфичната цел ще способна ли за насърчаване на устойчивото използване на природните ресурси с цел устойчив туризъм?
	Закон за водите			
	Закон за развитието на културния туризъм			
	Закон за туризма			

			<p>Насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез подобряване на обучението и информираността за опазването и съхраняването на наследството и ландшафта</p>	<p>Специфичната цел ще способна ли за насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез подобряване на обучението и информираността за опазването и съхраняването на наследството и ландшафта?</p>
			<p>Опазване на крайбрежните и морските културни ландшафти</p>	<p>Специфичната цел ще способна ли за опазване на крайбрежните и морските културни ландшафти?</p>

Целите на **Европейската конвенция за ландшафта** са да подкрепи и популяризира опазването, управлението и планирането на културния и природния ландшафт и да организира европейското сътрудничество по въпросите на ландшафта.

След Дневния ред за устойчив и конкурентоспособен европейски туризъм, 2007 г., Съобщението „**Европа - водеща световна туристическа дестинация - нова политическа рамка за европейския туризъм**“ (COM (2010) 352) определя четири приоритета за действие:

- насърчаване на конкурентоспособността на туристическия сектор в Европа ;
- насърчаване на развитието на устойчив , отговорен и качествен туризъм;
- утвърждаване на реномето и образа на Европа като съвкупност от устойчиви и качествени дестинации;
- оптимално използване на потенциала на политиките и финансовите инструменти на ЕС за развитието на туризма.

Тази европейска рамка за действие има за цел най-напред да насърчи процъфтяването на туризма в Европа, но и да отговори на опасенията във връзка със социалните въпроси, териториалното сближаване, опазването и използване на природното и културното наследство.

Директивата на ЕС за наводненията цели предотвратяване и ограничаване на наводненията, възможните рискове и произтичащите от това неблагоприятни въздействия върху човешкото здраве, околната среда, културното наследство и стопанските дейности след преминали наводнения.

В България:

Целта на **Закона за водите** е да осигури интегрирано управление на водите в интерес на обществото и за опазване на здравето на населението, както и да създаде условия за:

- предотвратяване или намаляване на вредните последици за човешкия живот и здраве, околната среда, културното наследство и стопанската дейност, свързани с вредното въздействие на водите.

Законът за биологичното разнообразие има, наред с другите, следните цели, които могат да бъдат свързани с проблема „културно/природно наследство и ландшафт“:

- опазването на представителни за Република България и за Европа типове природни местообитания;
- опазване на вековни и забележителни дървета.

Целта на Закона за защитените територии е **опазването и съхраняването на защитените територии като национално и общочовешко богатство и достойние**. Защитените територии се управляват така, че да бъдат опазени особеностите на ландшафта и осигурени възможности за туризъм и посещения от обществеността

Целта на **Стратегическия план за развитие на културния туризъм** е да създаде план за устойчиво развитие на регионите, за да задоволят нуждите на българските и чуждестранните туристи, които търсят нови места и изживявания, създаване на социални контакти с местните хора, научаване за нови продукти и др. Освен това **Законът за туризма** урежда обществените отношения, свързани с осъществяването на управлението и контрола в туризма, взаимодействието на държавата и общините при осъществяването на дейностите, свързани с туризма, както и участието на юридически лица с нестопанска цел и физически лица в тези дейности.

В Турция:

В **Стратегия за туризма до 2023 г.** е възприет подход на планиране, който подпомага икономическия растеж, физически е осъществим, има социална ориентация и отговаря добре на принципа на устойчивия туризъм.

Целта на **Законодателство за опазване на културното и природното наследство** е да определи движимото и недвижимото културно и природно имущество, което ще бъде опазвано, да уреди процедурите и дейностите, да опише създаването и задълженията на организацията, която ще определя принципите и взема решенията по изпълнението в тази област.

4.7 Цели на СЕО и Въпроси за оценка

Въз основа на описаната по-горе законодателна и политическа рамка по околната среда са разработени **качествени Цели на СЕО** за всеки определен екологичен проблем (и за междудисциплинарните теми).

Чрез определените Цели на СЕО са съставени насочващите **Въпроси за оценка**, тръгвайки от следния **централен въпрос**: „*Специфичните цели (и отговарящите им трансгранични дейности) свързани с 3-те Приоритетни оси, определени в Програмата за ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г., имат ли значителни положителни или отрицателни последици за екологичните въпроси (въздух и климат; биологично разнообразие, фауна и флора; води; почви; население и човешко здраве; културно/природно наследство и ландшафт и техните междудисциплинарни теми) в географския район на Програмата?*“

Екологичен проблем	Цели на СЕО	Въпроси за оценка
Въздух и климат	<ol style="list-style-type: none"> 1. Намаляване на замърсяването на въздуха 2. Намаляване на емисиите на 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Специфичната цел ще способства ли за намаляване на замърсяването на въздуха? 2. Специфичната цел ще способства

Екологичен проблем	Цели на СЕО	Въпроси за оценка
	<p>парникови газове</p> <p>3. Подобряване на енергийната ефективност и повишено използване на възобновяеми енергийни източници</p> <p>4. Подпомагане на екосъобразни видове транспорт</p> <p>5. Подпомагане на управлението на противопожарната дейност и превенция</p> <p>6. Насърчаване на устойчивостта на изменението на климата и бедствията, свързани с климата</p> <p>7. Насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в борбата с изменението на климата</p>	<p>ли за намаляване на емисиите на парникови газове?</p> <p>3. Специфичната цел ще способства ли за подобряване на енергийната ефективност и повишено използване на възобновяеми енергийни източници?</p> <p>4. Специфичната цел ще способства ли за подпомагане на екосъобразни видове транспорт?</p> <p>5. Специфичната цел ще способства ли за подпомагане на управлението на борбата с горските пожари и превенцията?</p> <p>6. Специфичната цел ще способства ли за насърчаване на устойчивостта на изменението на климата и бедствията, свързани с климата?</p> <p>7. Специфичната цел ще способства ли за насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в борбата с изменението на климата?</p>
<p>Биологично разнообразие, флора и фауна</p>	<p>1. Опазване на биологичното разнообразие, местообитанията и екосистемите и техните услуги</p> <p>2. Опазване на природното разнообразие на фауната, флората и местообитанията в защитените територии и обектите от „Натура 2000“</p> <p>3. Защита на застрашени видове (растения и животни)</p> <p>4. Намаляване загубата на биологично разнообразие</p> <p>5. Насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в опазването на биологичното</p>	<p>1. Специфичната цел ще способства ли за опазване на биологичното разнообразие, местообитанията и екосистемите и техните услуги?</p> <p>2. Специфичната цел ще способства ли за опазване на природното разнообразие на фауната, флората и местообитанията в защитените територии и обектите от „Натура 2000“?</p> <p>3. Специфичната цел ще способства ли за защитата на застрашените видове (растения и животни)?</p> <p>4. Специфичната цел ще способства ли за намаляване загубата на биологично разнообразие?</p> <p>5. Специфичната цел ще способства ли за насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в опазването на биологичното разнообразие и природните територии?</p>

Екологичен проблем	Цели на СЕО	Въпроси за оценка
	<p><i>разнообразие и природните територии</i></p> <p>6. <i>Насърчаване на туризма, което да осигури висока степен на опазване на природата</i></p>	<p>6. <i>Специфичната цел ще способства ли за насърчаване на туризма, което да осигури висока степен на опазване на природата?</i></p>
Води	<p>1. <i>Намаляване на замърсяването на водите от организирани и неорганизиран източници</i></p> <p>2. <i>Намаляване на еутрофикацията</i></p> <p>3. <i>Постигане на добро екологично състояние и добро химично състояние на водните обекти</i></p> <p>4. <i>Насърчаване на устойчивото използване на водните ресурси</i></p> <p>5. <i>Намаляване на рисковете от наводнения</i></p> <p>6. <i>Насърчаване на устойчив туризъм с оглед опазване на водните ресурси</i></p> <p>7. <i>Насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в устойчиво ползване на водите</i></p> <p>8. <i>Насърчаване на добро екологично състояние на морските води</i></p>	<p>1. <i>Специфичната цел ще способства ли за намаляване на замърсяването на водите от организирани и неорганизиран източници?</i></p> <p>2. <i>Специфичната цел ще способства ли за намаляване на еутрофикацията?</i></p> <p>3. <i>Специфичната цел ще способства ли за подобряване на екологичното и химичното състояние на водните обекти?</i></p> <p>4. <i>Специфичната цел ще способства ли за насърчаване на устойчивото използване на водните ресурси?</i></p> <p>5. <i>Специфичната цел ще способства ли за намаляване на рисковете от наводнения?</i></p> <p>6. <i>Специфичната цел ще способства ли за насърчаване на устойчив туризъм с оглед опазване на водните ресурси?</i></p> <p>7. <i>Специфичната цел ще способства ли за насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в устойчиво ползване на водите?</i></p> <p>8. <i>Специфичната цел ще способства ли за насърчаване на добро екологично състояние на морските води?</i></p>
Почви	<p>1. <i>Опазване на функционалността на почвите</i></p> <p>2. <i>Намаляване на деградацията и замърсяването на почвите</i></p> <p>3. <i>Насърчаване на устойчивото използване на почвените ресурси</i></p>	<p>1. <i>Специфичната цел ще способства ли за опазване на функционалността на почвите</i></p> <p>2. <i>Специфичната цел ще способства ли за намаляване на деградацията и замърсяването на почвите</i></p> <p>3. <i>Специфичната цел ще способства ли за насърчаване на</i></p>

Екологичен проблем	Цели на СЕО	Въпроси за оценка
	<p>4. Намаляване образуването на отпадъци, по-добро оползотворяване на отпадъците и рециклиране на всички отпадъци</p> <p>5. Насърчаване на устойчив туризъм с оглед опазване на земите</p> <p>6. Насърчаване на устойчиво управление на земите, избягващо рискове и опасности</p> <p>7. Насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез подобряване на обучението и информираността за опазването на почвите</p> <p>8. Насърчаване на по-добро управление на отпадъците в крайбрежните зони</p>	<p>устойчивото използване на почвените ресурси</p> <p>4. Специфичната цел ще способна ли за намаляване образуването на отпадъци, по-добро оползотворяване на отпадъците и рециклиране на всички отпадъци</p> <p>5. Специфичната цел ще способна ли за насърчаване на устойчив туризъм с оглед опазване на земите?</p> <p>6. Специфичната цел ще способна ли за насърчаване на устойчивото управление на земите, избягващо рискове и опасности?</p> <p>7. Специфичната цел ще способна ли за насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез подобряване на обучението и информираността за опазването на земите?</p> <p>8. Специфичната цел ще способна ли за по-добро управление на отпадъците в крайбрежните зони?</p>
<p>Население и човешко здраве</p>	<p>1. Намаляване на заболяванията, причинени от рискове свързани с околната среда</p> <p>2. Предотвратяване на излагането на шум от околната среда</p> <p>3. Укрепване на мерките за контрол на рисковете и опасностите за здравето, свързани с околната среда</p> <p>4. Подобряване превенцията на рискове и управлението на природни и предизвикани от човека бедствия</p> <p>5. Насърчаване на устойчивото управление на отпадъци с цел опазване на човешкото</p>	<p>1. Специфичната цел ще способна ли за намаляване на заболяванията, причинени от рискове свързани с околната среда?</p> <p>2. Специфичната цел ще способна ли за предотвратяване на излагането на шум от околната среда?</p> <p>3. Специфичната цел ще способна ли за укрепване на мерките за контрол на рисковете и опасностите за здравето, свързани с околната среда?</p> <p>4. Специфичната цел ще способна ли за подобряване превенцията на рискове и управлението на природни и предизвикани от човека бедствия?</p> <p>5. Специфичната цел ще</p>

Екологичен проблем	Цели на СЕО	Въпроси за оценка
	<p>здраве</p> <p>6. <i>Насърчаване на екосъобразно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в решаването на проблемите във връзка с околната среда</i></p>	<p><i>способства ли за насърчаване на устойчивото управление на отпадъци с цел опазване на човешкото здраве?</i></p> <p>6. <i>Специфичната цел ще способства ли за насърчаване на екосъобразно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в решаването на проблемите във връзка с околната среда?</i></p>
<p>Културно/природно наследство и ландшафт</p>	<p>1. <i>Опазване и възстановяване на културното и природното наследство</i></p> <p>2. <i>Насърчаване на устойчиво управление и планиране на културния и природния ландшафт</i></p> <p>3. <i>Насърчаване на устойчивото използване на природните ресурси с цел устойчив туризъм</i></p> <p>4. <i>Насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез подобряване на обучението и информираността за опазването и съхраняването на наследството и ландшафта</i></p> <p>5. <i>Опазване на крайбрежните и морските културни ландшафти</i></p>	<p>1. <i>Специфичната цел ще способства ли за опазване и възстановяване на културното и природното наследство?</i></p> <p>2. <i>Специфичната цел ще способства ли за насърчаване на устойчиво управление и планиране на културния и природния ландшафт?</i></p> <p>3. <i>Специфичната цел ще способства ли за насърчаване на устойчивото използване на природните ресурси с цел устойчив туризъм?</i></p> <p>4. <i>Специфичната цел ще способства ли за насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез подобряване на обучението и информираността за опазването и съхраняването на наследството и ландшафта?</i></p> <p>5. <i>Специфичната цел ще способства ли за опазване на крайбрежните и морските културни ландшафти?</i></p>

В матрица, обобщаваща включването на екологичните цели в Проекта на ОП (вж. матрицата на следващата страница), се дава оценка на **последователността на Приоритетните оси и Специфичните цели на Програма ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г.** спрямо определените **Цели на СЕО**. Тази оценка на последователността е проведена въз основа на подхода, описан в таблицата по-долу:

Равнище на последователност	Оценка на качеството
Висока	
Неутрална	
Неопределена	
Ниска	

Цели на СЕО	Приоритетна ос 1 Околна среда		Приоритетна ос 2 Устойчив туризъм		
	СЦ 1.1 Да се предотвратят риските и смекчат последствията от природните и предизвикани от човека опасности и бедствия в географския район на ТГС	СЦ 1.2 Подобряване на капацитета за опазване на природата и устойчиво използване на общите природни ресурси в географския район на ТГС	СЦ 2.1 Повишаване привлекателността за туризъм на пограничния район чрез по-добро използване на природното и културното наследство	СЦ 2.2 Подобряване на възможностите за устойчиви туристически услуги в географския район на ТГС	СЦ 2.3 Използване на мрежи за обмен за устойчиво развитие на потенциала за туризъм
Намаляване на замърсяването на въздуха					
Намаляване на емисиите на парникови газове					
Подобряване на енергийната ефективност и повишено използване на възобновяеми енергийни източници					
Подпомагане на екосъобразни видове транспорт					
Подпомагане на управлението на противопожарната дейност и превенция					
Насърчаване на устойчивостта на изменението на климата и бедствията, свързани с климата					
Насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в борбата с изменението на климата					
Опазване на биологичното разнообразие, местообитанията и екосистемите и техните услуги					
Опазване на природното разнообразие на фауната, флората и местообитанията в защитените територии и обектите от „Натура 2000“					
Защита на застрашени видове (растения и животни)					
Намаляване загубата на биологично					

Цели на СЕО	Приоритетна ос 1 Околна среда		Приоритетна ос 2 Устойчив туризъм		
	СЦ 1.1 Да се предотвратят риските и смекчат последствията от природните и предизвикани от човека опасности и бедствия в географския район на ТГС	СЦ 1.2 Подобряване на капацитета за опазване на природата и устойчиво използване на общите природни ресурси в географския район на ТГС	СЦ 2.1 Повишаване привлекателността за туризъм на пограничния район чрез по-добро използване на природното и културното наследство	СЦ 2.2 Подобряване на възможностите за устойчиви туристически услуги в географския район на ТГС	СЦ 2.3 Използване на мрежи за обмен за устойчиво развитие на потенциала за туризъм
разнообразие					
Насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в опазването на биологичното разнообразие и природните територии					
Насърчаване на туризма, което да осигури висока степен на опазване на природата					
Намаляване на замърсяването на водите от организирани и неорганизиран източници					
Намаляване на еутрофикацията					
Постигане на добро екологично състояние и добро химично състояние на водните обекти					
Насърчаване на устойчивото използване на водните ресурси					
Намаляване на рисковете от наводнения					
Насърчаване на устойчив туризъм с оглед опазване на водните ресурси					
Насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в устойчиво ползване на водите					
Насърчаване на добро екологично състояние на морските води					
Опазване на функционалността на почвите					
Намаляване на деградацията и замърсяването на почвите					

Цели на СЕО	Приоритетна ос 1 Околна среда		Приоритетна ос 2 Устойчив туризъм		
	СЦ 1.1 Да се предотвратят риските и смекчат последствията от природните и предизвикани от човека опасности и бедствия в географския район на ТГС	СЦ 1.2 Подобряване на капацитета за опазване на природата и устойчиво използване на общите природни ресурси в географския район на ТГС	СЦ 2.1 Повишаване привлекателността за туризъм на пограничния район чрез по-добро използване на природното и културното наследство	СЦ 2.2 Подобряване на възможностите за устойчиви туристически услуги в географския район на ТГС	СЦ 2.3 Използване на мрежи за обмен за устойчиво развитие на потенциала за туризъм
Насърчаване на устойчивото използване на почвените ресурси					
Намаляване образуването на отпадъци, по-добро оползотворяване на отпадъците и рециклиране на всички отпадъци					
Насърчаване на устойчив туризъм с оглед опазване на земите					
Насърчаване на устойчиво управление на земите, избягващо рискове и опасности					
Насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез подобряване на обучението и информираността за опазването на почвите					
Насърчаване на по-добро управление на отпадъците в крайбрежните зони					
Намаляване на заболяванията, причинени от рискове свързани с околната среда					
Предотвратяване на излагането на шум от околната среда					
Укрепване на мерките за контрол на рисковете и опасностите за здравето, свързани с околната среда					
Подобряване превенцията на рискове и управлението на природни и предизвикани от човека бедствия					
Насърчаване на устойчивото управление на отпадъци с цел опазване на човешкото здраве					
Насърчаване на екосъобразно поведение на обществеността чрез включване на					

Цели на СЕО	Приоритетна ос 1 Околна среда		Приоритетна ос 2 Устойчив туризъм		
	СЦ 1.1 Да се предотвратят риските и смекчават последците от природните и предизвикани от човека опасности и бедствия в географския район на ТГС	СЦ 1.2 Подобряване на капацитета за опазване на природата и устойчиво използване на общите природни ресурси в географския район на ТГС	СЦ 2.1 Повишаване привлекателността за туризъм на пограничния район чрез по-добро използване на природното и културното наследство	СЦ 2.2 Подобряване на възможностите за устойчиви туристически услуги в географския район на ТГС	СЦ 2.3 Използване на мрежи за обмен за устойчиво развитие на потенциала за туризъм
гражданите в решаването на проблемите във връзка с околната среда					
Опазване и възстановяване на културното и природното наследство					
Насърчаване на устойчиво управление и планиране на културния и природния ландшафт					
Насърчаване на устойчивото използване на природните ресурси с цел устойчив туризъм					
Насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез подобряване на обучението и информираността за опазването и съхраняването на наследството и ландшафта					
Опазване на крайбрежните и морските културни ландшафти					

5 Текущо състояние на околната среда и вероятното му развитие, ако Програмата не бъде изпълнена (сценарий с нулева опция)

Освен другите **източници на данни**, използваните в Екологичния доклад данни се основават най-вече на **източници от статистиката**.

Данните, използвани за описание на **текущото състояние на околната среда** в трансграничната област и **вероятната му промяна, ако Програмата не бъде изпълнена (сценарий с нулева опция)**²⁶, се основават, например на анализ на **вторични данни**. Оценката на първоначалното състояние и тенденциите се основават най-вече на данни на национално равнище. При все това когато е имало специфична за региони/територии екологична информация и бази данни, оценката е проведена на това равнище. Описанието на текущото състояние на околната среда съдържа също обзор на имащите отношение екологични характеристики на районите, които е вероятно да бъдат значително засегнати, както и на съществуващи екологични проблеми, които имат отношение към Програмата, в т.ч. по-конкретно такива, свързани с места от особена екологична важност (напр. места определени съгласно **Директиви 2009/147/ЕО и 92/43/ЕИО**)²⁷. За да бъде отразено текущото състояние на околната среда в географския район на Програмата е разгледано съществуващото състояние на екологичните проблеми²⁸. Описанието обхваща само такива екологични проблеми, които са определени като имащи отношение, както и при оценка на вероятни значими въздействия върху околната среда. Основната характеристика на тези екологични проблеми е описана с използване на съответните показатели. Наред с другите източници (например: базата данни ESPON 2013) описанието се основава на данни, осигурени от публикациите на Евростат, както и на данни, публикувани от **Европейската агенция по околна среда (ЕАОС)**. Обща картина на състоянието (и тенденциите) на околната среда за трансграничния регион е дадена с използване като основен източник на публикацията на ЕАОС **„Европейската околна среда - състояние и перспективи 2010“**. В други случаи са използвани други национални източници на данни, изброени в списъка по-долу:

- Статистически справочник, 2010-2013 г., Национален статистически институт на Република България (НСИ);
- Статистически годишник, 2010-2012 г., Национален статистически институт на Република България (НСИ);
- Български Областни стратегии за развитие (2014-2020 г.) - за Видин, Монтана, Враца, София, Перник, Кюстендил.
- Турски статистически институт
- Турско Министерство на транспорта, ОП „Транспорт“, Анкара, септември 2007 г.

Също така са ползвани вторични източници (справки, бази данни да отделни сектори и др.) по време на подробния и систематичен **преглед на литературата**.

²⁶ Сценарият с нулева опция ще опише очакваното развитие на екологичните фактори в географския район на Програмата без изпълнение на бъдещата ОП 2014-2020. С това ще бъде зададена отправната база за последващата оценка на възможното въздействие на Програмата върху околната среда. Възможното развитие на околната среда ще бъде оценено въз основа на тенденциите за данните, даващи подходящ хоризонт за прогнозата до 2020 г.

²⁷ Има отношение към процедурата за **Оценка на съвместимостта (ОС)**, която трябва да бъде извършена по Програмата с предмета и целите на опазване на защитените зони от екологичната мрежа „Натура 2000“ (съгласно българското законодателство: Наредба за ОС).

²⁸ Описанието на междудисциплинарните теми ще бъде включено в оценката на съответните екологични проблеми.

Оценката на вероятните значими последици върху околната среда е разработена въз основа на съответната информация от различните етапи на развитието на Програмата. По този начин се стига до оптимизирана версия на Програмата за ТГС.

5.1 Въздух и климат

Условията на атмосферния въздух в географския район на ТГС са сравнително добри. Основните причини за замърсяването на въздуха са емисиите от горивата, използвани в промишлеността и за отопление в бита и отработените газове от МПС. Заедно с отличното качество на въздуха в планинския район се регистрират и „горещи точки“ (напр. в българския град Димитровград се намират три големи замърсителя на въздуха и водите - заводът за азотни торове „Неохим“, ТЕЦ „Марица Изток 3“ и циментовият завод „Вулкан“). Според националното законодателство на двете страни от повечето предприятия се изисква да бъдат оборудвани с необходимите съоръжения за пречистване на въздуха.

Като цяло през последните няколко години индексът на общо замърсяване на въздуха намалява и в двете страни на територията на сътрудничеството²⁹.

При все това основните замърсители на въздуха са емисиите от промишлеността и битовото отопление, както и газовете от транспорта. Качеството на въздуха в България е сравнително добро, докато качеството на въздуха в двата турски вилаета не е задоволително, но се подобрява.

Замърсяването на въздуха причинено от транспорта остава предизвикателство за околната среда, по което трябва да се работи в пограничните региони, като се подобрява осведомеността и се прилагат мерки за опазване чиста на околната среда³⁰. Всъщност отрицателното въздействие върху качеството на въздуха идва от оживеното пътно движение в по-големите градове и основните свързващи пътища, както и от масовото използване на твърдо гориво (дърва, въглища) в бита, особено от българската страна³¹.

Равнищата на концентрациите зависят от ежегодните колебания в метеорологичните условия, включително слънчевото греене; природните емисии на прекурсори на озона от растителността; и преноса на озон и прекурсори на озон от източници извън Европа. Всички тези способстващи фактори означават, че намаленията в Европа на емисиите на замърсители, спомагащи за образуването на озон, могат да не доведат до равностойни намаления в концентрациите на озона. Емисиите на замърсители спомагат за затоплянето и с това за изменението на климата.

Изменението на климата е сериозна заплаха за регионите. То е многоизмерно и сложно предизвикателство със сериозни екологични и социално-икономически последици и е заплаха за националната сигурност. Кръгът от възможните му въздействия е една от най-важните заплахи пред човечеството, с която ще се сблъскат идните поколения.

По-конкретно определеният географски регион за трансграничното сътрудничество България - Турция се намира в югоизточна Европа, в югоизточната част на Балканския полуостров. В този район се съчетават влиянията на Черно и Бяло море; Странджа, Сакар, Стара планина и Източните Родопи, както и реките Марица/Тунджа, които оформят закономерностите на климата в региона на сътрудничеството. Климатът се колебае от преходно-континентален до континентално-средиземноморски.

²⁹ Вж. ИПП Трансгранична програма България-Турция стр.19.

³⁰ Пак там, стр. 18.

³¹ Вж. Описание на региона България-Турция, стр. 15-16.

В описанията за страните по-долу ще бъдат разгледани характеристиките и наличните данни за текущото състояние на системата на климата и степента на замърсеност на въздуха в България и Македония.

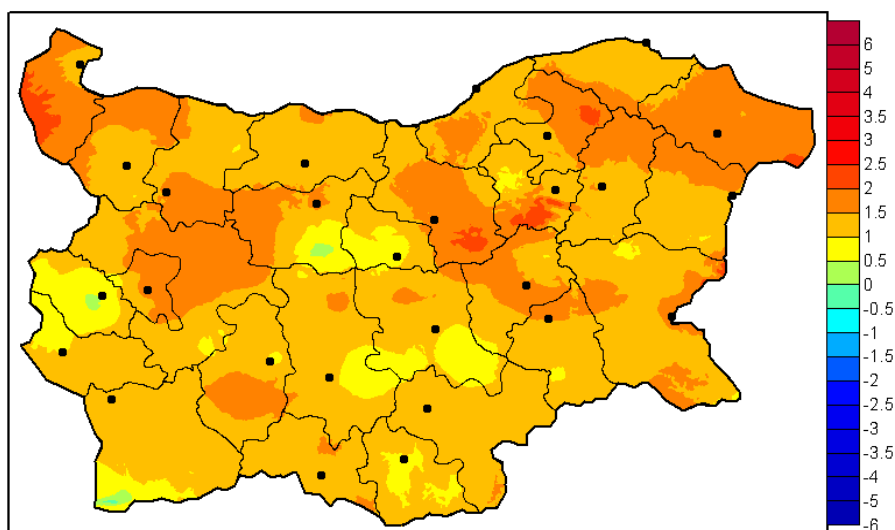
България

Климатът в трансграничния регион е с широк обхват - **от умерено-континентален, преходно-континентален и планински до средиземноморски в долините на реките.**

По-конкретно в **България климатът** е умерено-континентален, с преход към субтропически климат в неговата средиземноморска разновидност (в южните части на страната), с четири годишни времена.

През последните години се наблюдава зачестяване на екстремните явления на времето и климата. През 2012 г. средногодишната температура в България е с $1,3 \pm 0,3$ °C над нормалната климатична норма (средногодишната температура за периода 1961-1990 г.), което поддържа тенденция от над 1° C през последните 5-6 години. Според симулациите на изменението на климата, проведени на основата на главните сценарии за емисиите, се очаква температурите в България да нараснат с между 2 до 5 градуса до края на 21 век.

Отклонение от годишната климатична норма (10,5 °C) на температурата на въздуха в България през 2012 г.

Източник: НДСОС - (Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2014 г.)

Въздействията на **повишението на температурата** имат неблагоприятно отражение върху екологичните и социално-икономическите системи. Колкото по-големи са промените и по-бърз темпът на промяна на климата, толкова повече неблагоприятните въздействия ще преобладават.

В България неблагоприятните въздействия са свързани например със зимния туризъм, засилването на наводнения и суши и вредители и болести по растенията. Положителни въздействия би могло да има във вид на евентуален ръст на производителността в земеделието и горското стопанство и намаляване на потребностите от енергия за отопление. Според „Петото национално съобщение на България по изменение на климата“ след 2010 г. средната температура в страната би

могла да се покачи. Екстремните метеорологични явления като бури, суши и поройни дъждове вероятно ще се увеличат.³²

Състояние на качеството на въздуха

Що се отнася до **емисиите на замърсители** за период от 10 години **концентрацията на азотен диоксид** в атмосферата е **намаляла с 53%**, на **серен диоксид с 65%** (главно заради намаляването на емисиите от ТЕЦ след поставянето в тях на сероочистващи съоръжения), на амоняк с 62%, на неметални летливи органични съединения с 85%³³.

Според Статистическия справочник, 2013 г., публикуван от Националния статистически институт емисиите на замърсители във въздуха са³⁴:

Емисии на замърсители във въздуха (хил. т), 2012 г. - България

	Серни оксиди	Азотни оксиди	Неметанови и летливи органични съединения	Метан	Въглероден оксид	Въглероден диоксид	Двуазотен оксид	Амониеви оксиди
Процеси на промишленото отопление	283	54	0	1	2	34,740	7	0
Промислени процеси	36	27	17	442	25	3,698	0	3
Други източници	10	47	272	333	419	16,081	39	43
Общо	329	127	290	775	446	54,519	47	46

Източник: Статистически справочник за 2013 г., публикуван от Националния статистически институт, 2012 г.³⁵

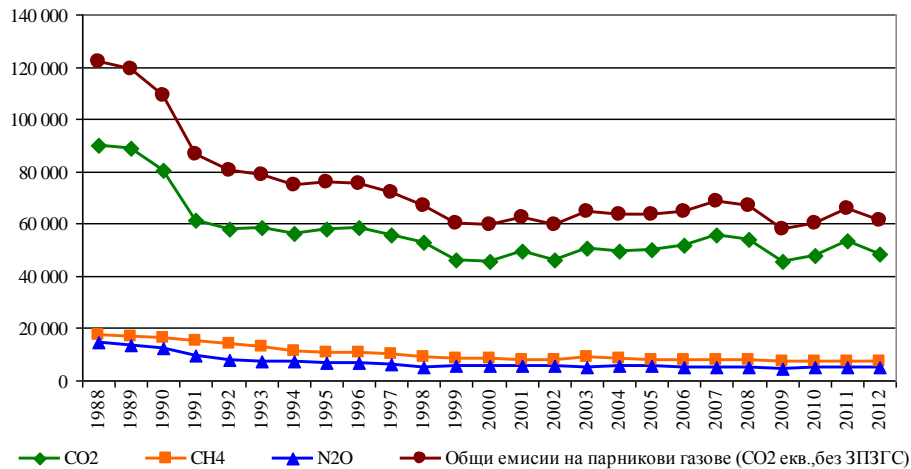
През 2012 г. **общите емисии на ПГ са 61,045.63 Gg CO₂-екв.** или 50.1% от емисиите на базовата година.

Тенденция на емисиите на ПГ -CO₂, CH₄ и N₂O и общите емисии (включително хидрофлуорокарбони, перфлуорокарбони и SF₆) за периода 1988-2012 г. Gg CO₂ - екв.

³² Вж. ЕАОС 2012 г., url. <http://eea.government.bg/bg/output/unfccc/NIR-12-eng.pdf>

³³ ЕАОС (Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2014 г.)

³⁵ Вж. Статистически справочник за 2013 г., публикуван от Националния статистически институт, стр. 253

Източник: ЕАОС, Национален инвентаризационен доклад за емисиите на ПГ за 2012 г.

През последната година атмосферните концентрации на **въглероден диоксид (CO₂)**, метан (CH₄), азотен оксид (N₂O) и халогенирани въглеводороди, т.е. парникови газове, са се увеличили вследствие на човешки дейности. Парниковите газове не позволяват излъчване на температурата обратно в космоса и водят до затопляне на климата. Съгласно Четвъртия доклад за оценка на Междуправителствената експертна група по изменението на климата (МЕГИК 2007 г.) концентрациите на CO³⁶₂ в атмосферата са се увеличили с 35%, тези на CH₄ са нараснали над два пъти, а тези на N₂O са повишени с 18% по сравнение с пред-индустриалния период.

Транспортът е голям източник на емисии на азотни оксиди, като неговото количество достига 28.3% от националните емисии. Що се отнася до другите вещества, прекурсори на озона, транспортът е по-незначителен източник, тъй като само емисиите на въглероден монооксид представлява 9.25% от националните емисии.

В Турция:

Състояние на качеството на въздуха

Съгласно Четвъртия доклад за оценка на Междуправителствената експертна група по изменението на климата (МЕГИК) в Турция се наблюдават най-ниските стойности на емисии на парникови газове и на потребление на първична енергия на глава от населението.

Имайки предвид състоянието на нейното икономическо и демографско развитие Турция не може да поеме ангажимент за намаляване на емисиите на парникови газове спрямо конкретна базова година. Турция планира да ограничи емисиите си на парникови газове чрез набор от мерки, които няма да накърнят приоритетите ѝ за устойчиво развитие и намаляване на бедността.

³⁶ Вж. Национален инвентаризационен доклад за емисиите на ПГ за 2012 г. - представен съгласно РКОНИК и Протокола от Киото, стр. 25
url. <http://eea.government.bg/bg/output/unfccc/NIR-12-eng.pdf>

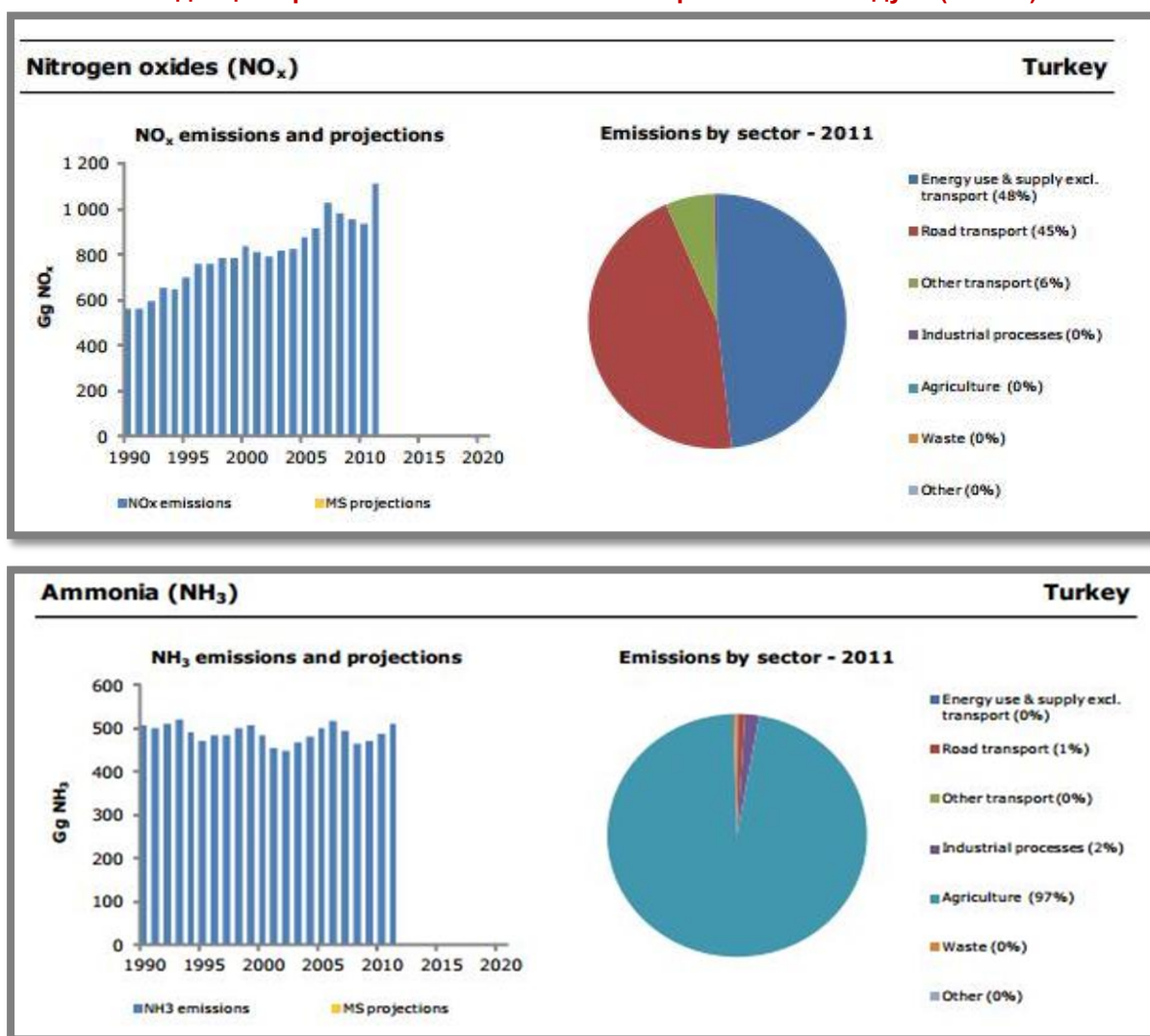
По данни от 2007 г. емисиите на парникови газове на глава от населението в Турция са 5,3 т еквивалент на CO₂, а средната стойност за ЕС-27 е 10,2 т еквивалент на CO₂³⁷.

В Турция общите емисии на парникови газове през 2010 г. са 401,9 млн. т еквивалент на CO₂; на транспортния сектор се падат 46,6 млн. т еквивалент на CO₂.³⁸

В Турция общите емисии на CO₂ през 2010 г. са 326,5 млн. т, а от транспортния сектор те са 45,6 млн. т.

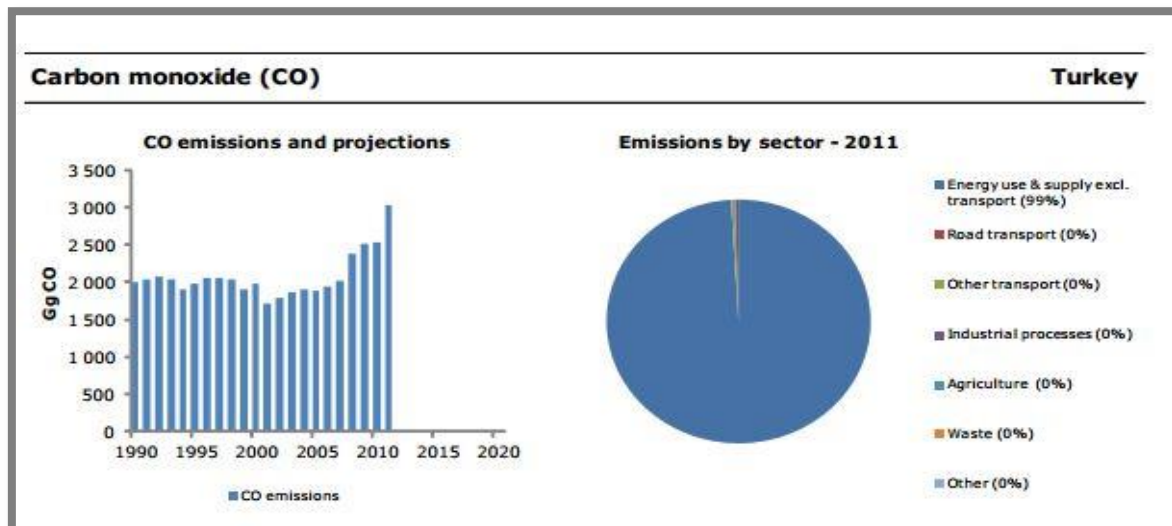
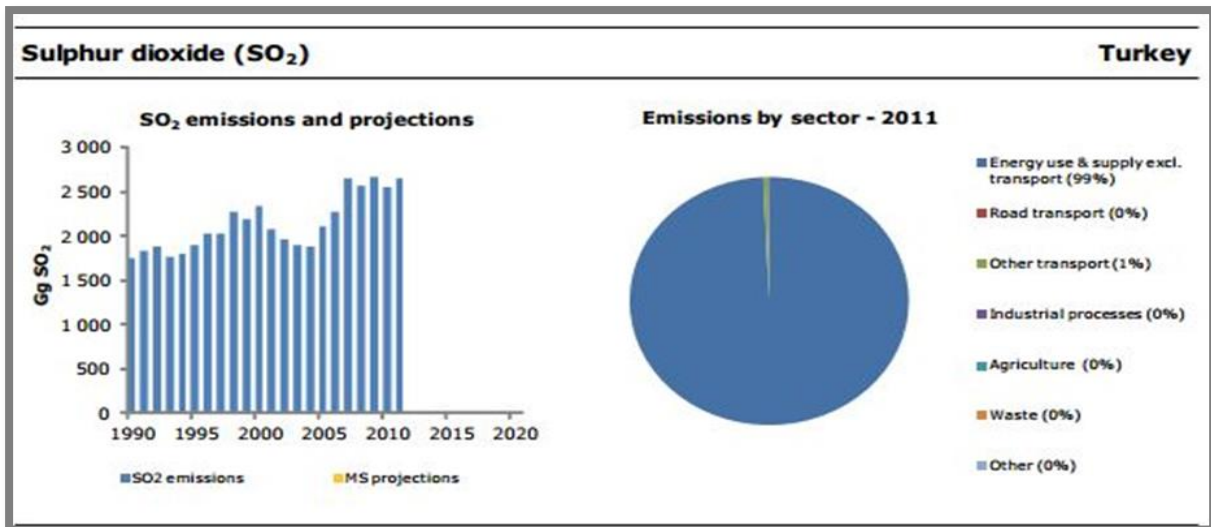
По-конкретно в раздела по-долу е дадена информация за тенденциите на емисиите в миналото по отношение на основните замърсители на въздуха.

Тенденции при емисиите на основни замърсители на въздуха (2011 г.)

³⁷ Вж. Национална стратегия по изменението на климата, 2013 г., турското Министерство на околната среда и урбанизацията
url:http://iklim.cob.gov.tr/iklim/Files/Stratejiler/%C4%B0DES_ENG.pdf

³⁸ Вж. Европейска комисия, Статистически бележник“, 2013 г.,
url:http://ec.europa.eu/transport/facts-fundings/statistics/pocketbool2013_en.html

Източник: ЕАОС, Факти и съобщения за замърсяването на въздуха, 2013 г.³⁹

Изменение на климата

Турция се намира в Средиземноморския басейн, който е особено уязвим за неблагоприятните влияния на изменението на климата.

Съгласно **Националната стратегия по изменението на климата за периода 2010-2020 г.**, одобрена през 2010 г. с Решение на Турския висш съвет по планиране

Турция се стреми да подпомогне и улесни усилията си за намаляване на емисиите и приспособяване като ползва финансиране и възможности за трансфер на технологии, които се предлагат на държави с равнища на икономическо развитие, близки до нейното.

Националната стратегия определя дейностите, които трябва да бъдат изпълнени без отлагане. Дейностите, които трябва да бъдат изпълнени, са:

³⁹ Вж. ЕАОС, Факти и съобщения за замърсяването на въздуха, 2013 г.

⁴⁰ Пак там

- построяване на съоръжения за предотвратяване на наводнения в контекста на 2010 г. като година за защита от наводнения;
- подготовка на Регионални планове за борба с наводненията и включването им в плановете за действие при бедствия;
- подобряване качеството на водите, което е било понижено поради отрицателните въздействия на изменението на климата;
- укрепване на капацитета за борба с болестите по животните и вредителите по растенията, причинени от изменението на климата;
- дейностите за борба срещу опустиняването и ерозията ще бъдат развити и разширени.
- Научните изследвания за устойчивото използване на природните ресурси ще продължат, имайки предвид взаимодействието между изменението на климата и секторите

Всички **вътрешни ресурси**, най-вече **водни** и **вятърни**, ще бъдат използвани в максимална степен чрез технологии за **по-чисто производство** и най-добри налични техники, в съответствие с целите по енергийната сигурност и изменението на климата и в рамките на възможностите за местно и международно финансиране.

Освен това ще бъде насърчавано използването на технологии с ниски или **нулеви емисии на парникови газове**, **най-вече възобновяема енергия** и **чисти технологии с въглища**, както и на ядрена енергия; ще бъдат извършвани НИРД за чисти технологии и енергийни ресурси и в тези предприятия ще се подпомагат местните производства.

Сценарий с нулева опция:

Първото Национално съобщение на Турция до РКОНИК през 2007 г. представя специално възложени проучвания за досегашните и очакваните тенденции при климата. Симулациите предсказват покачване на средногодишната температура в Турция с 2-3°C до 2100 г. За западната част от страната се очаква летните температури да се покачат с до 6°C.

5.2 Биологично разнообразие, фауна и флора

Географският район на трансграничното сътрудничество е богат от гледна точка наличие на елементи на биологично разнообразие, дължащо се на различните типологии ландшафти - от средно високи планини до крайбрежието на Черно море. По-конкретно за Черно море е важно да се отбележат заплахите за крайбрежното и морското биологично разнообразие, сред които могат да се изброят навлизането на инвазивни видове, прекомерният улов, незаконният улов, замърсяването, унищожаването на местообитания, туристическите дейности и влиянието на водния режим.

Черно море е най-голямото затворено море в света и най-изолираното от океаните. В Черно море се наброяват 151 вида риби, 1 619 вида гъби, водорасли и по-висши растителни видове и 1 983 вида безгръбначни. В Черно море живеят видове риби като есетрата, които са важни за биологичното разнообразие и имат стопанска стойност и 4 вида морски бозайници. Има 6 вида морски ливади (*Zostera marina*, *Z. Noltii*, *Potamogeton pectinatus*, *Ruppia maritima*, *R. Spiralis* и *Zannichellia major*), които са места за размножение на 34 вида риби, макар и площите им да намаляват.

България

България е една от **страните с най-богато биологично разнообразие** в Европа и голям брой ендемични видове (напр. 5% при растителните видове от цялата флора или почти 9% от безгръбначните, изключвайки насекомите). България също така разполага с почти всички основни видове естествени местообитания, представени в Европа. България е една от страните с най-голямо биологично разнообразие в Европа.

Разнообразието от ландшафти, геоложки образувания и микроклимати и хилядолетията човешка дейност са довели до **богато разнообразие** видове, общности и естествени местообитания. В България има три биогеографски области (алпийска, черноморска и континентална), разнообразни общности и екосистеми и почти всички видове местообитания в Европа. Генетичните растителни и животински ресурси в България играят важна стопанска, културна и биологична роля. Те представляват набор от диви или полудиви аналози на култури, местни видове и породи, много от които са застрашени.

Някои сериозни рискове биха могли да се отразят на този актив, тъй като все още съществуват доста свързани с човека заплахи за биологичното разнообразие в България. Загубата и деградацията на естествените местообитания и екосистеми, както и замърсяването на въздуха, почвите и водите, са основните заплахи за биологичното разнообразие. Секторите като горско стопанство, промишленост - енергетика и минно дело, земеделие, туризъм в някои случаи имат доста неблагоприятно въздействие върху биологичното разнообразие, особено на местно равнище. Тук се включват напр. незаконният добив на ядливи гъби, лековити растения, охлюви, влечуги и земноводни, спортният лов на едри животни и птици и др. Промените в собствеността върху земите също създават някои заплахи за биологичното разнообразие - особено ако земеделците и местните органи не са добре информирани за и предупреждени да опазват и възстановяват земите, имайки предвид необходимостта от опазване на биологичното разнообразие в и извън защитените територии. Пожарите имат доста сериозно неблагоприятно въздействие понастоящем върху биологичното разнообразие.

През последните няколко години опазването на околната среда и биологичното разнообразие е един от основните приоритети в България. **През 2012 г. площта на защитената природна среда в България е 583 876** хектара или 5,3% от територията на страната и по сравнение с 2011 г. е налице увеличение с 1 754 хектара. В края на 2012 г. в България съществуват 973 защитени природни територии, което е с 19 повече от предходната година⁴¹.

Защитена природна среда през 2013 г.

ЗАЩИТЕНИ ПРИРОДНИ ТЕРИТОРИИ	БРОЙ	ПЛОЩ [HA]
Всичко природни територии	1 009	585 597,1
Резервати	55	77 044,1
Природни забележителности	344	16 844,2
Защитени територии	561	79 353,4

⁴¹ Източник: Република България - НСИ, Статистически годишник, 2013 г.

ЗАЩИТЕНИ ПРИРОДНИ ТЕРИТОРИИ	БРОЙ	ПЛОЩ [НА]
Национални паркове	3	150 362,3
Природни паркове	11	256 455,7
Поддържани резервати	35	4 518,0

Източник: Република България - НСИ, Статистически годишник, 2014 г.

Разнообразието на българската флора и фауна има значимо стопанско измерение като биологичен ресурс, важен за българския народ и икономиката на страната. Най-важният източник на флора и фауна са **горите на България, които заемат една трета от територията ѝ**. Макар все още да няма икономическа оценка на екосистемните услуги, които предлагат, те играят жизнено важна екологична роля като източник на кислород, вода, дървесина и продукти от други видове, включително пасища, горски плодове и билки, местообитания на растителни и животински видове и като място за туризъм, спорт и активен отдих.⁴²

Дейността на **мрежата „НАТУРА 2000“** в България ще има значителни положителни последици за опазването на биологичното разнообразие. От друга страна може да се очаква допълнителен натиск върху биологичното разнообразие в защитените територии вследствие на икономическото развитие на страната.

Таблицата по-долу илюстрира броя места и площите, заети от „Натура 2000“ в България през 2012 г.

Защитени зони от „Натура 2000“ през 2012 г.

	БРОЙ	ПЛОЩ [НА]			ДЯЛ НА ЗАЩИТЕНИТЕ ЗОНИ В ОБЩАТА ТЕРИТОРИЯ НА СТРАНАТА (%)
		ОБЩО	ТЕРИТОРИЯ	АКВАТОРИЯ	
Съгласно Директивата за птиците					
Одобрено с Решение на МС	118	2 566 588	2 512 559	54 029	22,6
от които: обявени със Заповед на Министъра на околната среда и водите	114	1 781 026	1 729 192	51 937	15,7
Съгласно Директивата за местообитанията					
Одобрено с Решение на МС	231	3 391 225	3 330 115	61 110	30,0
от които: обявени със Заповед на Министъра на околната среда и водите	-	-	-	-	-
Общо съгласно двете директиви					

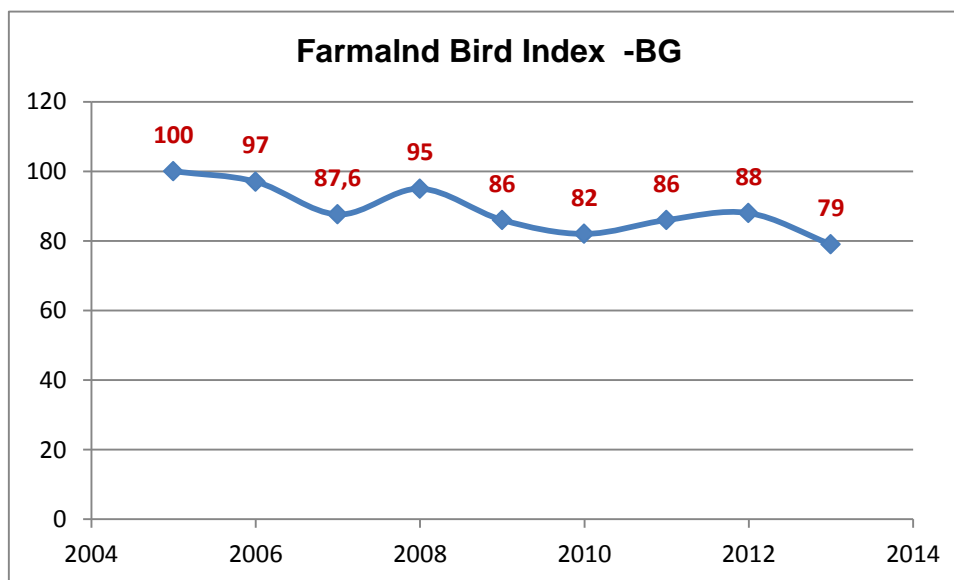
⁴² http://www.eea.europa.eu/soer/countries/bg/soertopic_view?topic=biodiversity

	Брой	Площ [HA]			Дял на ЗАЩИТЕНИТЕ ЗОНИ В ОБЩАТА ТЕРИТОРИЯ НА СТРАНАТА (%)
		Общо	ТЕРИТОРИЯ	АКВАТОРИЯ	
Одобрено с Решение на МС	336	3 905 989	3 808 430	97 559	34,3
от които: обявени със Заповед на Министъра на околната среда и водите	114	1 781 026	1 729 192	51 937	15,7

Източник: Република България - НСИ, Статистически годишник, 2013 г.

България има една от най-разнообразните пещерни фауни в Европа, с 33 вида прилепи. За първи път през 2007 г. са публикувани прогнози за тенденциите за **38 общи видове птици**, заедно с индекс на птиците в селскостопански местообитания - важен показател за устойчивост на управлението на земеделските земи. От 38 вида наблюдавани през периода 2005-2007 г. общо **17 са класифицирани като птици от селскостопански земи (ПСЗ)**. За първите осем години от съществуването си **индексът ПСЗ намалява, както е показано на фигурата по-долу**, сочейки риск от намаляване на птиците в земеделските райони и загуба на биологично разнообразие.

Индекс на птиците от селскостопанските земи (17 вида), (%)

Източник: Птиците в България - www.bspb.org/monitoring

Във връзка трансграничния регион, обхванат от Програмата, е важно да се подчертае колко разнородна е **Област Бургас**: от север на юг се редуват части от Стара планина и задбалкански котловини (Карнобатската котловина), Бургаската низина, низината на средна Тунджа, хълмистата и нископланинска област Странджа-Сакар и ниски планини. Източна Стара планина е разделена от надлъжните корита на реките Камчия и Хаджийска. В южната част на областта се намират ниските погранични планини - Странджа, Дервентското плато и Сакар. В този район е едно от най-богатите на биологични видове места. Поради изключително разнообразните климатични,

геоложки, топографски и хидро-геоложки условия в нейната територия живеят 64 вида бозайници, 298 вида птици, 18 вида влечуги, 9 вида земноводни, 190 вида черноморски и сладководни риби, около 2 500 вида насекоми и други безгръбначни, над 3 000 висши и 5 000 низши вида растения и гъби.

Най-големият **природен парк** в България - **Странджа** - се намира в Област Бургас и в неговите граници попадат 5 резервата: Биосферният резерват „Узунбуджак“ - от Клас I съгласно Международния съюз за защита на природата (МСЗП) и резерватите „Витаново“, „Средока“, „Тисовица“ и „Силкосия“, които са категоризирани в Клас I (МСЗП); 43 защитени местности и 38 природни забележителности, както и 4 защитени територии от местно и международно значение.

Област Ямбол **е относително бедна на природни ресурси и ценни биологични видове**. На нейна територия има 3 резервата и 6 защитени местности, както и две забележителности. По течението на р. Тунджа са запазени гъсти крайбрежни гори. За да бъдат запазени природните дадености в тези гори местностите „Горна Топчия“, „Долна Топчия“ и „Балабана“ са обявени за резервати. Сред по-важните представители на фауната, които постоянно или временно обитават територията или има пряко или косвено значение за лова, са: еленът-лопатар, сърната и глиганът.

В северната и централната част на **Област Хасково** се намира Горнотракийската низина, която се характеризира с широки крайречни низини и високо ниво на подземните води, което улеснява интензивното използване на земеделските земи. Голяма част от областта в южно направление е заета от ниски склонове на Източните Родопи и западните склонове на Сакар планина. Големи части от тези планински площи се покрити с бедни скелетни почви и са обезлесени. Сформирани върху нестабилни вулканични скали тези земи се характеризират със засилени процеси на ерозия.

В рамките на Област Хасково има общо 47 защитени територии с площ от 5 254,39 ha, в т.ч. 28 забележителности и защитени вековни и редки дървета, 18 защитени места и един поддържан резерват - „Борака“. Поддържаният резерват „Борака“ съхранява и опазва природните фондове от черен бор в Източните Родопи. По-важните защитени местности са:

- Защитена местност „Злато поле“ (Клас IV/V по МСЗН)
- Защитена местност „Черната скала“ (Клас IV/V по МСЗН)
- Защитена местност „Дефилето“ (Клас IV/V по МСЗН)

Тези защитени местности опазват различни местообитания и екосистеми. Защитена местност „Злато поле“ е най-голямата естествена влажна зона по течението на р. Марица. Защитена местност „Дефилето“ край гр. Харманли е обявена за защитена местност с цел опазване на прекрасния пейзаж.

По **крайбрежието на Черно море** има множество защитени местности, сред които са влажни зони от местно и международно значение за опазване на биологичното разнообразие. Те включват:

- Резерват „Ропотамо“ (Клас I по МСЗН)
- Поддържан резерват „Атанасовско езеро“ (Клас IV по МСЗН)
- Защитена местност „Поморийско езеро“ (Клас IV/V по МСЗН)
- Поддържан резерват „Водните лилии“ (Клас IV по МСЗН)
- Защитена местност „Пода“ (Клас IV/V по МСЗН)

- Природна забележителност „Алепу“ (Клас III по МСЗН)

В Турция:

Генетичното разнообразие в Турция е важно, особено с генетичните ресурси при растенията, тъй като страната се намира в пресечната точка на Средиземноморския и Близкоизточния генетичен център. Тези два региона имат възлово значение на появата на зърнените култури и културите в градинарството.

Обявени са редица защитени територии като национални паркове, природни паркове, Рамсарски места и др. и през последните няколко години броят им се увеличава. В Турция за защитени са обявени 41 национални парка (898 044 ha), 31 природни територии (46 575 ha), 34 природни парка (79 299 ha), 103 паметника на природата (5 541 ha), 14 територии (1 211 254 ha), 81 територии за защита на дивеч (1 201 285 ha) и 13 Рамсарски места (203 762 ha). От 2000 г. насам делът на защитените територии с различен статут в общата площ на страната се е увеличил от 4% до около 6%.

Във **Вилает Къркларели** има две защитени територии: резерватът Кастура Кьорфезь, където от интерес е популацията от черен бор и резерватът на ез. Сака.

По брега на Черно море преминава Виа Понтика/Северна Анатолия, който пресича и територията на Вилает Къркларели.

Националният парк ез. Гала се намира на територията на **Вилает Едирне**. Той се явява влажна зона (Клас I по МСЗН) и заема площ от 2 369 ha. В парка живеят 111 вида птици, много от които са изключително редки и застрашени. В ез. Гала в устието на р. Марица има 6 растителни формации. В района има 5 горски природни резервата, както и други 5 влажни зони със същия статут (Клас I по МСЗН).

В допълнение към ез. Гала мястото, където се намират и езерата Гьолбала и Егрибюк е около 1 500 ha и е обявено за влажна зона - природен обект от Клас I (Решение № 4218 от 25.09.1997 г. на Съвета за опазване на културните и природните ресурси на Едирне към Министерството на културата).

Местата, отговарящи на определението за „влажна зона“ в региона, са: устието на р. Марица, заливът Сарос и поречието на р.Ергене.

Сценарий с нулева опция:

За страната на **България** на ОП Прогнозата 2020 показва как „районът, обхванат от защитени територии, ще се увеличи поетапно от 2008 до 2018 г. до около 7% от площта на страната, най-вече за сметка на категориите природни паметници и защитени обекти. Има намерения и за приемане на 48 нови планове за управление на защитените територии, а актуализациите на 30 плана в момента се изпълняват.“⁴³

За страната на **Турция** на ОП за ТГС е важно да се отбележи, че по отношение на генетичното разнообразие на растенията в Турция през 1998 г. е приет Национален план за о на растенията. С плана са въведени правни, институционални и финансови изисквания за опазване на място на видовете, които са важни за земеделието, прехраната, икономиката и културата (www.bcs.gov.tr). Обаче поради пропуски в законодателството и недостатъчна инфраструктура **не е разработена ефикасна**

⁴³ Вж. http://www.eea.europa.eu/soer/countries/bg/soertopic_view?topic=biodiversity

система за опазване на място на земеделското генетично разнообразие. Необходимо е укрепване на инфраструктурата за опазване на други места. Въпреки богатите си генетични ресурси от земеделски култури и от лековити и ароматни билки, които имат много важен стопански потенциал, Турция почти не може да използва съществуващия си потенциал за подобряване, обработка и производство поради недостиг на финансови ресурси и пропуски в програмата за опазване. Друг аспект на това е отсъствието на правни и институционални механизми, с които да се ре-експортират в Турция ползите, които други страни извличат от нейните генетични ресурси.⁴⁴

5.3 Води

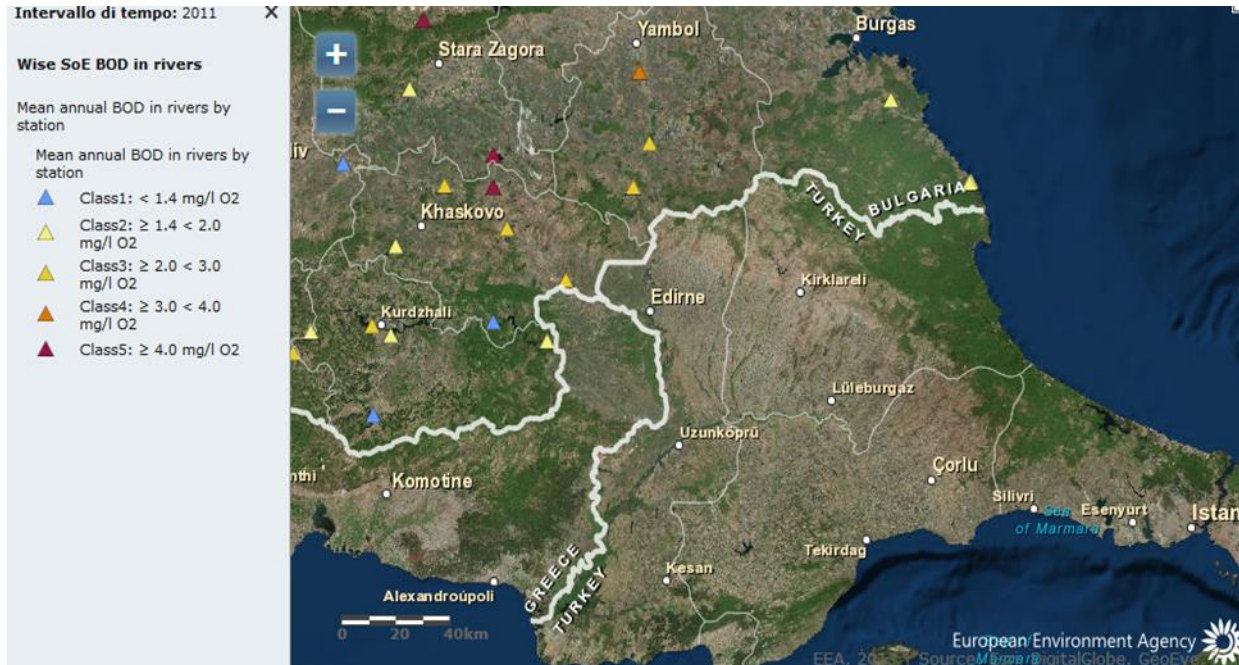
Реките, чиито води са общи за Република България и Република Турция, са обект на разглеждане в рамките на ОП за ТГС между двете страни и те са: реките **Марица, Тунджа и Арда**. Основните замърсители на повърхностните води са битово-фекалните води от градските канализационни системи на големите населени места и промишлените отпадъчни води, зауствани непречистени в реките.

Басейнът на Черно море също е обща площ за управление на водите по Програмата, но това ще бъде разгледано при една по-широка оценка и управлението на района на басейна.

Важно е да се разгледа също състоянието на повърхностните води в трансграничния регион и картата по-долу показва средните стойности на годишните концентрации на БПК (биохимични потребности от кислород), измерени от станциите за наблюдение на речните води Eionet от 1992 до 2011 г. Всички данни са средногодишни стойности (данни липсват за турската страна на географския обхват на Програмата за ТГС). Целта на картата е да представи обща картина на годишните концентрации на БПК в реките. БПК (биологичните или биохимични потребности от кислород) е свързано с количеството органични вещества, които са налице във водата и поглъщат кислород в процеса на разлагането си от микроорганизми. Големите количества органични вещества (микроби и разлагащи се органични отпадъци) във водата са потенциален риск за водните екосистеми и човешкото здраве. Намалването на количеството кислород във водата поради разлагане на органични вещества може да застраши живота във водите чрез задушаване и да наруши екологичното равновесие във водите. То може също да замърси води, използвани за пиене и къпане. Високите равнища на БПК могат да свидетелстват за такова замърсяване.

⁴⁴ Вж. http://www.eea.europa.eu/soer/countries/bg/soertopic_view?topic=biodiversity

Събиране на данни за БПК във формат WISE SoE за реките от трансграничния регион България-Сърбия 2011 г.

Източник: Европейска агенция по околната среда⁴⁵

Важно е да се отбележи, че основната причина за замърсяването на водите е отсъствието на канализационни системи в повечето малки общини. При подземните води замърсяването е от фосфати и нитрати. В Областите Хасково и Ямбол близо 70% от населението живее в места с обществени ВиК системи, което е близо до средната стойност за страната, докато в Област Бургас почти цялото население живее в места с обществени ВиК системи (Вж. Профили на регионите, 2014 г.: онлайн) .

В турските вилаети Едирне и Къркларели 100% от населението ползва водоснабдителни мрежи (2010 г.). Процентът от населението, обслужван от пречиствателни станции за питейна вода, е 41% в Едирне и 24% в Къркларели. Това е отразено и в реалните инвестиции във водоснабдителни съоръжения, при което вилает Къркларели има доста по-високи разходи (над 210 000 TL) от вилает Одрин (около 6 000 TL) (вж. Турски статистически институт, 2010 г.).

Други въпроси със връзки с достъпа до публични ВиК услуги, като в таблицата по-долу е показан процентът от населението на географския район на ТГС, който може да се ползва от тези услуги. От двете страни на границата се наблюдава доста сходна картина с изключение на пречистването на водите, което е по-добре застъпено от турска страна.

⁴⁵ Вж. <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/explore-interactive-maps/wise-soe-bod-in-rivers>

Процент от населението на географския район на Програмата за ТГС, което ползва ВиК услуги

Област/Вилает	Население, обхванато от		
	Водоснабдителни мрежи (%)	Канализационни системи (%)	ПСОВ (%)
България			
Бургас	99,6	68,6	52,7
Ямбол	100	63,8	0,0
Хасково	99,3	69,0	0,0
В Турция:			
Къркларели	91	85	0
Едирне	93	85	0

Източник: ЕО България/Турция 2007/2013 г.

България

Управлението на водите в Република България се извършва на национално ниво и ниво басейни. В следните райони се извършва управление на водите на ниво басейни:

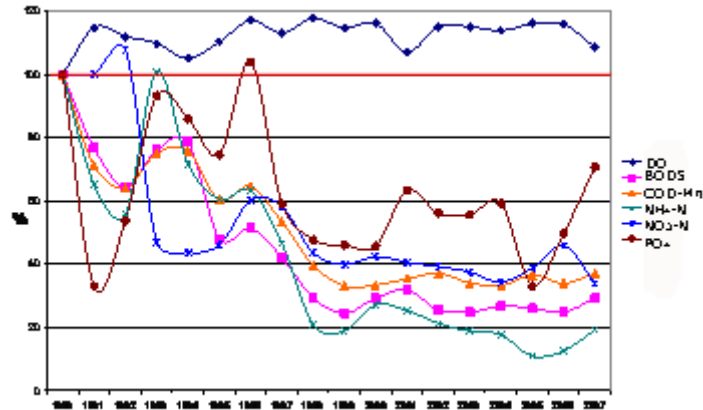
- Дунавски район с център Плевен;
- Черноморски район с център Варна;
- Източноромански район с център Пловдив; и
- Западноромански район с център Благоевград.

Индикативните дейности по ДП за ТГС имат потенциал да засегнат повърхностните водни обекти на една от басейновите дирекции, а именно:

- **Черноморски район** с център Варна (която отговаря за Областите Бургас, Ямбол и Хасково).

Повърхностните води са в добро състояние. Реките са замърсени в участъци около големите населени места особено в тези без пречиствателни станции за отпадъчни води. Преходът към пазарна икономика и спадът в промишленото производство и земеделието доведе до намаляване на замърсителите, зауствани във водите, в т. ч. намаляване на натоварванията от хранителни вещества (азот и фосфор). Вследствие на това близо 75 % от теченията на реките в страната отговарят на стандартите за добро качество. Подобряването в качеството на водата започва през 1998 г. - между 1998 и 2007 г. има ясна тенденция към устойчивост и леко подобрене по всички показатели за качество на водите.

**Промяна в концентрацията на основните показатели:
NH4-N, NO3-N, DO, ХПК-Мп, БПК5, PO4 (1990 = 100%) за периода 1990-2007 г.**

Източник: Околната среда на Европа – състояние и прогноза 2010 г.:⁴⁶

При все това е важно да се отбележи във връзка с качеството на водата, че в конкретните области, в които ще се изпълнява Програмата, има редица участъци на реки в **унищожено екологично състояние**. Яз. „Огоста“ в обл. **Монтана** и долината на р. Огоста са замърсени с тежки метали, основно арсен и олово.

Подземни води

Оценката на качеството на подземните води за 2007 г. е извършена в съответствие с европейската Рамкова директива за водите по подземни водни обекти (ПВО) и по райони на Басейнови дирекции.

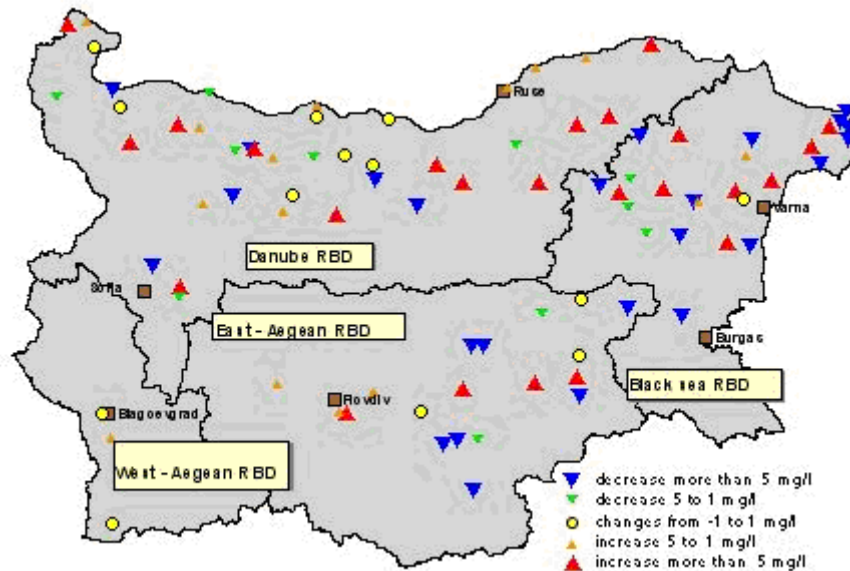
Състоянието на подземните води е оценено като средни стойности на съдържанието на нитрати за цялата страна за четиригодишен период, отговарящи на различните видове точки за наблюдение на подземните води. **Нитратите са основният замърсител на подземните води в страната**. Подземните води са класифицирани по съдържание на нитрати в четири класа качество според средните концентрации на нитрати в тях

Резултатите от анализите на тенденциите по видове станции за наблюдение показват преобладаване на тенденцията към намаляване във водите тип 0 - подпочвени (плитки) подземни води; при тип 1 - дълбоки подпочвени води - бавно вземат връх тенденциите към повишение, а тенденции към намаляване се откриват най-вече при каптираните подземни води. Тенденции към нарастване преобладават при Тип 3 - карстови подземни води (в т.ч. карстови извори) с 64,71%⁴⁷.

⁴⁶ Вж. <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/waterbase-rivers-6>

⁴⁷ Вж. ЕАОС, България - състояние и изгледи, 2010 г., Сладки води (http://www.eea.europa.eu/soer/countries/bg/soertopic_view?topic=freshwater)

Видовете тенденции между предишни и настоящ период на наблюдение на нитратите през 2013 г. са определени спрямо периодите 2000-2003 г. и 2004-2007 г.

Източник: Околната среда на Европа – състояние и прогноза 2010 г.⁴⁸

Като цяло може да се отбележи, че поради географското положение, особената циркулация на атмосферата и структурата на ландшафта **водният баланс в България е неблагоприятен**. Като обем водни ресурси на глава от населението България е на последно място на Балканския полуостров. България е изправена и пред сериозни предизвикателства най-вече защото попада в сухата област по отношение на глобалното изменение на климата, водните ресурси са разпределени неравномерно по територията ѝ, системите за водоснабдяване са силно амортизирани, а системите за канализация са недостатъчни. Дългосрочни приоритети са намаляването на отрицателните въздействия от повишението на температурата на въздуха и намаляването на валежите. Изграждането на канализация и пречиствателни станции за отпадъчни води изостава от това на водоснабдителни системи и много водни екосистеми в България продължават да бъдат в риск.

Водоснабдяването се извършва от комунални дружества или чрез самостоятелно снабдяване. Основни **ползватели на вода са**: земеделието, промишлеността и битовият сектор (домакинства и услуги).

Равнището на потребление на вода в страната се определя най-вече от **ползването на вода в производството на енергия**, за което са необходими значителни обеми вода за охлаждане.

След използването водата се отвежда в обществената канализационна мрежа и във водните обекти. Разграничават се две категории - отпадъчни води и води от процеси на охлаждане. Отпадъчните води, зауствани във водни обекти, идват от обществената канализационна мрежа (в т.ч. от неорганизиран източници), от стопански единици и от бита.

Пречистването на отпадъчните води се прави по места или в градски пречиствателни станции за отпадъчни води. Оценките за населението, което ползва

⁴⁸ Вж. <http://www.eea.government.bg/eng>

услуги по отвеждане и пречистване на води, се основават на информация от ВиК операторите и общините с организирано отвеждане на води в градски пречиствателни станции за отпадъчни води (ГПСОВ). Възможно е делът на това население да е надценен поради наличието на селища с частично изградена канализационна мрежа. Населението, чиито води се извозват с цистерни до канализационната система или ГПСОВ, не е включено.

Водовземане, водоползване, отпадъчни води (млн. м³/год.)

	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.
Брутен добив на сладки води	6 425	6 121	5 960	6 385	5 715
Водоползване - общо	5 168	4 911	4 821	5 178	4 559
Земеделие, ловно и горско стопанство (в т.ч. риболов)	291	326	309	348	296
от които: За напояване	272	296	283	322	262
За промишлени нужди	4 530	4 245	4 180	4 497	3 927
от които: За охлаждане при производството на енергия	3 848	3 624	3 560	3 795	3 284
Други дейности (услуги)	76	68	68	66	66
Битови потребители	271	271	264	266	271
Отпадъчни води, зауствани във водни обекти - общо	793	757	811	791	787
Вода за охлаждане, зауствана във водни обекти	3 550	3 308	3 241	3 560	3 055

Източник: НСИ, Статистически годишник, 2014 г., РБ, София, 2014 г.

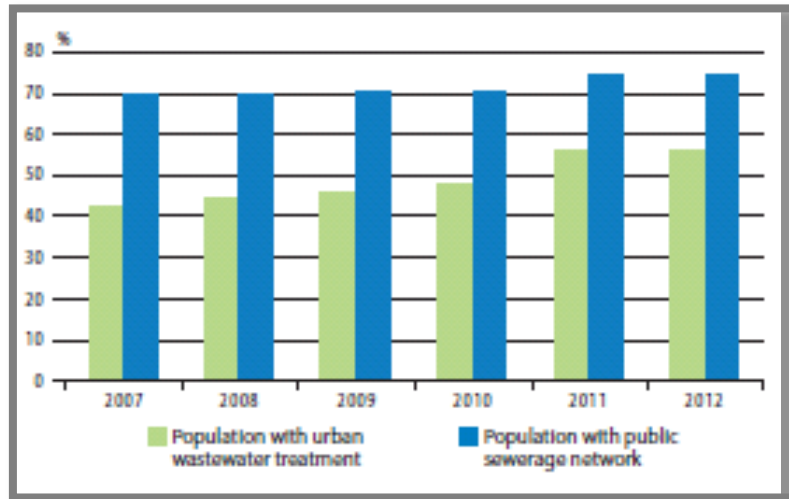
Водоснабдителната система е добре развита в България и осигурява свързаност за 98,8% от населението на страната. Обаче поради лошото състояние на водоснабдителната мрежа в България се наблюдава висок процент загуби при разпределението на вода, който достига средно 59,5%.

Пограничният регион е в много по-благоприятно положение по отношение на ресурси и инфраструктура за водоснабдяване по сравнение с много други райони и местности в двете страни. Обаче остарялото оборудване, най-вече от азбестови тръби, води не само до проблеми за здравето и хигиената, но също и до неефективна работа (загуби на вода, честа нужда от ремонти и др.) Имайки предвид планираните дейности, напр. в рамките на оперативните програми, положението трябва да се подобри през следващите години.

Що се отнася да **канализационната система** в България само 69,2% от населението е свързано с мрежата. Свързаността с канализационна система е по-добра в градовете, където 70,5% от населението е свързано с канализационна система, докато в селата процентът едва достига 2,1%. Само 39,9% от цялото население на България е свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води.

Само основните населени места (по-големите общини) от трансграничния регион имат канализационни системи. Повечето от отпадъчните води, образуващи се в региона, изтичат направо в реките, което причинява вреди и сериозни екологични проблеми. Тъй като този въпрос е тясно свързан с подобряването на качеството на водите, през следващите години трябва да се очаква значително подобрение.

Основни показатели, свързани с населението и водните услуги (%)

Източник: НСИ, Статистически годишник, 2014 г., РБ, София, 2014 г.

В Турция:

В Турция ефикасното използване на природните ресурси и опазването им стават наложителни поради нарастващия брой на населението, бързата урбанизация и индустриализация. Турция не е богата на водни ресурси, а **водните ѝ ресурси не са равномерно разпределени из страната**. Има 25 речни басейна, но само на 4 от тях се падат 37 процента от годишните валежи и това означава, че наличието на водни ресурси не може да отговори на търсенето в точното време и място. Турция не може да контролира водните си ресурси поради топографските си особености. Освен това в геоложко отношение Турция е много млада и реките ѝ текат нестабилно. Водите не могат да се използват без определена подготовка поради стръмните средни склонове на басейните. Турция следва да взема предпазни мерки за да не бъде проблемна страна по отношение на водите. Качеството и потенциалът на водите са от възлово значение за Турция. За точното управление на водните ресурси качеството и количеството на водите следва да се измерват едновременно.

Поради климатичните условия в Турция съотношението валежи/дебит, което търпи сезонни промени, показва също сериозни разлики през отделните години и природното снабдяване с вода спада до най-ниски стойности, когато търсенето е най-голямо. Водните ресурси на страната са твърде чувствителни на суши, а такива се случват на всеки петнадесет години. В допълнение към нередовния режим на водите, наводненията са заплаха за живота в природата и създават големи опасности. Поради това периодичните суши налагат изграждане на язовири за регулиране на водите за срок от една година или по-дълго.

Основните причини за спадането на качеството на водите в Турция са: прекомерното ползване на природни ресурси поради бързата урбанизация и индустриализация, битовите, промишлените и земеделските дейности.

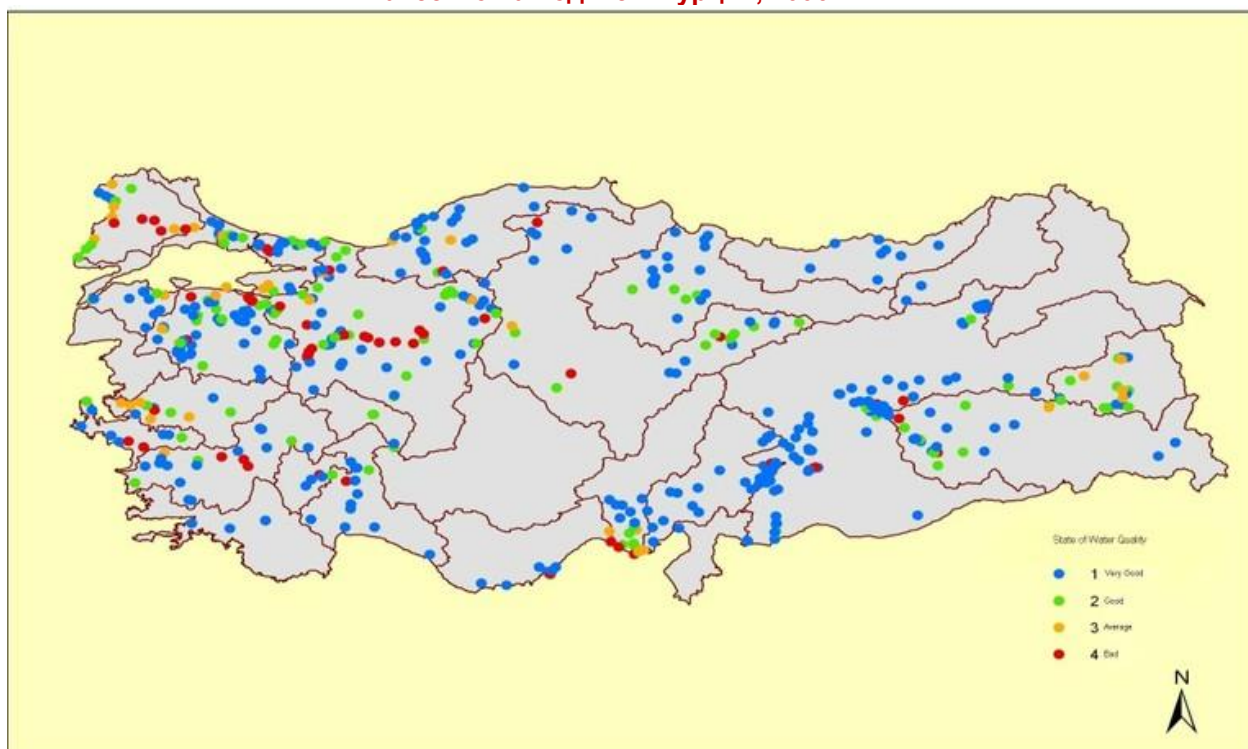
В Турция езерата и язовирите са важни за снабдяването с вода на промишлеността, земеделието и с питейна вода. Битовите и промишлени отпадъчни води и торовете и пестицидите влияят отрицателно на качеството на водата в езерата, като влошават баланса азот/фосфор спрямо нормалните стандарти.

Реките са важни за снабдяването с питейна вода, за напояването и рибарството. Най-важният фактор за замърсяването на реките в Турция е изхвърлянето на битови, промишлени и селскостопански отпадъчни води в реките. В Турция все още има много силно замърсени и зле изглеждащи реки. Друга причина за замърсяването на реките е ерозията. В резултат от ерозията на почвите заедно с твърдите частици от земеделските земи към повърхностните води се пренася и фосфор, което води до еутрофикация. Нарастването на броя на населението, урбанизацията, промишлените дейности, използването на пестициди и прекомерната употреба на торове са другите фактори, които бързо увеличават замърсяването на реките.

Ако в идните години екологичните проблеми и замърсяването на повърхностните води се увеличат, количеството и качеството на подземните води ще играе важна роля. Причините за замърсяването на подземните води са битовите и промишлените отпадъци, свързани със земеделието.

Използвани са измерени в хода на изследване през 2006 г. резултати, предоставени от Главната дирекция на държавните хидротехнически работи, и с помощта на тези данни е подготвена карта на качеството на водите в Турция, както е показано на Фигурата по-долу. Измерените резултати от концентрациите на тежки метали във водите от 2006 г. са по-ниски от резултатите от измерванията на концентрациите на органични вещества във водите през същата година.

Качество на водите в Турция, 2006 г.

Източник: Европейска агенция по околната среда⁴⁹

Колкото до **качеството на водата** в областите, в които ще се изпълнява Програмата за ТГС, по данни на турската страна замърсяването на реките с тежки метали е установено, както следва:

⁴⁹ Вж. http://www.eea.europa.eu/soer/countries/bg/soertopic_view?topic=freshwater

- ✓ В хода на анализите на **р. Марица** в точката на влизането ѝ на турска територия е установено, че като съдържание на нитрити, амоняк, желязо, мед, хром, кобалт, никел и олово реката показва различни равнища на замърсяване от Клас II, III и IV в различни дни. Р. Марица поема известно замърсяване и в турския си участък, но след като реките Тунджа и Арда се вляят в нея, дебитът ѝ се увеличава и се наблюдава спад.
- ✓ В хода на анализите на **р. Тунджа** в точката на влизането ѝ на турска територия е установено, че като съдържание на нитрити, мед, хром, кобалт, никел и олово реката е със замърсяване от Клас II и III.
- ✓ В хода на анализите на **р. Арда** в точката на влизането ѝ на турска територия е установено, че тя отговаря на изискванията за Клас I; обаче като съдържание на нитрити, кобалт, никел и олово реката отговаря на изискванията за Клас II и III.

Водоснабдяване, канализация и пречистване на водите

Най-накрая е важно да се разгледа състоянието на водоползването от населението, живеещо в географския обхват на ОП за ТГС. Фигурите по-долу показват тенденциите в ползването и достъпа до вода на местното население и са свидетелство за нарастващото водоползване през последните години, както и за намаляване на водите, зауствани във водните обекти, свързано с нарастването на броя хора, които имат достъп до пречиствателни станции за отпадъчни води (особено за вилает Одрин).

	ЕДИРНЕ				КЪРКЛАРЕЛИ			
	2006 г.	2008 г.	2010 г.	2012 г.	2006 г.	2008 г.	2010 г.	2012 г.
Водоползване ⁵⁰	10 141	10 333	11 077	12 177	9 031	8 959	9 850	10 063
Водоснабдяване и водоползване ⁵¹	18 433	16 583	18 269	21 907	28 140	24 410	17 833	18 416
Вода от общественото водоснабдяване, използвана в бита ⁵²	7 118	7 743	8 367	9 332	7 472	7 531	8 332	8 517
Вода за охлаждане, зауствана във водни обекти ⁵³	12 656	14 046	13 372	15 631	11 132	10 704	11 471	9 962
Население, свързано с обществено водоснабдяване, канализация и	293 487; 261 923; 1 864	293 443; 270 576 2 164	290 772; 267 105 3 243	304 724; 286 369; 8 575	259 716; 233 509; 514	259 511; 248 916; 1 029	264 713; 249 826; 983	275 385; 268 424; 696

⁵⁰ Единица (1000 м3/годишно), включени са само води, които се подават по обществен водопровод

⁵¹ Единица (1000 м3/годишно), включени са само води, които се разпределят по обществен водопровод

⁵² Единица (1000 м3/годишно)

⁵³ Единица (1000 м3/годишно), включени са само отпадъчни води, които се отвеждат в околната среда по общинска канализация

	ЕДИРНЕ				КЪРКЛАРЕЛИ			
	2006 г.	2008 г.	2010 г.	2012 г.	2006 г.	2008 г.	2010 г.	2012 г.
пречиствателни станции ⁵⁴								

Източник: Български трансграничен диалог, Развитие на Регионален център за данни за ТГС

Сценарий с нулева опция:

По отношение на **българската** страна региона на ОП за ТГС е важно да се отбележи, че поради географското положение, особената циркулация на атмосферата и структурата на ландшафта водният баланс в страната е неблагоприятен. Като обем водни ресурси на глава от населението България е на последно място на Балканския полуостров. България е изправена и пред сериозни предизвикателства най-вече защото попада в сухата област по отношение на глобалното изменение на климата, водните ресурси са разпределени неравномерно по територията ѝ, системите за водоснабдяване са силно амортизирани, а системите за канализация са недостатъчни. Дългосрочни приоритети са намаляването на отрицателните въздействия от повишението на температурата на въздуха и намаляването на валежите. Изграждането на канализация и пречиствателни станции за отпадъчни води изостава от това на водоснабдителни системи и много водни екосистеми в България продължават да бъдат в риск.⁵⁵

За **турската** страна от ТГС е важно да се отбележи, че през последните години ЕС подпомогна проект за **прилагане на 3 директиви на ЕС по водите**, които са РДВ, Директивата за пречистване на градските отпадъчни води и Директивата за опасните вещества в Турция. Основните резултати от проекта са анализите на законите, директивите, основите и подготовката на планове за прилагане в светлината на тези директиви на ЕС. Освен това 14 директиви по качеството на водите са хармонизирани и има проучване за хармонизация на останалите. И накрая, опирайки се на населението през 2007 г., което е 70,6 млн., количеството вода на глава от населението годишно е 1 586 м³. Страните, които се смятат за богати на водни ресурси, разполагат с по 8-10 хил. м³ на глава от населението годишно. Наличните води в Турция на глава от населението са около 1/5 от тези в богатите на вода страни. По експертни оценки през 2023 г. количеството налична вода вероятно ще бъде по-малко от 1 000 м³/човек/год⁵⁶.

5.4 Почви

Текущо състояние на земеползването, земното покритие и биологичното земеделие

От 111 хиляди хектара в **България** през 2012 г.:

- 32,2% са заети с култури, а 16,8% са затревени площи,
- 42,5% са гори,
- 1,01% са води и влажни места, и

⁵⁴ Население (свързано с обществено водоснабдяване, канализация и пречиствателни станции)

⁵⁵ Вж. http://www.eea.europa.eu/soer/countries/bg/soertopic_view?topic=freshwater

⁵⁶ Вж. http://www.eea.europa.eu/soer/countries/bg/soertopic_view?topic=freshwater

- 2,3% са изкуствени земи

Обзор на земното покритие (стойности в %)

ЗЕМНО ПОКРИТИЕ	Общо	Изкуствена земя	Обработваема земя	Гори	Храсти	Затревени площи	Оголен и земи	Води	Влажни зони
България	100	2,3	32,2	42,5	4	16,8	1.1	1	0,1

Източник: Евростат, 2012 г.

Според Националния доклад за състоянието и опазването на околната среда в Република България през периода 2007-2012 г. земеползването в България е било променливо.⁵⁷ През 2012 г. използваните земеделски земи (ИЗЗ) са 46,2% от цялата страна и, по сравнение с 2011 г., те се увеличават с 0,7%.⁵⁸ Необработваните земи заемат 3,2% от страната, намалявайки с 10,1% по сравнение с предходната година.⁵⁹ През 2012 г. площта на земята със селскостопанско предназначение (ЗССП) е 5 481 222 ha, което е около 50% от територията на страната. Обработваемата земя нараства с 2,1% по сравнение с 2011 г. и заема 3 294 685 ha, което съставлява 64,3% от ИЗЗ (фигурата по-долу).

Използване на земеделските земи:

Източник: МЗХ; Доклад за селското стопанство, 2012 г.

През 2013 г. селскостопанската земя в Турция заема 38 428 хил. хектара, половината от която са постоянни ливади и пасища, както е показано в таблицата по-долу.

⁵⁷ ИЗЗ включва орната земя, трайните насаждения, постоянно затревените площи и площите на оранжерии и семейни градини.

⁵⁸ Необработваеми земи: земи, които не са включени в ротация през годината и не се използват за земеделско производство повече от две години.

⁵⁹ ЗССП - включва орната земя, трайните насаждения, постоянно затревените площи за земеделско ползване (в т.ч. планински пасища и затревени площи с нисък производствен потенциал), семейните градини и земеделските площи, които не са обработвани повече от три години

Обзор на покритието от с земеделска земя (стойности в хиляди хектара)

	Toplam tarım alanı Общо използвана земеделска земя	Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alanı Площ на зърнените и други култури		Sebze bahçeleri alanı Площ на зеленчуковите градини	Süs bitkileri alanı Площи с декоративни растения	Meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanı Площи за плодове, култури за получаване на напитки и подправки	Çayır ve mera arazisi Земи заети с постоянни ливади и пасища
		Ekilen alan Засети площи	Nadas Незасети площи				
2001 г.	40 967	17 917	4 914	909	-	2 610	14 617
2002 г.	41 196	17 935	5 040	930	-	2 674	14 617
2003 г.	40 644	17 408	4 991	911	-	2 717	14 617
2004 г.	41 210	17 962	4 956	895	-	2 780	14 617
2005 г.	41 223	18 005	4 876	894	-	2 831	14 617
2006 г.	40 493	17 440	4 691	850	-	2 895	14 617
2007г.	39 505	16 945	4 219	815	-	2 909	14 617
2008 г.	39 122	16 460	4 259	836	-	2 950	14 617
2009 г.	38 911	16 217	4 323	811	-	2 943	14 617
2010 г.	39 012	16 333	4 249	802	-	3 011	14 617
2011 г.	38 231	15 692	4 017	810	4	3 091	14 617
2012 г.	38 399	15 463	4 286	827	5	3 201	14 617
2013 ^(*)	38 428	15 618	4 148	808	5	3 232	14 617
Kaynak: Çayır ve mera arazisi için 2001 Genel Tarım Sayımı, diğerleri için Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı				Източник: За земите заети с постоянни ливади и пасища, 2001 г., Общи преброявания в земеделието, за останалите - Министерството на храните, земеделието и добитъка			
Not. Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.				Бележка. Числата може да се различават поради закръгляване.			
Avrupa Birliğinin faaliyetlere göre Ürünlerin İstatistikî Sınıflamasına (CPA 2002) göre gruplandırılmıştır.				Данните са групирани съгласно Статистическата класификация на продуктите по видове дейност в Европейската икономическа общност (CPA 2002 г.)			
(*) Bilgiler geçicidir.				(*) Данните не са окончателни			
Bin Hektar				Хиляди хектара			

В Турция биологичното отглеждане на култури нараства от 203 811 хектара през 2005 г. на 769 014 хектара през 2013 г.

Обзор на биологичното отглеждане на култури 2002-2013 г.

	Ürün sayısı	Çiftçi sayısı		Alan - Площ ⁽¹⁾		Üretim - Производство	
	Брой култури (Adet - броя)	Брой ферми		(Hektar - хектари)	(%)	(Ton - тонове)	(%)
		(Adet - броя)	(%)				
2002 г.	150	12 248	-	89 827	-	310 125	-
2003 г.	179	14 798	19,1	113 621	26,5	323 981	4,5
2004 г.	174	12 751	- 13,8	209 573	84,4	377 616	16,6
2005 г.	205	14 401	12,9	203 811	- 2,7	421 934	11,7
2006 г.	203	14 256	- 1,0	192 789	- 5,4	458 095	8,6
2007г.	201	16 276	14,2	174 283	- 9,6	568 128	24,0
2008 г.	247	14 926	- 8,3	166 883	- 4,2	530 224	- 6,7

2009 г.	212	35 565	138,3	501 641	200,6	983 715	85,5
2010 г.	216	42 097	18,4	510 033	1,7	1 343 737	36,6
2011 г.	225	42 460	0,9	614 618	20,5	1 659 543	23,5
2012 г.	204	54 635	28,7	702 909	14,4	1 750 127	5,5
2013	213	60 797	11,3	769 014	9,4	1 620 466	- 7,4
Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı				Източник: Министерство на земеделието, храните и добитъка			
(1) Doğal toplama alanları dahildir.				(1) Площите с естествен добив са включени.			

По-конкретно, за двата допустими региона на Програмата (Едирне и Къркларели) таблицата по-долу показва намаляването на общата обработваема земя при последните 4 години. Данни за биологичното отглеждане на култури на равнище регион липсват.

Година	Код на региона	Наименование на региона	Биологично производство на култури (с включен преходен период): Производствена площ (хектари)	Земеползване: Обща обработваема земя (хектари)
2010 г.	TR212	Едирне	*	358207
2011 г.	TR212	Едирне	*	324606
2012 г.	TR212	Едирне	*	297761
2013	TR212	Едирне	*	286228
2010 г.	TR213	Къркларели	94	230587
2011 г.	TR213	Къркларели	*	223081
2012 г.	TR213	Къркларели	*	189300
2013	TR213	Къркларели	*	209515

Секторът Горско стопанство в Турция може да разчита на над 21 млн. хектара гори, 52% от които са продуктивни (по данни от 2010 г.) В таблицата по-долу е показано разпределението на горските земи по години.

1.1 Orman alanları dağılımı, 1973, 1999, 2005, 2009, 2010

Distribution of forest land, 1973, 1999, 2005, 2009, 2010

Orman formu - Forest form	Toplam - Total		Normal - Productive		Bozuk - Degraded	
	Hektar - Hectare	%	Hektar - Hectare	%	Hektar - Hectare	%
1973	20 199 296	100	8 856 457	44	11 342 839	56
Koru ormanı - High forest	10 934 607	54	6 176 899	31	4 757 708	23
Baltalık ormanı - Coppice forest	9 264 689	46	2 679 558	13	6 585 131	33
1999	20 763 248	100	10 027 568	49	10 735 680	51
Koru ormanı - High forest	14 418 340	69	8 237 753	40	6 180 587	29
Baltalık ormanı - Coppice forest	6 344 908	31	1 789 815	9	4 555 093	22
2005	21 188 747	100	10 621 221	50	10 567 526	50
Koru ormanı - High forest	15 439 595	73	8 940 215	42	6 499 380	31
Baltalık ormanı - Coppice forest	5 749 152	27	1 681 006	8	4 068 146	19
2009	21 389 783	100	10 972 509	51	10 417 274	49
Koru ormanı - High forest	16 305 210	76	9 494 322	44	6 810 888	32
Baltalık ormanı - Coppice forest	5 084 573	24	1 478 187	7	3 606 386	17
2010	21 537 091	100	11 202 837	52	10 334 254	48
Koru ormanı - High forest	16 662 379	77	9 782 513	45	6 879 866	32
Baltalık ormanı - Coppice forest	4 874 712	23	1 420 324	7	3 454 388	16

Not: Bu tablo 5 yılda bir güncellenecektir.

Note: This table will be updated every 5 years.

Източник: Статистика по горите, 2011 г., Официална програма за статистика, Министерство по въпросите на горите и водите.

По-конкретно през периода 2008-2011 г. в цяла Турция всяка година са били залесявани около 40 хектара гори. Насочеността на фигурата по-долу е към двата допустими региона по Програмата за ТГС.

4.3 Ağaçlandırma faaliyetleri, 1946-2011 (devam)

Afforestation activities, 1946-2011 (continued)

		(Hektar-Hectare)						
İBBS ⁽¹⁾ - 3. Düzey		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ⁽²⁾
SR ⁽¹⁾ - Level 3								
TR	Türkiye	21 439	25 319	18 228	39 467	46 872	41 857	39 964
TR100	İstanbul	-	-	-	439	346	366	667
TR211	Tekirdağ	337	-	220	456	261	255	37
TR212	Edirne	337	-	171	576	653	485	395
TR213	Kırklareli	114	110	200	267	170	298	364

Източник: Статистика по горите, 2011 г., Официална програма за статистика, Министерство по въпросите на горите и водите.

През същия период в цяла Турция, но също и във вилаетите Едирне и Къркларели са извършени дейности по възстановяване на увредени гори.

4.4 Bozuk orman alanlarında gerçekleştirilen rehabilitasyon faaliyetleri, 1992-2011 (devam)

Rehabilitation activities realised in degraded forest lands, 1992-2011 (continued)

(Hektar - Hectare)

İBBS ⁽¹⁾ - 3. Düzey		2007	2008	2009	2010	2011
SR ⁽¹⁾ - Level 3						
TR	Türkiye -Turkey	313 659	336 910	374 728	346 902	344 570
TR100	İstanbul	1 034	1 530	1 458	1 964	1 278
TR211	Tekirdağ	1 514	1 102	894	597	925
TR212	Edirne	1 129	2 626	2 728	2 500	2 888
TR213	Kırklareli	2 551	2 511	2 581	2 562	2 253

Източник: Статистика по горите, 2011 г., Официална програма за статистика, Министерство по въпросите на горите и водите.

Турция е едно от страните, в които има висока степен на ерозия поради топографската ѝ структура, климат, използване на неподходящи методи в земеделието, прекомерна паша на животни и унищожаване на гори и факта, че повечето земи са податливи на ерозия. Освен това наклонените терени затрудняват земеделските процеси и улесняват ерозията, което също е сериозен проблем за земите в Турция. Бързото увеличаване на броя на населението и индустриализацията повишава миграцията от селата към градовете и води до заселване по земи, които преди това са били продуктивни земеделски земи в някои региони. Малките парцели земя във фермите могат да карат производителите да използват слабо продуктивни терени (ливади-пасища, гори) за селскостопанско производство. Инвестициите в туризма, които не са щадящи за околната среда, могат да доведат до необратимо увреждане на крайбрежните и горските площи. Човешката дейност, която има отрицателно въздействие върху влажните зони, води до деградация на екосистемите.

4.5 Erozyon kontrolü faaliyetleri, 1946-2011 (devam)

Erosion control activities, 1946-2011 (continued)

(Hektar-Hectare)

İBBS ⁽¹⁾ - 3. Düzey		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ⁽²⁾
SR ⁽¹⁾ - Level 3								
TR	Türkiye	47 493	60 776	42 984	53 917	50 352	61 401	67 088
TR100	İstanbul	-	-	-	-	-	59	-
TR211	Tekirdağ	-	-	-	-	-	-	-
TR212	Edirne	-	-	-	-	116	-	167
TR213	Kırklareli	-	-	-	-	40	-	-

Източник: Статистика по горите, 2011 г., Официална програма за статистика, Министерство по въпросите на горите и водите.

Състояние към момента на почвените условия, процеси на деградация и ерозия на почвите, замърсяване на почвите

Почвите са съставна част от околната среда, заедно с атмосферата и хидросферата и се явяват най-ценният природен ресурс, без който животът на хора, животни и растения би бил невъзможен. Почвите имат редица екологични функции, които са от съществено значение за околната среда, но също и за икономиката и развитието на обществото като цяло. Влиянията върху почвите, причинени от дейността на човека, се засилват постоянно. Това води до неустойчиво равнище на ерозия на почвите, както

и до тяхното химично замърсяване и биологична деградация. Освен това използването на земеделски почви от добро качество се променя с разширяването на урбанизацията и развитието на инфраструктурата. Предотвратяването на деградацията на почвите е голямо предизвикателство. Това се постига със специални мерки за защита на почвите и в политиката на управление, както и с включване на въпроси на опазването на почвите в другите секторни политики, напр. по земеделие, горско стопанство, управление на водите, транспорт и др.

На територията на България има само локални случаи на замърсени почви в промишлените райони и по основната транспортна инфраструктура ж.п. линията София - Солун и първокласен път Е-79. Увредените територии са в местата на добив на суровини (въглища, скална маса, инертни материали).

Според Националния доклад за състоянието и опазването на околната среда, 2014 г.) почвите в страната са били в добро екологично състояние през периода 2005-2012 г., що се отнася до наличието на хранителни вещества (органична материя, както и замърсяване с тежки метали, металоиди и постоянни органични замърсители (ПЦАВ, полихлорирани бифенили и органохлорни пестициди). Полихлорираните бифенили са били под границата на откриването, 98.9% от ПЦАВ са били под МДГОВ.

През периода 2007-2012 г. се наблюдава тенденция на ограничаване на водната ерозия както от гледна точка на размера на разпространение, така и от гледна точка на средногодишна загуба на почви. През 2012 г. почти няма промяна при средната интензивност на водна ерозия на земеделските земи, която е 7,26т/ha. Средната оценка за ерозията през годината е 53,8 млн. т, която се проявява като степен и интензивност. Средната интензивност на водна ерозия на земеделските земи се променя в зависимост от земеползването: 6,25 т/ha/год. при пасищата; 6,77 т/ha/год. в полетата; 20,40 т/ha/год. при трайните насаждения и в местата, заети от други култури - 7,24 т/ha/год.

Загубите на почви от вятърна ерозия се запазват, но зоните с нисък риск се намаляват за сметка на тези с умерен или висок риск.

В Турция събирането на данни и количествените проучвания на статистиката за замърсяването на почвите ще се извършват в съгласно Наредбата за контрол на замърсяването на почвите от организирани източници, издадена от Министерството на околната среда и урбанизацията. Проучванията ще започнат от м. юни 2013 г. съгласно изменение към наредбата. Първите данни ще бъдат публикувани през 2015 г.

Сценарий с нулева опция:

За България до момента не са разработвани сценарии и до 2020 г. не се очакват големи промени, включително такива по отношение размерите на площите и дългосрочното им предназначение. Очакванията са, че ще бъде възможно да се развива биологично земеделие (чрез увеличаване на обработваните площи за достигане до средни европейски равнища); да се сведе до минимум земята, която не се обработва поради липса на интерес у фермерите и да се ограничи неуреденото застрояване в морските и планинските курорти. Основните фактори, които създават натиск върху земеползването, са стопанските сектори като земеделие, транспорт, а също и високото равнище на урбанизация. Равнището на натиск от различните фактори е различно в отделните части на страната. Натискът в областта на земеделието може да бъде категоризиран като:

- изоставяне на земи, дължащо се най-вече на промените в собствеността на земите. Връщане на земята, ползвана от кооперации и предприятия, на собствениците, твърде малък брой от които имат интерес да се занимават със земеделие;
- слабо или липсващо подпомагане и субсидии за земеделието. Като резултат някои земеделски предприятия фалираха, а нови не бяха създадени;
- изграждане на нови водоеми, като яз. Козяк с площ около 13 км² - като част от стратегията на страната въз основа на Проекта за долината на р. Вардар.

Застрояването със жилищни и търговски обекти около по-големите градове се разраства - най-вече в столицата Скопие и градове в западната част на страната. Малка част от земите се изваждат от ползване с цел развитие на транспорта, най-вече за строеж на автомагистралаи.

Турция: Земеползването има важна роля както за безопасността на храните, така и за свързването на въглерода. Регионалните и националните планове за земеползването трябва да се прилагат с отчитане на екологичните фактори и промените и исканията за такива на предназначението на земите следва внимателно да се проучват. Финансовите и екологичните решения следва да бъдат взаимно оценяване в рамките на устойчивото развитие. Поради това действието и налагането на законите за опазване на земите и земеползването следва да се подсили и да добие задължителен характер. Проектът Corine land cover ще определя земеползването и промените в него на определени интервали. Тези и други данни ще се използват за създаване на стабилни и интегрирани системи от данни за околната среда и наблюдението ѝ, структурите за проверка и отчитане. Тези данни и системи ще позволят точни и бързи решения за да стане възможна бърза намеса, с която да бъде осигурена по-здравословна околна среда.

5.5 Културно/природно наследство и ландшафт

България и Турция има тесни отношения през годините - от самото начало на ТГС и в хода на настоящата Програма за ТГС ИПП България-Турция 2007-2013 г.

Културата и природата в региона са богати, уникални и разнообразни и са възможна основа за продължаване на традиционните дейности, както и за прилагане на нови съвместни дейности за развитие на туризма.

Макар големите туристически дестинации да са на българското черноморско крайбрежие, напоследък се наблюдават някои нови форми на „целогодишни туристически дестинации/атракции“, като СПА туризъм, културен, исторически, селски, спортен туризъм и др. От една страна културното наследство в региона разширява значението си както на местно, така и на международно равнище - например гр. Едирне е отличен като „Отлична европейска туристическа дестинация за 2008 г., представяща нематериалното културно наследство“ (вж. EU COM, 2014: онлайн); **Созопол, Несебър и южното българско черноморие** (от Созопол до турската граница), са включени в известния наръчник на Michelin „Най-добрите 1000 места в света, които трябва да посетите“.⁶⁰ От друга страна през последните няколко години някои от най-популярните атракции от туристическите пакети „ол инклузив“ на хотелите по българското черноморие са едно- или двудневните екскурзии до

⁶⁰ <http://travel.michelin.com/web/destination/Bulgaria/tourist-attractions>

природни, културни и исторически забележителности в региона на ТГС. На база на оценката на Програмата за ТГС 2007-2013 г. туристическият потенциал на турските части от региона на ТГС остава неизползван (вж. Програма за ТГС ИПП България-Турция, 2007-2013, 2011: 13), но междувременно през 2011-2013 г. в гр. Едирне са построени нови хотели 4* и 5*, за да бъде развит по-нататък туристическия сектор във вилаета.

България

Релефът на Областите Бургас и Ямбол е разнообразен: Части от Стара планина и задбалканските котловини (Карнобатската котловина), Бургаската низина, низината на средна Тунджа, хълмистата и нископланинска област Странджа-Сакар и ниски планини. Източна Стара планина е разделена от надлъжните корита на реките Камчия и Хаджийска. В южната част на областта се намират ниските погранични планини - Странджа, Дервентското плато и Сакар.

В северната и централната част на Област Хасково се намира Горнотракийската низина, която се характеризира с широки крайречни низини и високо ниво на подземните води, което улеснява интензивното използване на земеделските земи. Голяма част от областта в южно направление е заета от ниски склонове на Източните Родопи и западните склонове на Сакар планина. Големи части от тези планински площи се покрити с бедни скелетни почви и са обезлесени. Сформирани върху нестабилни вулканични скали тези земи се характеризират със засилени процеси на ерозия.

Историческите, археологическите и архитектурните резервати, които изобилстват в *Област Бургас*, са културно и историческо наследство с особена стойност. Най-важният е гр. Несебър като град-паметник под закрилата на ЮНЕСКО. На територията на Област Бургас са открити многобройни тракийски гробници и гробници от праисторически времена. Археологическите резервати в областите са: „Деултум - Дебелт“, с обща площ от 85,3 ha и „Улпия Анхиалейон Палеокастро“ близо до гр. Поморие, с обща площ от 139,4 ha. Броят на културните паметници в областта (към 2005 г.) е 1 693, от които един е от световно значение, а 70 са от национално значение. Има и 5 резервата. В *Област Ямбол* има 236 културни паметника. Най-важните сред тях са: античният град Кабиле, развалините на римска баня в центъра на гр. Ямбол (не са разкрити), запазените стени и кула на средновековна крепост в Ямбол, един от най-големите покрити пазари в България от 15и век - Пазарът, който е с най-добрата акустика в България. Броят на културните паметници в областта (към 2005 г.) е 496, от които 6 са от национално значение, има и един резерват. *Област Хасково е сред най-богатите на исторически и археологически обекти.* По поречието на р. Марица са открити следи от неолита, халколита и Бронзовата епоха, а в Сакар са открити следи от Желязната епоха. В тази област може да бъде проследено развитието на древни цивилизации. По-важните исторически паметници в тази област са: римската крепост в с. Минерални бани; каменното лозе в местността Хисаря, тракийската гробница и византийската крепост в с. Мезек. Броят на културните паметници в областта (към 2005 г.) е 579, от които 47 са от национално значение.

Турция

Има потенциал за развитие на съвместни проекти между читалища в България и НПО в Турция в областта на творческите дейности, обмена на опит, добри практики и др. От

турска страна в географски обхват на програмата има 1 театър, 3 музея и 23 библиотеки.

Съответно културата има голям потенциал, който може да спомогне за развитието на добросъседски отношения. От друга страна културата следва да се възприема като потенциален източник на нови продукти и възможности за заетост във връзка с други сектор.

Няма информация за вилает Къркларели. Във вилает Едирне има 307 сградни комплекса - паметници, в т.ч. джамии, *medresahs* (църковни школа), *turbees* (храмове), *mesjits* (параклиси), *charshiyas* (пазари), бани, мостове, гробници, водохранилища, гробища и др.

6 Характеристики на околната среда за територии, които вероятно ще бъдат значително засегнати

Програмата за ТГС е разработена за цялата територия на трансграничния регион. Тъй като не е възможно да бъдат определени местоположенията на планираните приоритети и дейности (нито конкретните проекти) в рамките на Програмата за ТГС (стратегическото равнище на програмата е от мащаба на региона), приложим е екологичният анализ на характеристиките и въпросите, предвидени в глава 5, който отговаря на нуждите на тази конкретна точка от съдържанието, както се изисква от местния закон и Директивата на ЕО.

Екологичните характеристики на териториите, където определени проекти ще бъдат подкрепени по ОП за ТГС, се оценяват по процедурата за ОВОС, където е приложимо.

7 Съществуващи екологични проблеми, установени на различни равнища и имащи отношение към програмата включително по-конкретно тези, свързани с области от конкретна екологична важност

В сектора околна среда, приспособяване към изменението на климата и смекчаване, предотвратяване и управление на риска Програмата е установила следните предизвикателства и потребности:

Предизвикателства

- Регионът е уязвим за природни бедствия и опасности по крайбрежието, което допълнително си усложнява от засилващите се последици на изменението на климата, проявяващо се чрез засилване на честотата и интензивността на природните бедствия (наводнения, суши и др.).
- Регионът е с много ниска енергийна ефективност и високата му зависимост от изкопаеми горива поставя въпросителни пред сигурността на енергийните доставки.
- Засилващият се натиск върху околната среда поради урбанизация, интензивно земеделие и транспорт влошава съществуващото недобро положение с местното замърсяване на околната среда в различни сектори.
- Въпреки съществуващите инициативи за опазване на Черно море регионът е изправен пред редица големи предизвикателства, в т.ч. намаляването на биологичните ресурси, намаляващото разнообразие на видовете и намаляването на естетическите ценности

Потребности

- За ефикасно управление на природните опасности и рискове на изменението на климата, които ще стават все по-сериозни и чести, са необходими цялостни и съгласувани териториални подходи, както и повече и по-добри мерки, в т.ч. по-висока степен на обмен на информация.
- Съществуващият (икономически) натиск върху природните ресурси трябва да бъде намален и трябва икономическият растеж да не води до все по-голямо ползване на природни ресурси; поради това трудоемките и замърсяващи сектори като текстил, обработка на кожи и химия трябва да бъдат променени.
- Добрите условия на околната среда в региона трябва да бъдат запазени и развити; природните паркове и екологичните зони трябва да бъдат допълнително подобрени.
- Устойчивото управление и опазване на природните ресурси е необходимост за региона на ТГС за подобряване на ефективността на използване на природните ресурси в региона.
- Необходима е по-добра интеграция на защитените територии в устройственото планиране.
- Необходимо е внимание и общи подходи за подобряване на екологичното състояние и условията на Черно море (в т.ч. крайбрежните зони) и за допълнително насърчаване на вече съществуващите инициативи в тази област.
- В областта на устойчивостта при всички дейности следва да се отчита доброто състояние на природната следа, обществото и икономиката - както и взаимното им влияние.

Секторът на туризма и културното и природното наследство, който се характеризира с посочените предизвикателства и потребности, е също важен за анализа:

Предизвикателства

- Изменението на климата и неговото разнообразие на отрицателни териториални въздействия илюстрират значимите заплахи за летния туризъм в региона, който е важен стопански фактор особено за черноморския регион (летните курорти).
- Туристическата експлоатация на региона, в т.ч. масовият туризъм, е сериозна опасност за ценните ландшафти, природни местообитания и екологични коридори в региона; следва да се прилагат новаторски туристически практики, за да се регулира и уреди по-добре експлоатацията на защитените територии.

Потребности

- Има нужда от общо управление в сътрудничество на културното наследство по един устойчив начин, отчитайки екологичните потребности на защитените територии, както и крайбрежните зони и природните водоеми.
- Необходими да нови и по-разнообразни туристически продукти и услуги.

По-долу следват установените Слаби страни и Заплахи за околната среда, приспособяването към изменението на климата и смекчаването, предотвратяването и управлението на риска в анализа SWOT по Програмата:

Слаби страни	
1	Местно замърсяване на околната среда, в т.ч. замърсяване на подземните води с фосфати и нитрати
2	Липса на канализационни системи в повечето малки общини.
3	Лошо екологично състояние на Черно море, в т.ч. намаляване на биологичните ресурси, намаляване на разнообразието на видовете и на естетическите ценности
4	Тежест на природните бедствия, причинени от съчетание на няколко опасности, като суши, екстремни температури, горски пожари и наводнения, най-вече в много уязвимите

	български региони
5	Големи пространства засегнати от ерозия, най-вече във вилает Къркларели
6	Уязвимост при приспособяване към изменението на климата и показатели под средните при капацитета за приспособяване
7	Неефективно сътрудничество при управлението на природните ресурси и недостатъчна координация за целите на опазването на околната среда; защитените територии не са достатъчно включени в устройството на региона
8	Ниска енергийна ефективност и високата зависимост от изкопаеми горива
9	Отсъстващо управление на енергийните проблеми
Заплахи	
1	Все по-чести природни бедствия (в т.ч. наводнения, суши пожари и др.) вследствие на изменението на климата
2	Намаляване на валежите през лятото (недостиг на вода) и покачващи се температури
3	Постепенна промяна на климатичните условия
4	Частично замърсени реки, постоянно спадане на равнищата на водоносните пластове на подземни води
5	Растящ натиск върху околната среда вследствие на урбанизация, интензификация на земеделието, транспорта и др.
6	Свърхзастраиване на черноморското крайбрежие
7	Неефикасно управление на водните ресурси и защита против наводнения
8	Замърсяване на водите и крайбрежието от различни източници (напр. р. Дунав, Мраморно море, Средиземно море), което излезе от контрола на регионалните власти
9	Неефективно използване и управление на благоприятни природни условия и ресурси за подобряване на потенциала за развитие

8 Евентуални последици и въздействия върху околната среда, произтичащи от изпълнението на Програмата и препоръки за смекчаване на значимите отрицателни последици

8.1 Очаквани последици и въздействия от предвижданите действия върху околната среда

Резултатите от анализа са дадени в **матрица за екологична оценка за всяка Специфична цел, включена в Приоритетна ос. Матриците** (вж. таблиците по-долу) дават обзор на възможните последици от Програмата върху включените екологични проблеми (междудисциплинарните теми са разгледани при оценката на съответните екологични проблеми).

Следва да се отбележи, че **вероятните значими последици** и въздействия върху околната среда, които са резултат от изпълнението на Програмата са както косвени (свързани основно с „меки мерки“), така и в някои случаи по-директни („инвестиционни мерки“).

Само дейности, които биха могли да имат последици за околната среда, са включени в списъците на „Предвидените индикативни дейности“ в таблиците по-долу.

Обща оценка на СЦ 1.1. Да се предотвратят рисковете и смекчават последиците от природните и предизвикани от човека опасности и бедствия

Приоритетна ос 1: Околна среда

СЦ 1.1 Да се предотвратят рисковете и смекчават последиците от природните и предизвикани от човека опасности и бедствия

Предвидени индикативни дейности	<p>Инвестиционни мерки</p> <ul style="list-style-type: none"> • Развитие на системи за ранно предупреждение и управление при бедствия • Инвестиции в оборудване, свързано с устойчивостта на бедствия • Подпомагане на дейности/инвестиции от малък мащаб (залесяване на брегове на реки, строеж на диги, канали и др. за борба с наводнения; залесяване на временно уязвими земи; разчистване при извънредни ситуации и др.) • Други подходящи инвестиционни дейности по защита от наводнения и пожари и системи за ранно предупреждение <p>Меки мерки</p> <ul style="list-style-type: none"> • Съвместно обучение и подобряване осведомеността на публичните служби и населението относно устойчивостта на бедствия. • Разработка на съвместни стратегии/обща указания за предотвратяване на рискове при природни и предизвикани от човека бедствия (за политики и механизми за защита от и предотвратяване на бедствия, за превенция и борба срещу пожари и др.); • Информационни кампании в областта на ефективното предотвратяване и управление на рискове. • Провеждане на общи теоретико-тактически учения и обучение по места за управление на извънредни ситуации • Обучение в използването на ИКТ, в т.ч. въвеждане на новаторски начини на учене (учене по електронен път); • Обмен на опит и добри практики (посещения с учебна цел, кръгли маси, конференции и др.); • Съвместно обучение и подобряване осведомеността на публичните служби, младежта, доброволците и населението относно устойчивостта на бедствия. 		
	Проучен екологичен проблем	Биологично разнообразие, флора и фауна	Оценка
Води		+	
Почви		+	
Въздух и климат		+	
Население и човешко здраве		+	
Културно/природно наследство и ландшафт		+	

<p>Възможни последици за околната среда</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Отрицателните последици от природни бедствия (горски пожари, наводнения) за ландшафта и природното наследство могат да бъдат избегнати или смекчени • Емисиите CO₂ дължащи се на пожари могат да бъдат избегнати • Капацитетът на горите да задържат CO₂ може да се поддържа • Местното биологично разнообразие, флора и фауна могат да бъдат опазени като се избягва унищожаването на местообитанията от пожари или от наводнения • Като се поддържа покритието от дървета може да бъде опазено и качеството на почвите, избягвайки ерозия поради валежи и загуби на горния почвен слой, който е най-богат на органични вещества • Може да бъде установено и положително влияние върху качеството на водата, предвид филтриращото действие на покритието от дървета.
<p>Препоръки</p>	<p>Няма</p>

Обща оценка на СЦ 1.2. Подобряване на капацитета за опазване на природата и устойчиво използване на общите природни ресурси

Приоритетна ос 1: Околна среда

СЦ 1.2 Подобряване на капацитета за опазване на природата и устойчиво използване на общите природни ресурси

Предвидени индикативни дейности	<p>Инвестиционни мерки</p> <ul style="list-style-type: none"> • Малки по мащаб инвестиции за подобряване на достъпността на/до защитените природни местности • Малки по мащаб инвестиции (зелена инфраструктура и др.) <p>Меки мерки</p> <ul style="list-style-type: none"> • Съвместни инициативи за сътрудничество, насочени към ефикасно управление на защитените територии; • Съвместни инициативи за защита на природата в Черно море и крайбрежните зони • Съвместни инициативи за опазване и възстановяване на екосистеми и застрашени/защитени видове • Опазване и подобряване на качеството на природните ресурси (въздух, почви, води) • Изграждане на капацитет у местните власти по въпроси, свързани с околната среда • Сътрудничество, обмен на опит и знания между институции; • Сътрудничество между органи и НПО за безопасна и устойчива икономика с ниска въглеродна интензивност, преминаваща през границите • Мерки за сътрудничество на образователните и учебните институции в областта на околната среда и икономиката с ниска въглеродна интензивност • Разработка и провеждане на съвместни дейности, в т.ч. информационни и разяснителни кампании и обмен на ноу-хау в областите на опазване на околната среда и природата • Съвместни инициативи на тема устойчиво използване на ресурси, рециклиране и др. 		
	Проучен екологичен проблем	Оценка	
Биологично разнообразие, флора и фауна		+	
Води		+	
Почви		+	
Въздух и климат		+	
Население и човешко здраве		+	
Културно/природно наследство и ландшафт		+	

Възможни последици за околната среда	<ul style="list-style-type: none"> • Подобряване на качеството на природните територии от гледна точка на биологично разнообразие, флора и фауна • Опазването на традиционния ландшафт е <i>задължително условие</i> за привлекателността на района (вземайки също предвид целите от Приоритетна ос 2) • Повишена устойчивост на изменението на климата и капацитет за съхранение на CO2 • Благоприятни последици за качеството на почвите и водите • Наличието на природни територии за населението може да допринесе за благосъстоянието на хората • Подобен капацитет на местните власти да работят за „зелена икономика“ • Подобрена осведоменост на държавните органи и населението по места по въпроси свързани с околната среда
Препоръки	Няма

Обща оценка на СЦ 2.1. Повишаване привлекателността за туризъм на пограничния район чрез по-добро използване на природното и културното наследство

Приоритетна ос 2: Устойчив туризъм			
СЦ 2.1. Повишаване привлекателността за туризъм на пограничния район чрез по-добро използване на природното и културното наследство			
Предвидени индикативни дейности	<p>Инвестиционни мерки</p> <ul style="list-style-type: none"> • Рехабилитация на пътищата за достъп до природни, културни и исторически туристически обекти; • Подобряване на комуналните услуги (електроснабдяване, ВиК и др.); • Развитие/надграждане на съоръжения от ИКТ • Възстановяване и поддържане на обекти от историческо и културно значение • Съхраняване и опазване на природното, историческото и културното наследство (материално и нематериално) • Велосипедни и пешеходни алеи <p>Меки мерки</p> <ul style="list-style-type: none"> • Разработка на схеми за превоз на туристи и свързани с това дейности в крайбрежните зони на Черно море 		
Проучен екологичен проблем	Биологично разнообразие, флора и фауна Води Почви Въздух и климат Културно/природно наследство и ландшафт	Оценка	+/- +/- +/- +/- +/-

<p>Възможни последици за околната среда</p>	<p>Растящото туристическо присъствие вследствие на инициативите на Програмата - ако не бъде правилно управлявано - може да породят различни рискове, които следва да бъдат избегнати ако бъдат изпълнени всички компоненти на Програмата:</p> <ul style="list-style-type: none"> отрицателните последици върху замърсяването на въздуха поради засиленото пътно движение, ще бъдат компенсирани от развитието на устойчива транспортна система в някои природни местообитания (особено в защитените територии) опасностите от отрицателно въздействие върху биологичното разнообразие, флората и фауната могат да бъдат избегнати чрез прилагане на съществуващите нормативни документи; подобряването на ВиК системите ще поеме увеличеното потребление на вода и отрицателните последици за качеството на водата <p>Възстановяването/поддържането на обекти от историческо и културно значение и съхраняването/опазването на природното и културното наследство ще позволи да бъде опазен и подобрен традиционният ландшафт.</p>
<p>Препоръки</p>	<ul style="list-style-type: none"> Увеличеният капацитет за настаняване на туристи, който би могъл да бъде резултат от инициативите на Програмата, трябва да бъде съпътстван от подходящи подобрения във ВиК системите Трябва строго да се спазват подходящи ограничения върху използването на природни обекти, които се нуждаят от специална защита (прилагане на действащите норми или приемане на нови такива); Трябва да се спазват също конкретното законодателство и техническите разпоредби за разрешителните за нови съоръжения/места за настаняване на туристи/сгради, които следва да съответстват на традиционния ландшафт, като по възможност се използват местни материали и техники на строителство.

Обща оценка на СЦ 2.2. Подобряване на възможностите за устойчиви туристически услуги

<p>Приоритетна ос 2: Устойчив туризъм</p>			
<p>СЦ 2.2. Подобряване на възможностите за устойчиви туристически услуги</p>			
<p>Предвидени индикативни дейности</p>	<p>За никоя от предвидените дейности не се очаква да има последици за околната среда</p>		
<p>Проучен екологичен проблем</p>	<p>-----</p>	<p>Оценка</p>	<p>-----</p>
<p>Възможни последици за околната среда</p>	<p>Няма</p>		
<p>Препоръки</p>	<p>Няма</p>		

Обща оценка на СЦ 2.3. Използване на мрежи за обмен за устойчиво развитие на потенциала за туризъм

<p>Приоритетна ос 2: Устойчив туризъм</p>
--

СЦ 2.3. Използване на мрежи за обмен за устойчиво развитие на потенциала за туризъм

Предвидени индикативни дейности	Меки мерки Различни дейности за реклама на устойчивия туризъм (прояви, учебни курсове, разяснителни кампании, дейности за повишаване на капацитета и др.)		
Проучен екологичен проблем	Всички	Оценка	+
Възможни последици за околната среда	Макар очакваните последици да са косвени, всички предвидени дейности биха могли да имат положително влияние върху устойчивостта на туристическия сектор, който ще бъде развит		
Препоръки	Няма		

В таблицата по-долу се дава обзор на глобалните възможни последици върху околната среда от прилагането на дейностите, предвидени по Програмата.

Обзор на последиците за околната среда от Програмата

	Екологичен проблем					
	Въздух и климат	Биологично разнообразие, флора и фауна	Вод и	Почв и	Население и човешко здраве	Културно/природно наследство и ландшафт
Приоритетна ос 1: Околна среда						
<i>СЦ 1.1. Да се предотвратяват рисковете и смекчават последиците от природните и предизвикани от човека опасности и бедствия</i>	+	+	+	+	+	+
<i>СЦ 1.2 Подобряване на капацитета за опазване на природата и устойчиво използване на общите природни ресурси</i>	+	+	+	+	+	+
Приоритетна ос 2: Устойчив туризъм						
<i>СЦ 2.1 Повишаване привлекателността за туризъм на пограничния район чрез по-добро използване на</i>	+/-	+/-	+/-	+/-	0	+/-

	Екологичен проблем					
	Въздух и климат	Биологично разнообразие, флора и фауна	Вод и	Почв и	Населени е и човешко здраве	Културно/природно наследство и ландшафт
<i>природното и културното наследство</i>						
<i>СЦ 2.2. Подобряване на възможностите за устойчиви туристически услуги</i>	0	0	0	0	0	0
<i>СЦ 2.3. Използване на мрежи за обмен за устойчиво развитие на потенциала за туризъм</i>	+	+	+	+	+	+
Нагрупуване на въздействия	+	+	+	+	+	+

8.1.1 Кумулативни въздействия

Не се очаква значително отрицателно кумулативно въздействие от дейностите, финансирани по Програмата.

Вместо това се очакват положителни кумулативни последици за всички разгледани екологични проблеми, тъй като в Програмата в цялост опазването на околната среда и устойчивото развитие на производствените дейности е възприето като стратегически подход, на който се основават всички дейности, в съответствие също така с европейските и вътрешните политики.

Най-важните положителни резултати се очаква да бъдат постигнати в опазването на природните ресурси в географския район на проекта благодарение на подобрен капацитет за справяне с критични ситуации (горски пожари и други природни бедствия), но също и на дейности по информация/обучение, ориентирани към местните органи и местните общности, относно важността на управлението/опазването на природното, културното и историческото наследство на Региона.

Очаква се също запазване и подобряване на водните ресурси. Развитието на туристическия сектор може да бъде сметнато за „устойчиво“ само ако се съпътства от успоредно подобряване на наличните системи за ВиК, като и местното

Прилагането на мерките, финансирани от Програмата, не следва да има отрицателно въздействие, както е отбелязано и в конкретния анализ, вече проведен от Министерството на околната среда и водите във връзка с изискванията на чл. 31 от Закона за биологичното разнообразие (ЗБР). Според това проучване **„няма вероятност програмата да има значимо отрицателно въздействие върху природните местообитания, популациите и местообитанията на видове, които са обект на опазване в защитените територии от мрежата Natura 2000“**.

население ще може да се ползва от тези конструкции.

Потенциалните рискове за околната среда могат да бъдат свързани най-вече със същото, а именно с неконтролното развитие на инициативи в туристическия сектор: строеж на места за настаняване без подходящи инфраструктури за подаване и пречистване на води, липса на обществен транспорт, увеличаване на броя съоръжения с отрицателно въздействие върху ландшафта.

Някои други отрицателни въздействия могат да се очакват на етапа на строителство на предвидените съоръжения, но те могат да се разглеждат като временни.

9 Съображения за избор на алтернативите

Законодателството за СЕО изисква също да бъдат изяснени **обоснованите алтернативи на Програмата**. Всъщност няма алтернатива за внасяне на основна промяна в общата структура на Програмата, тъй като тематичните приоритети и приоритетните оси трябва да отговарят на регламента за ИПП II и Рамковия регламент за изпълнение на инициативите по ЕТС.

Както вече е упоменато в предходните абзаци не се очакват значими отрицателни въздействия, които биха насочили към възможността да се обмисли алтернатива на настоящата Програма. Някои предложения за повишаване на устойчивостта на действията са посочени в предходния абзац.

10 Описание на предвидените мерки за мониторинг

Съгласно чл. 10 от Директивата за СЕО възможните съществени екологични последици от изпълнението на Програмата са обект на мониторинг, за да бъдат идентифицирани на ранен етап непредвидени неблагоприятни последици и да се позволи на Управляващия орган на Програмата да предприеме подходящи оздравителни действия. В този контекст настоящата глава представя, на равнище програма и проект, различните видове показатели, които могат да спомогнат за изясняването и мониторинга на възможни значими последици за околната среда, произтичащи от прилагането на Програмата за ТГС ИПП България - Турция 2014-2020 г.

Предлаганата система за мониторинг определя подходящи екологични показатели („показатели за СЕО“), които вече са включени в рамката за мониторинг и оценка на Програмата, за да няма дублиране на мониторинга, както се изисква от правото по СЕО.⁶¹

10.1 Показатели

Предлаганата система за мониторинг е разработена въз основа на възможните екологични последици от прилагането на Програмата, установени при екологичната оценка, представена в глава 8. Ще бъдат използвани следните общи и конкретни

⁶¹ Вече включва екологични показатели (показатели за работа, резултати и въздействие).

показатели за работа, включени в Проекта на програмата (версия 2.0 - 2014 юли 2014 г.):

Общи показатели за резултатите и показатели за резултатите за конкретната програма

№	Единица за измерване	Целеви показател (2023 г.)	Източник на данни	Честота на отчитане
OI-1.1-1	Брой	3	Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението	Ежегодно
OI-1.1-2	Брой	3	Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението	Ежегодно
OI-1.1-3	Брой	6	Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението	Ежегодно
OI-1.2-1	Брой	5	Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението	Ежегодно
OI-1.2-2	Брой	3	Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението	Ежегодно
OI-2.1-1	километри	5	Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението	Ежегодно
OI-2.1-2	километри	8	Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението	Ежегодно
OI-2.1-3	Брой	10	Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението	Ежегодно
OI-2.1-4	Брой	15	Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението	Ежегодно

Показатели за резултатите за конкретната програма

№	Показател	Единица за измерване	Целеви показатели (2023 г.)	Източник на данни	Честота на отчитане
RI-1.1-1	Повече дейности в областта на превенцията и управлението на риска	%	<i>Нарастване</i>	Проучване Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението	2019 г. 2023 г.
RI-1.1-2	Повече дейности в областта на превенцията и управлението на риска	%	<i>Нарастване</i>	Проучване Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението	2019 г. 2023 г.
RI-1.2-1	Площ на земите, повлияни от действията по опазване на околната среда	%	<i>Нарастване</i>	Проучване Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението	2019 г. 2023 г.
RI-1.2-2	Подобрен капацитет и устойчиво използване на общите природни ресурси в географския район на ТГС чрез съвместни инициативи за защита на природата	%	<i>Нарастване</i>	Проучване Доклади за напредъка и Годишни доклади за изпълнението	2019 г. 2023 г.

10.2 Екологична самооценка

На равнище проект се препоръчва предварителна оценка на въздействието по екологични проблеми: кандидатите ще направят **Екологична самооценка** на екологичните аспекти на предлаганите проекти, следвайки списъка на определените Въпроси за оценка като таблица за оценка.

По-долу се дава пример за възможен въпросник за екологичната самооценка въз основа на примерно възможно действие по Приоритетна ос 2: Устойчив туризъм - СЦ 2.1. Повишаване привлекателността за туризъм на пограничния район чрез по-добро използване на природното и културното наследство *Рехабилитация на пътищата за достъп до природни, културни и исторически туристически обекти.*

Това действие може да има както евентуални положителни, така и отрицателни последици за Биологично разнообразие, Флора и фауна, Води, Почви, Въздух и климат, Културно/природно наследство и Ландшафт (за екологичната оценка вж. глава 8)

Пример за въпросник за самооценка

Екологичен проблем	Въпроси за оценка	Единица за измерване
Въздух и климат	<p>8. Проектът ще способства ли за намаляване на емисиите на парникови газове?</p> <p>9. Проектът ще способства ли за подпомагане на екосъобразни видове транспорт?</p> <p>10. Проектът ще способства ли за подпомагане на управлението на борбата с горските пожари и превенцията?</p> <p>11. Проектът ще способства ли за насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в борбата с изменението на климата?</p>	<p>Скала за степенуване (напр. 1-10)</p>
Биологично разнообразие, флора и фауна	<p>7. Проектът ще способства ли за опазване на биологичното разнообразие, местообитанията и екосистемите и техните услуги?</p> <p>8. Проектът ще способства ли за намаляване загубата на биологично разнообразие?</p> <p>9. Проектът ще способства ли за насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в опазването на биологичното разнообразие и природните територии?</p> <p>10. Проектът ще способства ли за насърчаване на туризма, което да осигури висока степен на опазване на природата?</p>	<p>Скала за степенуване (напр. 1-10)</p>
Води	<p>9. Проектът ще способства ли за подобряване на екологичното и химичното състояние на водните обекти?</p> <p>10. Проектът ще способства ли за насърчаване на устойчивото използване на водните ресурси?</p> <p>11. Проектът ще способства ли за насърчаване на устойчив туризъм с оглед опазване на водните ресурси?</p> <p>12. Проектът ще способства ли за насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез включване на гражданите в устойчиво ползване на водите?</p>	<p>Скала за степенуване (напр. 1-10)</p>
Почви	<p>1. Проектът ще способства ли за опазване на функционалността на почвите</p> <p>2. Проектът ще способства ли за насърчаване на устойчивото използване на водните ресурси?</p> <p>3. Проектът ще способства ли за насърчаване на устойчив туризъм с оглед опазване на земите?</p> <p>4. Проектът ще способства ли за насърчаване на</p>	<p>Скала за степенуване (напр. 1-10)</p>

Екологичен проблем	Въпроси за оценка	Единица за измерване
	<i>отговорно поведение на обществеността чрез подобряване на обучението и информираността за опазването на почвите?</i>	
Културно/природно наследство и ландшафт	<p>6. <i>Проектът ще способства ли за опазване и възстановяване на културното и природното наследство?</i></p> <p>7. <i>Проектът ще способства ли за насърчаване на устойчиво управление и планиране на културния и природния ландшафт?</i></p> <p>8. <i>Проектът ще способства ли за насърчаване на устойчивото използване на природните ресурси с цел устойчив туризъм?</i></p> <p>9. <i>Проектът ще способства ли за насърчаване на отговорно поведение на обществеността чрез подобряване на обучението и информираността за опазването и съхраняването на наследството и ландшафта?</i></p>	<p>Скала за степенуване (напр. 1-10)</p>

11 Изводи и препоръки

След екологичния преглед на ТГС България-Турция 2014-2020 г. за възможните въздействия върху околната среда, свързани с Приоритетните оси и Специфичните цели на Програмата, препоръките предлагат следните дейности:

- Строго спазване на подходящи ограничения върху използването на природни обекти, които се нуждаят от специална защита (прилагане на действащите норми или приемане на нови такива);
- Трябва да се спазват също конкретното законодателство и техническите разпоредби за разрешителните за нови съоръжения/места за настаняване на туристи/сгради, които следва да съответстват на традиционния ландшафт, като по възможност се използват местни материали и техники на строителство
- Очаква се дейностите по Програмата да подтикнат развитието на частни инициативи във връзка с туристическия сектор, но този ръст трябва да върви ръка за ръка с подобряването на свързаните с това инфраструктури (Вик системи, транспортни съоръжения и др.) в противен случай устойчивостта на цялата система ще бъде отслабена.
- Също така едно неконтролирано развитие на туристическите структури би могло да доведе до изчерпване на природното, историческото и традиционното наследство на региона и на свързания с него местен ландшафт. Поради това може да е подходящо да се подготви конкретно законодателство за разрешителните за нови съоръжения/места за настаняване на туристи/сгради, които следва да съответстват на традиционния ландшафт, като по възможност се използват местни материали и техники на строителство.
- Поради това следва да се предвиди, където е целесъобразно, въвеждане/прилагане на конкретни ограничения върху използването на природни обекти, които се нуждаят от специална закрила;

Приложение 1 - Междудисциплинарни теми

Обзор на енергетиката в трансграничната област

Енергийна ефективност

Енергийната ефективност и възобновяемата енергия са теми, при които трансграничното сътрудничество и обменът на добри практики биха могли да дадат допълнителен тласък за развитието в свързаните области.

Въпреки че черноморският регион е пример за разширяващ се пазар с голям потенциал за развитие на енергетиката, България и Турция се характеризират с ниска енергийна ефективност и висока зависимост от изкопаеми горива.

По-конкретно необходимостта от подобряване на **енергийната ефективност в България** е един от основните приоритети на българското правителство. Страната има значителен потенциал за прилагане на мерки за енергийна ефективност. Една от мерките, взети от българското правителство за подобряване на енергийната ефективност, е **Законът за енергийната ефективност**. С този закон се въвеждат изискванията на Директива 2006/32/ЕО. Въз основа на Директива 2006/32/ЕО и Закона за енергийната ефективност са разработени Национални планове за действие за енергийна ефективност. С тези планове България приема национални индикативни показатели за пестене на енергия към 2016 г. в размер не по-малък от 9% от крайното потребление на енергия за 9 години (средно по 1% годишно).

През 2007 г. **Турция** приема **Закона за енергийната ефективност**, който определя правилата за управление на енергията в промишлеността и големите сгради, за подкрепата на проекти, за консултантските дружества по енергийна ефективност, за доброволните договорености и др. През 2009 г. регламентът за повишена енергийна ефективност при използване на енергийните ресурси и енергията въвежда разрешителни и сертификации за университети, инженерни организации и консултантските дружества по енергийна ефективност за подпомагане на проекти за енергийна ефективност в промишлеността чрез доброволни договорености. Планът за енергийната стратегия изисква намаляване на потреблението на първична енергия с 20% през 2023 г. по сравнение с нивата на ресурсите от 2008 г.⁶²

Потребление и производство на енергия

По-конкретно основният проблем, който стои пред България, е високото потребление на енергия. През 2012 г. **Общото крайно потребление на енергия** е 9045 ktOE [килотона нефтен еквивалент], а разпределението по сектори е транспорт - 31,7%, промишленост - 28,5%, битови потребители - 26,5%, услуги - 11,1% и земеделие - 2,2%.⁶³ След 2000 г. общото потребление на енергия нараства с 5,6% в резултат на повишеното потребление в сектори „Транспорт“, „Домакинства, обществени организации и др.“ и намаляването му в „Промисленост“. През 2013 г. добивът на петрол възлиза на 3,38 хил. барела/дневно, а потреблението на 114,99 хил. барела/дневно (оценка). Колкото до производството на въглища добивът е 35,846 млн. къси тона при потребление от 38,279 млн. къси тона. Общото производство на първична енергия е 0,476 квадрилона btu [**британски топлинни единици**] Освен

⁶² Вж. ЕАОС - анализ за страната, кратък обзор [url:http://www.eia.gov/countries/country-data.cfm?fips=rb](http://www.eia.gov/countries/country-data.cfm?fips=rb)

⁶³ Вж. ЕАОС - <http://eea.government.bg/bg/soer/2012/energetix/index>

това България трябва да преодолява и друго предизвикателство - значителният внос на енергийни ресурси - около 70% (при средна стойност за ЕС от 40%).⁶⁴

В таблиците по-долу е даден обзор на производството/ потреблението на енергия по сектори (1) и по видове енергийни източници (2) в България и в Турция.

Крайно потребление на енергия по сектори, 2011 г. (Mtoe [млн. т нефтен еквивалент])

	За промишлени нужди	Транспорт	Битови потребители, услуги и др.
България	2,7	2,9	3,6
Турция	28,8	16,0	36,1

Източник: Европейска комисия⁶⁵

Потребление и производство на енергия в България и Турция (2013 г.)

СТРАНА	ТИПОЛОГИЯ	НЕФТ (в ХИЛ. БАРЕЛА ДНЕВНО)	ПРИРОДЕН ГАЗ (МЛРД. КУБ. ФУТА)	ВЪГЛИЩА (МЛН. КЪСИ ТОНА)	ЕЛЕКТРИЧЕСТВО (МЛРД. КВТ/Ч)
България	Производство	3,38	3,53	35,846	46,65
	Потребление	114,99	108,42	38,279	31,60
Турция	Производство	58,14	22,32	76,622	228,08
	Потребление	734,62	1 598,15	108 397	187,13

Източник: ОВОС (2013 г.)⁶⁶

В Турция потреблението на енергия на глава от населението е ниско и през 2011 г. е **1,6 toe**, т.е. малко под средната стойност за света (1,9 toe) и е равно на половината от средната стойност за ЕС.

Крайното потребление на енергия е **80,9 Mtoe**, а Общото производство на първична енергия е **1,379** квадрилона **btu**, при първичното потребление на енергия от **0,130** квадрилона **btu**.⁶⁷

Значението на Турция на световните енергийни пазари нараства, както като регионален транзитен възел, така и като все по-голям потребител. Търсенето на

⁶⁴ Вж. ОВОС - Администрация по информация за енергетиката на САЩ, Звено Независима статистика и анализ, Раздел: Общи данни за България url:<http://www.eia.gov/countries/country-data.cfm?fips=rb>

⁶⁵ Вж. Европейска комисия, „Транспортът в ЕС в цифри - Статистически бележник“, 2013 г., стр. 116

⁶⁶ Пак там.

⁶⁷ Източник: ОВОС - Администрация по информация за енергетиката на САЩ, Звено Независима статистика и анализ, Раздел: Общи данни за Турция url:<http://www.eia.gov/countries/country-data.cfm?fips=rb>

енергия в Турция расте бързо през последните няколко години и вероятно ще продължи да расте и в бъдеще. През последното десетилетие икономиката на Турция се разширява и потреблението ѝ на нефт и други течни горива расте. Така Турция играе все по-важна роля в транзита на петрол и поради стратегическото си положение на кръстопътя между Близкия Изток и европейските центрове на търсенето. Страната става все по-зависима от вноса на природен газ, тъй като вътрешното потребление нараства ежегодно. Природният газ в страната се използва основно в електропроизводството. ТЕЦ на въглища са важни за производствения енергиен микс на Турция. Страната внася 23% от общото си потребление на въглища през 2012 г. Природният газ става все по-добра алтернатива като по-евтин и екосъобразен източник на енергия за бита и промишлеността. Строителството на газоразпределителни мрежи в големите центрове в региона вече е в ход. Количествата внасяни въглища може да се увеличат в бъдеще предвид важността им за производството на електричество.

Възобновяеми енергийни източници (ВЕИ)

Трансграничният регион е богат на **възобновяеми и алтернативни енергийни източници** и има голям потенциал за използване на енергията на Слънцето.

Потенциалът на ВЕИ в България е в използването на **геотермална енергия** и енергията на вятъра и Слънцето. Делът на енергията от възобновяеми източници е 16,3% от общото количество. По-конкретно делът, свързан с транспортния сектор, е 0,3%, с електричеството - 17%, с отоплението и охлаждането - 27,5%.⁶⁸ За периода 2005-2015 г. (без значителни допълнителни усилия) се предвижда делът на ВЕЦ в цялата произведена електроенергия да възлиза средно на 5,5%. Около 116 ГВт/ч (10 ktoe) електроенергия се произвежда от биомаса и по-специално от черна луга в заводите за целулоза и хартия.⁶⁹

В **Турция** има съществен потенциал за възобновяеми енергийни ресурси, като страната е на седмо място в света и на първо в Европа по запаси от **геотермална енергия**. Турция има за цел също да повиши използването на енергийните ресурси на водата, вятъра и Слънцето.

По-конкретно **електричеството от ВЕЦ** е най-големият възобновяем източник на електричество, но делът на енергията на Слънцето вероятно ще нарасне бързо. **Вятърна енергетика** в Турция се развива предимно в западната ѝ част. Производството на електричество от възобновяеми източници нараства значително (99%). Обаче тъй като общото производство на електричество се увеличава много по-бързо (с 162%), делът на възобновяемите източници в общото производство на електричество спада с 24%. Въглеродната интензивност на производството на електричество спада с 11%. Заслужава да се отбележи, че през периода 1998-2001 г. въпреки рязкото намаляване на дела на ВЕИ в общото производство на електричество, ръста в интензивността на електропроизводството остава ограничен. Смята се, че засиленото използване на природния газ през този период е основния фактор за да се стигне до такъв резултат. Бързото нарастване на ВЕИ е основният фактор за намаляване на общата въглеродна интензивност на електричеството след

⁶⁸Източник: ЕВРОСТАТ (2014)

url:http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nrg_ind_335a&lang=en

⁶⁹ Вж. Република България, Национална стратегическа референтна рамка 2007-2013 г., стр.

2001 г.⁷⁰. Освен това Турция е на седмо място в света по запаси от геотермална енергия.

Текущо състояние на системата за мобилност и транспорт

Вид транспорт

Пограничният регион България - Турция се обслужва от редица транспортни инфраструктури и в региона действат три ГКПП: Капитан Андреево/Капъкуле, Лесово/Хамзабейли и М. Търново/Къркларели.

По-конкретно ще бъде необходимо да се подобрят пътните връзки с Турция. Всъщност има разминавания в качеството на **пътната мрежа** и от двете страни на границата. Пътищата в България, по-конкретно от 2 и 3 категория, са в много лошо състояние и изискват сериозни ремонти, докато състоянието на пътищата в Турция е много по-добро, макар и да има няколко критични места, където състоянието на пътищата може да бъде подобро.

Пограничният регион се прекосява от АМ „Тракия“ А 1 от София до Бургас от българската страна на границата. Освен това една нова магистрала - АМ „Марица“ А4 пресича турския граничен регион и свързва областите Хасково и Едирне. Магистрала О-3 в Турция свързва Едирне с Истанбул. Основният дял на пътищата в Едирне и Къркларели включва междуселски пътища - във вилает Едирне те са 1 800 км, а в Къркларели - 1 900 км.⁷¹ В двата вилаета има само малки участъци от магистралите (51 км в Едирне и 70 км в Къркларели).

В областта на мрежите TEN-T и основната мрежа регионът е част от коридора Ориент/Източно средиземноморие. Коридорът Ориент/Източно средиземноморие свързва морските терминали на Северно, Балтийски, Черно и Средиземно море, като позволява оптимизиране на използването на въпросните пристанища и свързаните с тях автомагистрала. Включването на р. Елба като вътрешен воден път ще подобри мултимодалните връзки между Северна Германия, Чешката Република, Панония и Югоизточна Европа. Той се простира, през морето, от Гърция до Кипър.

Според Европейската комисия⁷² е постигнат известен напредък в уеднаквяването на транспортния сектор, освен ж.п. участъка от турска страна. **Ж.П. мрежата** в трансграничния регион се експлоатира от Български държавни железници (БДЖ) от българска страна и Турските републикански държавни железници (ТРДЖ) от турската страна на региона на ТГС. Относно ж.п. услугите има само една презгранична връзка (ж.п.), която се намира на границата между България, Турция и Гърция (Капитан Андреево/Капъкуле). Дължината на ж.п. линиите е 96 км в Едирне и 110 км в Къркларели. Като други видове транспорт регионът на сътрудничество се обслужва също от съществуващата инфраструктура за ж.п. транспорт, както и едно действащо международно летище и едно действащо международно пристанище (гр. Бургас). Международното летище в Истанбул е най-близкото до региона на сътрудничество от турска страна.

Най-голямото **летище** в региона е в Област **Бургас**. През 2012 г. летище Бургас обслужва 2,4 млн. пътници и то е второто по големина в България.

⁷⁰ Вж. Екологична оценка на Оперативната програма за трансгранично сътрудничество „България- Турция 2007-2013 г.“, стр. 23

⁷¹ Вж. Турски статистически институт, 2012 г.

⁷² Вж. [COM(2011) 666 final – SEC(2011) 1201

Относно **водния транспорт**. Турция е постигнала напредък в областта на Транс-европейските мрежи и в частност в областта на транспорта TEN. По-конкретно включването на черноморските пристанища и укрепването на връзката Север-Юг на региона са актуални въпроси. **Пристанище Бургас** е най-голямото пристанище в България и в рамките на региона на ТГС. Вилаетите Едирне и Къркларели нямат пристанище, което да заслужава внимание.

От гледна точка на пътническия транспорт в **България** се увеличава ползването на **леки автомобили**, което през 2011 г. е 48,1 млрд. пкм [пътнико-километра]; докато това на автобуси намалява (10,8 млрд. пкм); на **трамваите и метрото** се падат 0,9 млрд. пкм и на железниците - 2,1 млрд. пкм.⁷³ В **Турция** е регистриран голям брой леки автомобили: 133,2 млрд. пкм (2011 г.) и близък до това резултат за бусове и автобуси с 111,2 млрд. пкм.

Според последните данни за 2011 г. резултатите на **ж.п. пътнически транспорт** в двете страни са: Турция - 5,9 млрд. пкм, България - 2,1 млрд. пкм.⁷⁴

Основни въздействия върху околната среда

Транспортът има значимо екологично въздействие от гледна точка на емисиите на парникови газове (ПГ), местните емисии във въздуха и шума; поради това намаляването на емисиите от ПГ при бъдещото развитие на транспорта остава основно предизвикателство.

През 2010 г. **общите емисии на парникови газове в България** възлизат на 61,4 млн. т еквивалент на CO₂, от които 8,8 млн. т емисии на ПГ се падат на транспорта, което отговаря на 14,2% от общото количество. Колкото до **емисиите на ПГ от Турция**, общото количество парникови газове е 401,9 млн. т еквивалент на CO₂. По-конкретно през периода 1990-2002 г. абсолютното и относителното нарастване на емисиите на ПГ от Турция е ниско по сравнение с това на много други нововъзникващи икономики.

Като резултат дяловете на емисиите на ПГ, свързани с транспортния сектор, са разделени за всеки вид транспорт в двете страни.

Емисии на ПГ по вид транспорт в България и в Турция - 2010 г.

СТРАНА	Единица	ОБЩО ГРАЖДАНСКА АВИАЦИЯ	ШОСЕЕН ТРАНСПОРТ	ЖЕЛЕЗОПЪТНИ ЛИНИИ	КОРАБОПЛАВАНЕ, ОБЩО	ДРУГ ТРАНСПОРТ
България	Дял в %	6,3	85	0,8	4,3	3,7
	Млн. т еквивалент на CO ₂	0,6	7,5	0,1	0,4	0,3
Турция	Дял в %	11,5	86,2	1,0	5,3	-
	Млн. т еквивалент на CO ₂	3,5	40,0	0,5	2,4	-

Източник: Транспортът в ЕС в цифри - Статистически бележник, 2013 г.⁷⁵

⁷³ „Транспортът в ЕС в цифри - Статистически бележник“, 2013 г.,
url:<http://ec.europa.eu/transport/facts-fundings/statistics/doc/2013/pocketbook2013.pdf>

⁷⁴ Пак там

⁷⁵ Вж. Транспортът в ЕС в цифри - Статистически бележник, 2013 г. 124, 125

Освен това в **Турция** се наблюдава голям ръст на **емисиите на CO₂: от 26 млн. т през 1990 г. до 45,6 млн.т през 2010 г.;** в България⁷⁶ от 2009 до 2010 г. емисиите на CO₂ от транспорта намаляван (от 9,2 до 8,7 млн.т);

Колкото до **потреблението на горива** в България общото крайно потребление на бензин и дизелово гориво в транспорта възлиза на 2 089 ktce (2011 г.) и на биогорива - на 17 ktce; в Турция то е 11.436 ktce с високо ниво на потребление на газьол (9535 ktce) с малък дял на използване на биогорива: 16 ktce.⁷⁷

Състояние на системата за отпадъци в трансграничния регион

Политиката за управление на отпадъците в ТГС е подчинена на целите на политиката на ЕС за предотвратяване образуването на отпадъци и цели да се намали използването на ресурси и да се приложи на практика йерархията на отпадъците. При все това финансовите средства от държавните бюджети са недостатъчни за финансиране на екологичната инфраструктура и това води до неефективно предотвратяване и управление на рисковете, свързани с климата в пограничния регион. Все още са необходими големи инвестиции в събирането и преработването на твърдите отпадъци.

Затова основната цел при екологичната инфраструктура е да бъде оптимизирана системата за управление на отпадъците чрез въвеждане на финансово устойчиви интегрирани системи за управление на водите и отпадъците, с цел да се подобри качеството на живот на населението и за рационално ползване и опазване на околната среда. Заедно с това е от съществено значение да бъде засилен административният капацитет на институциите, отговорни за управлението на ОСР и да се подобри взаимодействието между институциите; като заедно с това се променят нагласите на всички граждани за възприемане на устойчиви начини на поведение.

Характеристиките на страните по-долу описват текущото състояние на системите за отпадъците в България и Турция, за да се задълбочим в основния проблем за решаване при управлението на отпадъците (т.е. за разработване на секторна стратегия за намаляване емисиите на парникови газове; предотвратяване образуването на отпадъци; намаляване на обемите органични отпадъци, депонирани в сметища).

България

Според доклада - преглед по резултатите от управлението на отпадъците в държавите-членки на ЕС, публикуван от Европейския съюз през 2012 г., България е поставена в групата страни с най-големи пропуски при прилагането на управление на отпадъците.

След като България е отчетла 0% рециклиране през 2010 г., за да постигне показателя от 50% рециклиране на ТБО към 2020 г., ще се налага делът на рециклиране да нараства средно с 5 процентни пункта годишно от 2010 до 2020 г. Такъв годишен темп на нарастване не е постигнат от нито една европейска страна през периода от 2000 до

⁷⁶ Пак там, стр. 127

⁷⁷ „Транспортът в ЕС в цифри - Статистически бележник“, 2013 г., стр. 118

2010 г. Дори и ако отпадъците от опаковки бъдат включени в отчета пред Евростат за рециклирането на твърдите битови отпадъци, ще се изисква изключително усилия от страна България, за да постигне целта от 50% рециклиране към 2020 г.

Вероятно някои неотдавнашни инициативи, предприети след 2010 г. от правителството на България, ще допринесат за подобряване на процента на рециклиране в страната.

Наистина Република България прие **Национален стратегически план за управление на отпадъци** от строителство и разрушаване на територията на Република България за периода 2011-2020 г., чиито основни цели са:

- предотвратяване и намаляване на образуваните количества ОСП;
- въвеждане на избирателно унищожаване и разделно събиране и съхранение на ОСП на строителната площадка по начин, който осигурява тяхното максимално последващо икономически и технически оправдано рециклиране и използване;
- създаване на условия за рециклиране и извличане на отпадъци от строителни остатъци постигане на 70% рециклиране към 2020 г. на образуваните в страната ОСП съгласно новата рамкова директива 2008/98/ЕО за отпадъците.

Междувременно осведомеността на обществото относно екологичните съображения във връзка с отпадъците не е достатъчно добра.

Поради това един от приоритетите на Националната програма за управление на отпадъците (2009-2013 г.) е свързан с мерките за подобряване осведомеността на гражданите във всички области на управление на отпадъците чрез различни кампании.⁷⁸

В раздела по-долу е показано текущото състояние на системата за управление на отпадъците в България. Първо ще бъдат показани наличните данни за отпадъците от опаковки на национално равнище и след това описанието ще бъде насочено към системата за битови отпадъци, която включва рециклирането на отпадъци в България.

Обзор на данните за системата за отпадъци от опаковки

Отпадъци от опаковки, изгорени в инсталации за изгаряне

Material	2009	2010	2011	2012
Plastic	278	558	M	3250
Paper/cardboard (incl. composites)	581	24	M	46
Metal	M	M	M	M
Wood	120	148	2482	0
Glass	M	M	M	M
Other	50	28	M	14
Total	1028	758	2482	3310

Източник: НСИ 2012

Образувани отпадъци от опаковки

⁷⁸Вж. Европейска комисия, Фактологична справка за България (BG) 070307/2011/606502/SER/C2

Material	2010	2011	2012
Plastic	81978	94963	96123
Paper/cardboard (incl. composites)	138716	110270	122270
Metal	15744	13414	14587
Wood	18741	21444	20121
Glass	63962	69374	70521
Other	2055	5174	5174
Total	321197	314639	328797

Източник: НСИ 2012⁷⁹

Твърди битови отпадъци (ТБО)

Общините (264 на брой) играят важна роля при прилагането на политиката в сектора на околната среда. Общините са организирани в Регионални сдружения на общините, които отговарят за прилагането на националната политика по управление на отпадъците на регионално ниво.⁸⁰

По данни на Евростат България не е отчитала материално или органично рециклиране на битови отпадъци от 2001 до 2010 г. В България отпадъците от опаковки не са включени в отчитането пред Евростат за рециклирането на твърди битови отпадъци. По-конкретно, наблюдава се значително нарастване на рециклирането на отпадъците от опаковки от 2004 до 2010 г. Най-голям дял в рециклирането на отпадъците от опаковки е свързан с хартията и картона.

Състав на рециклираните отпадъци от опаковки в България през 2004 г., 2006 г., 2008 г. и 2010 г. Посочено в тонове

	2004	2006	2008	2010
Total packaging waste recycling	100 610	129 129	152 057	197 958
Plastics	7 622	17 996	12 084	33 553
Paper/cardboard (including composites)	74 898	65 770	73 945	113 543
Metals	5 875	1 498	11 806	8 052
Wood	-	-	2 827	10 074
Glass	12 215	43 767	51 395	32 735
Other	-	98	-	-

Източник: Български Национален статистически институт, 2012 г.⁸¹

⁷⁹ Вж. ЕАОС, НСИ, url: <http://www.nsi.bg/en/content/5177/generated-packaging-waste>

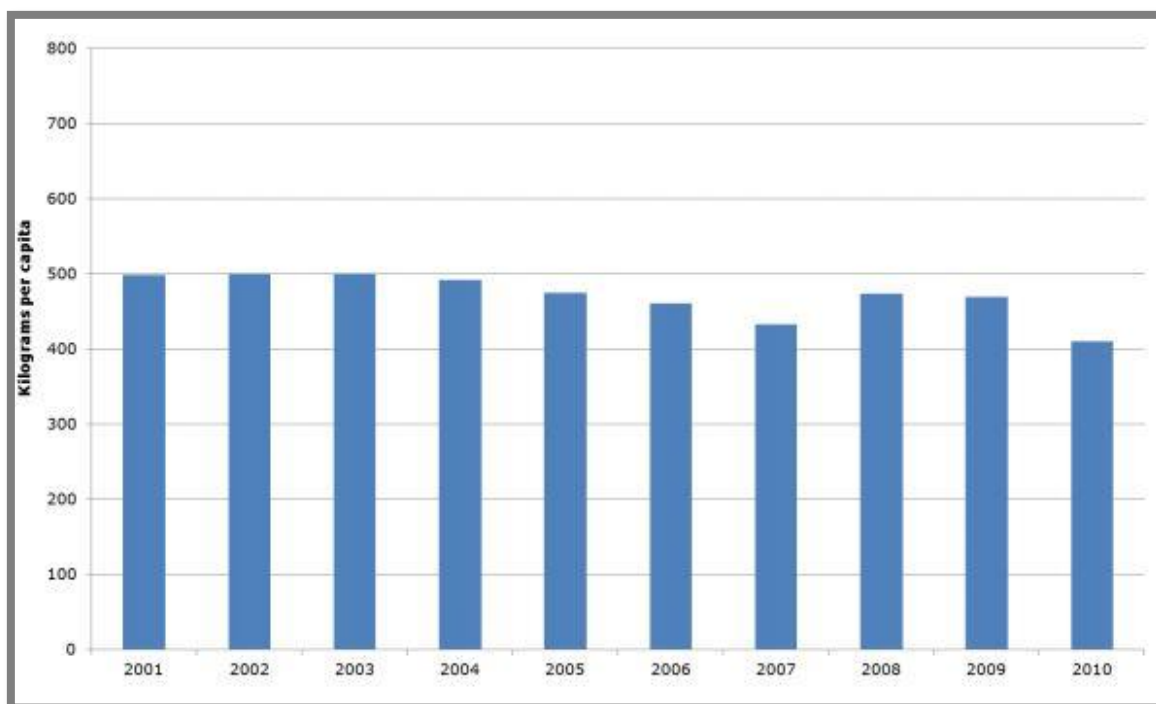
⁸⁰ Пак там

⁸¹ Вж. ЕАОС, Управление на битовите отпадъци в България, 2013 г., стр. 6

Много голям дял от битовите отпадъци в България се депонира в сметища. Количеството битови отпадъци, депонирано в сметища през 2010 г. е 3 млн. т , което представлява 98% от образуваното количество (3,1 млн. т)⁸²

На фигурата по-долу е показано развитието на образуването на ТБО на глава от населението в България от 2001 до 2010 г. През периода се наблюдава намаляване на образуването на ТБО на глава от населението.

Образуване на ТБО на глава от населението в България

Източник: Евростат, 2012 г.

Турция

Образуването и управлението на отпадъците са признати като приоритет за Турция и се разработват политики за преодоляване на съществуващите препятствия. Голямото мнозинство на твърдите отпадъци в страната все още не се обезвреждат съгласно закона Освен това системата за управление на отпадъците е точка за натиск върху Турция като страна кандидат за членство в ЕС.

При твърдите отпадъци следва да бъде намалено най-вече образуването им. Освен това продължава да стои необходимостта от осведомяване на битовите потребители за разделянето на отпадъците при източника. Наличието на много местни административни единици в един и същи регион налага задължително сътрудничество и координация в услугите по твърдите отпадъци, както и при другите инфраструктурни услуги.

Що се отнася до положението при отпадъците от опаковки необходимо е да се въведе правна и техническа уредба, за да се намали замърсяването на околната среда от отпадъците от опаковки като важна част от твърдите отпадъци в страната и те да

⁸² Пак там

бъдат събирани като икономически ресурс. По-конкретно общините отговарят за разработване на планове за управление на отпадъците от опаковки в които да се определя по какъв начин ще се събират отпадъците от опаковки и са длъжни да провеждат работа в това направление.

Твърди битови отпадъци (ТБО)

Според турското Министерство на околната среда и урбанизацията управлението на битовите отпадъци е задължение на общините. От 2003 г. общините изпълняват проекти за управление на битови отпадъци в сътрудничество с други общини от региона (чрез сдружения на общини).

Капацитетът на общините трябва да бъде развиван по направление на планиране, разработка на проекти, изпълнение и експлоатация на екологични инфраструктурни услуги. В Турция има **3215 общини** (16 от които градски). Те отговарят за предоставянето на всички услуги по събиране, транспорт, разделяне, рециклиране, депониране и съхранение на твърди отпадъци или за назначаване на други страни да извършват това (ETC/SCP, 2009 г.).

Според резултатите от Статистическото проучване на битовите отпадъци от 2012 г., проведено във всички общини, услуги по отпадъците са предоставяни в 2 894 от 2 950 общини. **Количеството отпадъци**, събрани от общините предоставящи такива услуги е **14,6 млн. т** през лятото и **11,2 млн. т** през зимата, или общо 25,8 млн. т за годината.

От 25,8 млн. т отпадъци, събрани от общините, предоставящи услуги по събиране на отпадъци, 59,9% са депонирани в контролирани депа, 37,8 % са депонирани в общински сметища, 0,6% са преработени в инсталации за компостиране и 1,7% са обезвредени по други начини.⁸³

В таблицата по-долу са дадени основните показатели по битовите отпадъци през периода 2002 - 2012 г.

⁸³ Вж. TurkStat, url: <http://www.turkstat.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16170>

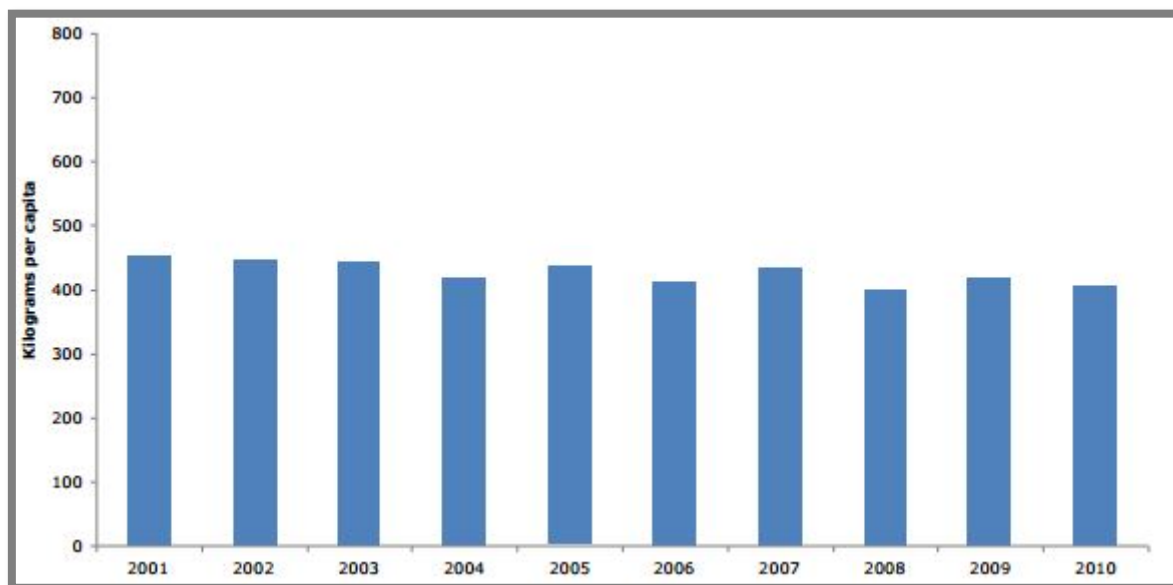
Показатели за битовите отпадъци през периода 2002 - 2012 г.

	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Total number of municipalities	3 227	3 225	3 225	3 225	2 950	2 950
Number of municipalities receiving waste services	2 984	3 028	3 115	3 129	2 879	2 894
Amount of municipal waste collected (thousand tonnes/year)	25 373	25 014	25 280	24 361	25 277	25 845
Average amount of municipal waste per capita (kg/capita-day)	1,34	1,31	1,21	1,15	1,14	1,12
Amount and disposal methods of waste (thousand tonnes/year)						
Municipality's dumping site	16 310	16 416	14 941	12 678	11 001	9 771
Controlled landfill site	7 047	7 002	9 428	10 947	13 747	15 484
Composting plant	383	351	255	276	194	155
Burning in an open area	221	102	247	239	134	105
Lake and river disposal	197	155	70	48	44	33
Burial	500	426	144	100	34	94
Other	716	563	195	73	122	202

Източник: TurkStat 2012

На фигурата по-долу се вижда относително стабилно образуване на отпадъци, което леко намалява, започвайки от 454 кг/човек през 2001 г. и спадайки до 407 кг/човек през 2010 г.

Образуване на ТБО на глава от населението в Турция

Източник: Евростат, 2012 г.

По данни на Евростат, материали от ТБО не са били рециклирани в Турция. Обаче турското Министерство на околната среда и урбанизацията докладва, че **общото количество рециклирани отпадъци от опаковки** през 2009 г. е **2,5 млн. т** и със сигурност част от тези рециклирани отпадъци от опаковки идват от ТБО източници, но делът им не е известен.⁸⁴

⁸⁴ Вж. ЕАОС, Управление на битовите отпадъци в Турция, 2013 г.